

tepav

türkiye ekonomi politikaları araştırma vakfı

istikrar enstitüsü

Mali İzleme Raporu

- 2008 Yılı Eylül ve Ekim Ayları Bütçe Sonuçları
 - 2009 Yılı Bütçesi ve Makro Ekonomik Çerçeve; Nasıl Bir Maliye Politikası
 - Maliye Bakanlığının Açıklamaları ve Mali Saydamlık Sorunu
-

© 2008 TEPAV|ISE

Bu rapordaki tüm bilgiler kaynak gösterilmesi kaydı ile kullanılabilir.

I. 2008 Yılı Eylül-Ekim Ayları Bütçe Uygulama Sonuçları

A. Merkezi Yönetim 2008 Yılı Eylül ve Ekim Ayı Bütçe Sonuçlarına Kısa Bakış-Yönetici Özeti

Maliye Bakanlığı tarafından açıklanan bütçe uygulama sonuçlarına göre, merkezi yönetim bütçesi Eylül ayı sonu itibarı ile 4,8 milyar YTL açık vermiştir. Eylül ayında bütçe harcamaları % 28, faiz dışı harcamalar ise % 47 oranında artarken, bütçe gelirlerinin % 4 oranında azalması sonucunda Eylül ayı bütçe açığının 9,4 milyar YTL' ye çıkması, bütçe açığının artmasını belirleyen temel gelişmeler olmuştur. Maliye Bakanlığı Şeker Bayramından dolayı vergi tahsilâtının Ekim ayına kayması ile, Ekim ayı başında yapılacak emekli ödemelerinin bayram öncesine çekilmesinin performans üzerinde etkili olduğu açıklamasında bulunmuştur. Bu açıdan, raporumuzdaki analizlerimizi bu konudaki gelişmeleri Ekim ayı Bütçe uygulama sonuçları ile birlikte değerlendirmek suretiyle yapmayı tercih ettik. Ekim ayında ise kümülatif bütçe açığında büyük bir değişme gözlemlenmemiştir. Dolayısı ile Eylül ayından Ekim ayına sarkan gelir tahsilâtları ile bayram nedeni ile Eylül ayına çekilen emekli ödemelerinin Ekim ayı bütçesi üzerinde büyük bir etkisinin olmadığı görülmektedir.

Eylül ve Ekim ayları bütçe harcamalarına göz attığımızda, faiz dışı harcamalarda hız kazanma eğiliminin ortaya çıktığını görmekteyiz. Bütçe ödeneklerinin kullanılma oranları açısından 2008 yılı Eylül ayı sonuçları geçen yıla oranla daha yüksek bir oranda, % 74,5 olarak gerçekleşmiştir. Bu oran Ekim ayında aynı eğilimini sürdürerek % 82,4 olmuştur. Yılın sonuna doğru bu eğilimin artış kazanması beklenebilir. Burada özellikle Özelleştirme ve İşsizlik Fon'u kaynaklarının harcamaya dönüşme hızı da belirleyici olacaktır. Hâlihazırda Hazine'ye aktarılan bu miktarların ne kadarının ödenek

kaydı yolu ile harcandığı konusunda net bir bilgi yoktur. Ancak basına yansıyan bazı açıklamalar, fiilen harcanan miktarın bu fonlardan aktarılan yaklaşık 6 milyar YTL civarındaki kaynağın oldukça altında olduğu izlenimini yaratmaktadır.

Tablo 1. Merkezi Yönetim Bütçesi 2008 Eylül-Ekim Gerçekleşmeleri (2007 Yılı ile Karşılaştırmalı)

milyon YTL	2007 Yılı			2008 Öde.			2007 Yılı			2008 Öde.	
	Eyl.07	Eyl.08	Değişim (%)	Son. Göre Gerç.	Göre Gerç.	Ekl.07	Ekl.08	Değişim (%)	Son. Göre Gerç.	Göre Gerç.	
Harcamalar	153.980	165.478	7,48	75,88	74,35	168.214	180.655	7,40	82,66	81,17	
1-Falç Harç Harcama	111.188	124.140	11,65	71,84	74,53	123.527	137.305	11,15	79,81	82,44	
Personel Giderleri	33.038	37.147	12,44	75,85	76,32	36.782	41.295	12,27	84,45	84,84	
Sosyal Güv.Kur. Devlet Primi	4.093	4.534	10,79	70,55	70,79	4.550	5.030	10,56	78,43	78,53	
Mal ve Hizmet Alımları	13.632	15.068	10,53	61,53	65,78	15.307	16.828	9,93	69,09	73,47	
Cari Transferler	47.692	52.507	10,10	75,40	75,87	52.761	57.363	8,72	83,42	82,89	
Sermaye Giderleri	7.551	9.825	30,12	58,47	83,44	8.509	11.151	31,05	65,89	94,70	
Sermaye Transferleri	2.626	2.053	-21,84	74,13	98,47	2.706	2.275	-15,92	76,39	109,15	
Borç Verme	2.557	3.006	17,55	71,98	76,41	2.912	3.362	15,46	81,98	85,48	
Yedek Ödenekler	0	0				0	0				
2-Falç Harcamaları	42.772	41.338	-3,35	87,77	73,82	44.686	43.351	-2,99	91,70	77,41	
Gelirler	141.787	160.662	13,31	74,78	78,54	155.938	175.768	12,72	82,24	85,93	
1-Genel Bütçe Gelirleri	138.255	156.381	13,10	75,04	78,41	151.858	170.977	12,59	82,43	85,74	
Vergi Gelirleri	111.657	127.277	13,99	73,06	74,34	123.833	140.321	13,31	81,03	81,96	
Teşebbüs ve Mülkiyet Gelirleri	6.882	6.363	-7,53	87,06	70,88	7.174	6.662	-7,14	90,77	74,20	
Faizler, Paylar ve Cezalar	12.109	13.532	11,75	77,51	95,85	13.172	14.708	11,66	84,32	104,18	
Sermaye Gelirleri	6.008	8.257	37,45	98,86	191,72	6.027	8.274	37,27	99,19	192,12	
Alınan Bağış ve Yardımlar	1.600	646	-59,64	88,82	80,56	1.651	713	-56,81	91,66	88,98	
Alacaklardan Tahsilat	0	286				0	299				
2-Özel Bütçe Gelirleri	2.237	2.863	27,99	58,94	83,78	2.680	3.295	22,93	70,81	96,41	
3-Düzen. ve Denet. Kurul.Gel.	1.295	1.438	10,99	81,64	83,18	1.400	1.497	6,91	88,26	86,82	
Bütçe Dengesi	-12.173	-4.816	60,44	87,88	28,76	-12.275	-4.887	60,19	88,42	27,15	
Faiz Dışı Denge	30.599	36.522	19,36	87,81	96,10	32.411	38.464	18,68	93,01	101,21	
Program Tanımlı Faiz Dışı Denge	18.362	22.198	20,89	84,77	70,95	19.941	23.861	19,75	82,06	76,32	

Öte yandan gelirler ve özellikle vergi gelirleri açısından önceki aylarda gözlemlenen performansın giderek hız kestiği dikkati çekmektedir. Bu durumun önümüzdeki aylarda daha da belirginleşmesini beklemekte, veyahanan ekonomik yavaşlamanın vergi gelirlerini erozyona uğratmaya devam ettiğini görmekteyiz. Özellikle yılın geri kalan aylarında dolaysız vergilerden büyük bir katkının beklenmediği ve çıkarılan Tahsilât Tebliği ile vergi borçlarının 18 aylık bir ödeme takvimine bağlanmasının etkisi dikkate alındığında, 2008 yılı sonu hedefleri açısından bundan sonraki aylardaki gelişmelerin gelir kanadı açısından çok da olumlu olmayabileceğini ifade edebiliriz.

Bütün bunların sonucunda, merkezi yönetim bütçe açığının kamu otoritesinin beklentileri doğrultusunda gerçekleşmesi ancak harcamalar üzerine getirilecek kısıtlamalar ile mümkün olabilecektir. Bu açıdan yaklaşan yerel seçim ortamında Hükümet'in

harcama politikalarının nasıl bir seyir izleyeceği bundan sonraki dönemde dikkatle izlenmesi gereken bir husus olarak ön plana çıkmaktadır.

Eylül ve Ekim ayları bütçe gerçekleştirmelerini iki aylık bir çerçevede bir arada ele aldığımızda ise ortaya daha ilginç bir tablo çıkmaktadır.

Tablo 2. Eylül-Ekim Ayları Bütçe Gerçekleşmeleri

	2007	2008	Değişim
	Eylül-Ekim	Eylül-Ekim	(%)
Merkezi Yönetim Bütçe Giderleri	32.395.902	38.392.163	18,51
Faiz Hariç Bütçe Giderleri	24.688.836	31.357.474	27,01
Personel Giderleri	7.617.769	9.031.624	18,56
Sosyal Güvenlik Kurumlarına Devlet Primi Giderleri	928.814	1.002.848	7,99
Mal ve Hizmet Alım Giderleri	3.117.633	3.677.845	17,97
Savunma-Güvenlik	1.055.504	1.322.363	25,28
Cari Transferler	10.391.447	13.030.222	25,39
Görev Zararları	431.863	287.164	-33,51
KİT Görev Zararları	319.291	182.518	-42,84
Mali Kurumlar	82.500	77.127	-6,51
Diğer Görev Zararları	30.072	27.519	-8,49
Hazine Yardımları	6.151.583	7.977.931	29,69
Sosyal Güvenlik Kuruluşlarına Hazine Yardımları	141.349	212.018	50,00
İşsizlik Sigorta Fonu	141.349	212.018	50,00
Sağlık, Emeklilik ve Sosyal Yardım Giderleri	5.573.032	7.218.681	29,53
Sosyal Güvenlik Açık Finansmanı	4.221.389	5.847.013	38,51
Mahalli İdarelere Hazine Yardımları	322.591	430.816	33,55
Tarımsal Amaçlı Transferler	49.552	364.630	635,85
Gelirden Ayrılan Paylar	3.389.879	3.877.140	14,37
Mahalli İdare Payları	2.638.739	3.109.186	17,83
Sermaye Giderleri	1.743.086	3.376.465	93,71
Sermaye Transferleri	284.295	461.915	62,48
Borç Verme	605.992	776.555	28,15
Yedek Ödenekler	0	0	
Faiz Giderleri	7.707.066	7.034.689	-8,72
Merkezi Yönetim Gelirleri	28.547.530	28.895.110	1,22
Genel Bütçe Gelirleri	27.596.781	27.978.162	1,38
I-Vergi Gelirleri	24.511.048	24.871.121	1,47
Gelir, Kar ve Sermaye Kazanç. Öz. Al. Ver.	6.735.222	6.512.341	-3,31
Gelir Vergisi	6.386.922	6.173.133	-3,35
Gelir Vergisi Tevkifatı	6.267.413	6.038.635	-3,65
Kurumlar Vergisi	348.300	339.208	-2,61
Mülkiyet Üzerinden Alınan Vergiler	272.383	284.046	4,28
Veraset ve İntikal Vergisi	10.202	29.533	189,48
Motorlu Taşıtlar Vergisi	262.181	254.513	-2,92
Dahilde Alınan Mal ve Hizmet Vergileri	11.140.099	11.303.488	1,47
Dahilde Alınan Katma Değer Vergisi	3.085.111	2.659.951	-13,78
Özel Tüketim Vergisi	6.734.962	7.146.871	6,12
petrol ve Doğalgaz Ürünlerine İlişkin ÖTV	4.026.155	4.205.403	4,45
Motorlu Taşıt Araçlarına İlişkin ÖTV	714.582	590.972	-17,30
Kolalı Gazoz, Alkollü İç. Ve Tüt Mam.	1.816.403	2.152.870	18,52
Dayanıklı Tüketim ve Diğer Mallara İlişkin ÖTV	177.822	197.626	11,14
Banka ve Sigorta Muameleleri Vergisi	525.545	633.367	20,52
Uluslararası Ticaret ve Muame. Al. Ver.	5.022.262	5.356.586	6,66
İthalde Alınan Katma Değer Vergisi	4.627.640	4.931.822	6,57
II-Teşebbüs ve Mülkiyet Gelirleri	573.524	605.743	5,62
III-Alınan Bağışlar ve Yardımlar ile Özel Gel.	85.591	153.285	79,09
IV-Faizler, kayılar ve Cezalar	2.390.901	2.127.500	-11,02
V-Sermaye Gelirleri	35.717	201.188	463,28
VI-Alacaklardan Tahsilat	0	19.325	
Özel Bütçeli İdarelerin Gelirleri	730.576	786.452	7,65
Düzenleyici ve Denetleyici Kurumların Gelirleri	220.173	130.496	-40,73
Faiz Dışı Denge	3.858.694	-2.462.364	
Bütçe Dengesi	-3.848.372	-9.497.053	146,78

Bu tablodan da görüleceği üzere; Eylül ve Ekim aylarında yapılan toplam faiz dışı bütçe harcamaları, bir önceki yılın aynı aylarındaki toplam faiz dışı bütçe harcamalarına göre % 27 daha fazla artmış gözükmektedir. Bu artış içinde savunma giderleri, yatırım harcamaları ve sosyal güvenlik sistemine ve yerel yönetimlere

yapılan aktarmaların daha bir ön plana çıktığı gözlemlenmektedir. Bu iki ayın gelir toplamlarının önceki yılın aynı dönemine göre artış oranları ise son derece düşük gerçekleşmiş bulunmaktadır (toplam merkezi yönetim bütçe gelirleri % 1,2, Vergi gelirleri % 1,4) . Bu iki ayın bütçe açıkları toplamı da önceki yıla göre oldukça yüksek düzeyde gerçekleşmiştir. Dolayısı ile, özellikle son aylarda gelir kanadındaki tahsilât yavaşlamasına karşılık, harcama artışının hız kazandığı konusundaki yukarıdaki gözlemlerimiz daha bir netlik kazanmaktadır. Bu noktada, yıl sonu bütçe hedeflerine ulaşılmasında yılın başında gündemde olmayan İşsizlik Fonu ve Özelleştirme Fonu kaynaklarının Temmuz ayı sonu itibarı ile gelir kaydedilmesinin rolü çok daha belirgin bir biçimde ortaya çıkmaktadır.

Maliye Bakanlığı, Eylül ayı bütçe uygulama sonuçları ile birlikte, geçen ay yayınladığımız raporumuzda gündeme getirdiğimiz bu ve benzeri konulara ilişkin açıklamalarda da bulunmuştur. Bu konular bilindiği üzere İşsizlik Fon'u ve Özelleştirme Fon'u imkânlarının merkezi yönetim bütçesine gelir olarak kaydedilmesi ile KEY ödemelerinin bütçe dışından yapılmasının mali saydamlık açısından yarattığı olumsuz hususlara ilişkindir.

Bakanlığın açıklamalarını hesap verme sorumluluğu açısından olumlu karşılamakla beraber; bu açıklamaların beraberinde yeni soru işaretleri doğurduğuna dikkat çekmek üzere, V. Bölümde bu konular hakkındaki görüşlerimizi belirtmiş bulunuyoruz. Bu görüşler ışığında da önceki ay yayınladığımız raporumuzda yer alan uygulamayı devam ettirerek, merkezi yönetim bütçe tablolarını bütçe açığını daha doğru ve analitik göstermek üzere düzeltmeye devam ediyoruz.

Bu doğrultuda önceki raporumuzda itibaren bütçe dengesindeki gelişmeye özelleştirme ve fon gelirlerini ayıklayıp KEY ödemelerini

dâhil ederek bakmaya başlamıştık.¹ Buna göre Ekim sonu itibarı ile 4,8 milyar YTL düzeyinde açıklanan bütçe açığı, yapılan düzeltmeler sonrasında 16,2 milyar YTL'ye kadar çıkmaktadır. Hesaplama, bize, bütçe açığında ve faiz dışı dengedeki bozulmanın geçen yıl olduğu gibi 2008 yılında da devam ettiğini göstermektedir. Bütçeye yansıtılmayan başka kaynaklardan (örneğin döner sermaye sisteminden yapılan maaş ödemeleri) ödenen personel gideri gibi giderler ile Devlet Geçici Mizanı'nın uzun süredir açıklanmaması nedeni ile büyüklüğü konusunda fikir edinemediğimiz ertelenen yükümlülüklerin net etkisi de dikkate alındığında, bütçe dengesindeki olumsuz gelişmenin aslında çok daha çarpıcı hale gelmeye başladığı düşünülmektedir.

¹ 2008 Yılı Haziran-Temmuz-Ağustos Ayları Bütçe Sonuçlarını ele alan Ağustos Mali İzleme Raporuna bu konudaki ayrıntılı açıklamalar için bakılabilir. Bu arada yapılan açıklamalar sonrasında Ekim ayı sonu itibarı ile yapılan yaklaşık 2 milyar YTL civarındaki KEY ödemelerinin çok az bir kısmının (0,12 milyar YTL) bütçeden, diğerlerinin ise bütçe dışından (1,9 Milyar YTL) YTL yapıldığı bilgisini edinmiş bulunuyoruz. Düzeltilmiş bütçe açığına bu miktarlar yansıtılmış bulunmaktadır. Kalan bir miktar KEY ödemesinin ise (yaklaşık 300 milyon YTL) halen bütçe dışından ödenmesine devam edilmektedir.

Tablo 3. Özelleştirme, Fon Gelirleri Hariç, KEY Ödemeleri Dahil Bütçe Dengesi

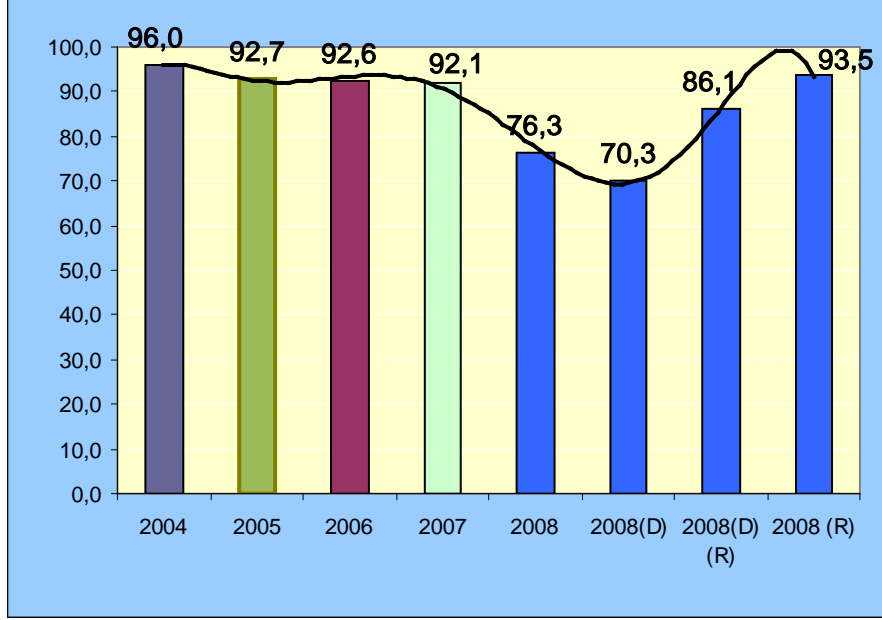
<i>milyon YTL</i>	Eki.07	Eki.08	Değişim (%)
Bütçe Gelirleri	155.938	175.768	12,7
Bütçe Gel. (özelleştirme hariç)	149.262	167.680	12,3
Bütçe Gel. (özelleştirme ve fon gelirleri hariç)	149.262	166.380	11,5
Bütçe Harcamaları	168.214	180.655	7,4
Bütçe Harcamaları (KEY Öd. Dahil)	168.214	182.555	8,5
Bütçe Dengesi	-12.275	-4.887	-60,2
Bütçe Dengesi (özelleştirme, fon gelirleri hariç, KEY dahil)	-18.951	-16.176	-14,6
Faiz Dışı Denge (özelleştirme, fon gelirleri hariç, KEY Dahil)	25.735	27.175	5,6

Program tanımlı faiz dışı fazla performansına baktığımızda, Ekim sonunda programa göre hedefin % 76,3'üne, revize programa göre ise hedefin % 93,5'ine ulaşıldığı görülmektedir.² Toplam harcamalara KEY ödemeleri eklenerek bakıldığında ise, bu oranlar sırası ile % 70,3 ve % 86,1'e düşmektedir.

2008 yılında program tanımlı bütçe dengesi gerçekleşmesi, ancak revize program hedeflerine göre önceki yıllar seviyesine ulaşabilmektedir. Başlangıç hedeflerine göre ise, önceki yılların çok daha altında bir performans sergilemektedir. 2003-2006 arasında ortalama bütçe program tanımlı dengenin GSYH'ya oran olarak yüzde 4'ler civarında olduğu dikkate alındığında 2007 ve sonrası dönemin performans düşüklüğü daha iyi anlaşılacaktır.

² 2008 yılı merkezi yönetim bütçesinin program tanımlı hedefi GSYİH'ya oran olarak % 3,4'den % 2,7'ye düşürülmüştür.

Grafik 1. Merkezi Yönetim Bütçesi Program Tanımlı Faiz Dışı Fazla Performansının Gerçekleşme Oranları (2004-2008)

2008 (D), Ekim Sonu düzeltilmiş faiz dışı dengenin başlangıç bütçesine göre oranını 2008 (R) ise Ekim sonu Hazine tanımlı faiz dışı dengenin OVMÇ revize hedeflerine oranını ifade etmektedir.

Sonuç olarak; başlangıçta da belirttiğimiz ve önceki raporumuzda da altını çizdiğimiz gibi, bütçe sonuçlarına yönelik risk unsurlarının ve olumsuz beklentilerin Eylül ayı sonuçları ile birlikte aslında açık bir şekilde kendini göstermeye başladığını söyleyebiliriz.

B. Bütçe Giderleri

Yılın ilk yarısında toplam bütçe giderleri % 0,1 oranında azalırken, Eylül ve Ekim ayları sonu itibarı ile bu oran artışa dönmüş ve % 7,5 ve % 7,4 oranlarında gerçekleşmiştir. Özellikle Eylül ve Ekim aylarında iki aylık artış oranının % 27'i bulması toplam bütçe giderlerindeki artış eğilimini doğrular niteliktedir.

Faiz dışı harcamalar ise yılın ilk yarısında % 8,2 oranında artarken, Temmuz ve Ağustos aylarında artış oranlarının sırası ile % 2,7 ve % 5,9 oranlarında kalması faiz dışı harcamalardaki kümülatif artış hızını sınırlandırmıştır. Buna karşılık, Eylül ve Ekim aylarında aylık bazda artış oranlarının hız kazanması ile birlikte, birikimli olarak faiz dışı harcamaların bir önceki yıla göre artış oranı % 11,4'e çıkmıştır.

Tablo 4. 2007-2008 Eylül-Ekim Sonu Karşılaştırmalı Bütçe Harcamaları

(milyon YTL)	Eylül					Ekim				
	2007	2008	Artış Oranı (%)	2007 Gerç. Oranı (%)	2008 Gerç. Oranı (%)	2007	2008	Artış Oranı (%)	2007 Gerç. Oranı (%)	2008 Gerç. Oranı (%)
Merkezi Yönetim Bütçe Harc. Top.	153.960	165.478	7,5	75,7	74,4	168.214	180.655	7,4	82,7	81,2
Faiz Dışı Giderler	111.188	124.140	11,6	71,8	74,5	123.527	137.305	11,2	79,8	82,4
I. Per. Giderleri	33.038	37.147	12,4	75,9	76,3	36.782	41.295	12,3	84,5	84,8
II.Sos. Güv. Kur. Devlet Primi Giderleri	4.093	4.534	10,8	70,6	70,8	4.550	5.030	10,6	78,4	78,5
III. Mal ve Hizmet Alım Giderleri	13.632	15.068	10,5	61,5	65,8	15.307	16.828	9,9	69,1	73,5
Sağlık Harcamaları	4.675	4.832	3,4	70,6	71,7	5.133	5.276	2,8	77,5	78,3
İlaç Harcamaları	635	622	-2,0	65,1	57,1	695	677	-2,6	71,3	62,1
Tedavi ve Sağlık Malzemesi Harc.	1.117	1.293	15,8	64,4	71,8	1.211	1.385	14,3	69,8	76,9
Yeşil Kart	2.923	2.917	-0,2	74,7	75,8	3.228	3.215	-0,4	82,5	83,5
Savunma ve Güvenlik (Sağlık Hariç)	4.092	4.723	15,4	54,0	56,2	4.664	5.284	13,3	61,6	62,8
Diğer Mal ve Hizmet Harcamaları	4.865	5.512	13,3	74,8	75,0	5.509	6.268	13,8	82,6	82,8
IV. Cari Transferler	47.692	52.507	10,1	75,4	75,9	52.761	57.363	8,7	83,4	82,9
Görev Zararları	893	1.336	49,6	63,8	86,2	1.114	1.474	32,3	79,5	95,0
Hazine Yardımları	27.238	28.952	6,3	75,1	72,5	30.619	31.710	3,6	84,4	79,4
Sosyal Güv. Kuruluş Hazine Yard.	582	749	28,8	72,1	80,4	654	844	28,9	81,0	90,5
Sağlık Emeklilik ve Sosyal Yardım Giderleri	24.858	26.255	5,6	75,2	70,9	27.981	28.889	2,5	84,6	77,5
Sosyal Güvenlik Acık Finansmanı	19.719	20.481	3,9	76,4	71,1	22.260	22.416	0,7	86,2	77,8
Kar Amacı Göf. Kur. Yap. Trans.	574	255	-55,6	84,2	75,8	590	271	-54,1	86,6	80,6
Hane Halkına Yapılan Transferler	703	746	6,0	70,7	67,7	805	848	5,3	80,9	77,0
Tarım Sal Amaçlı Transferler	5.126	5.179	1,0	92,3	95,9	5.167	5.503	6,5	93,0	101,9
Hane Halkına Yapılan Diğ. Trans.	302	466	54,0	48,9	73,6	314	503	60,4	50,8	79,6
Sosyal Amaçlı Transferler	28	278	898,8	41,3	122,2	34	328	866,4	50,4	144,1
Yurtdışına Yapılan Transferler	372	409	10,0	74,3	62,6	404	443	9,8	80,7	67,8
Gelirden Ayrılan Paylar	12.454	14.886	19,5	72,6	76,8	13.714	16.283	18,7	79,9	84,0
V. Sermaye Giderleri	7.551	9.825	30,1	58,5	83,4	8.509	11.151	31,0	65,9	94,7
VI. Sermaye Transferleri	2.626	2.053	-21,8	74,1	98,5	2.706	2.275	-15,9	76,4	109,2
Yurtiçi Sermaye Transferi	2.569	2.026	-21,1	76,6	108,8	2.640	2.227	-15,7	78,7	119,6
Yurtdışı Sermaye Transferi	57	27	-52,9	30,6	12,2	66	48	-26,3	35,0	21,8
VII. Borç Verme	2.557	3.006	17,5	72,0	76,4	2.912	3.362	15,5	82,0	85,5
Yurtiçi Borç Verme	2.412	2.774	15,0	73,8	74,8	2.752	3.131	13,8	84,2	84,4
Yurtdışı Borç Verme	145	231	59,6	50,9	102,8	160	231	44,6	56,1	102,8
VIII. Yedek Odenekler	0	0				0	0			
Faiz Giderleri	42.772	41.338	-3,4	87,8	73,8	44.686	43.351	-3,0	91,7	77,4

Eylül ve Ekim aylarının sonuçlarına birikimli olarak bakıldığında ise yılın ilk dokuz ve ilk on ayının sonunda toplam merkezi yönetim bütçe giderlerinin sırası ile yaklaşık % 75'inin ve % 81'inin kullanıldığını görmekteyiz. Geçen yılın aynı dönemi ile karşılaştırıldığında toplam ödenek kullanımı birbirine yakın düzeylerde gerçekleşmiş görünmekle birlikte, faiz dışı giderlerde bu oranlar önceki seneye göre yaklaşık 3 puan civarında daha fazla çıkmaktadır.

Bununla birlikte, Ekim ayında Meclis'e sunulan 2009 yılı bütçe gerekçesinde 2008 yılı yıl sonu bütçe giderleri % 3,1, faiz dışı

giderler ise % 5,1 oranında yukarı yönlü düzeltmeye tabi tutulmuştur. Revize rakamlara göre bakıldığında, toplam bütçe giderlerinin gerçekleşme oranı % 71, faiz dışı giderlerde ise % 70 oranında çıkmaktadır. Bunun anlamı ise, son 3 ay içinde toplam bütçe ödeneklerinin iyimser senaryoya göre yaklaşık % 30'unun kullanılmasının planlanmasıdır. Bu da kamu otoritesine ödenek kullanımını açısından bu dönemde daha geniş bir alan açılması anlamına gelmektedir.

Tablo 5. 2008 Yılı Merkezi Bütçesi Üzerinde Yapılan Revizyonlar

(milyon YTL)	Başlangıç Bütçesi	Temmuz Bek. Rap. Gerç. Tah.	Ekim Bütçe Tahmini	Temmuz Revizyon (%)	Ekim Revizyon (%)	Ekim Sonu Gerçek.	Başlangıç Büt. Göre Gerç. Or. (%)	Ekim Rev. Çerçevesinde Gerç. Or. (%)
Merkezi Yönetim Bütçe Giderleri	222.553	232.899	229.535	4,6	3,1	180.655	81,2	77,6
Faiz Hariç Bütçe Giderleri	166.553	177.149	175.035	6,4	5,1	137.305	82,4	77,5
Faiz Giderleri	56.000	55.750	54.500	-0,4	-2,7	43.350	77,4	77,8
Merkezi Yönetim Bütçe Gelirleri	204.556	216.990	215.396	6,1	5,3	175.768	85,9	81,0
Vergi Gelirleri	171.206	174.615	174.745	2,0	2,1	140.321	82,0	80,4
Vergi Dışı Diğer Gelirler	33.350	42.375	40.651	27,1	21,9	35.447	106,3	83,7
Bütçe Dengesi	-17.997	-15.909	-14.140	-11,6	-21,4	-4.887	27,2	30,7
Faiz Dışı Bütçe Dengesi	38.003	39.841	40.362	4,8	6,2	38.463	101,2	96,5

Faiz dışı harcamalardaki artışa Eylül ve Ekim sonu itibarı ile bakıldığında, genel artış oranının üzerinde artış gösteren kalemlerin esas olarak cari nitelikli harcamalar olduğu görülmekle birlikte, yatırım harcamaları da belirgin bir şekilde artışa katkı veren kalemler içinde yerini almaya başlamıştır.

Tablo 6. Eylül-Ekim Sonu Merkezi Yönetim Bütçe Faiz Dışı Harcamalarının Faiz Dışı Harcamalardaki Artışa Katkısı

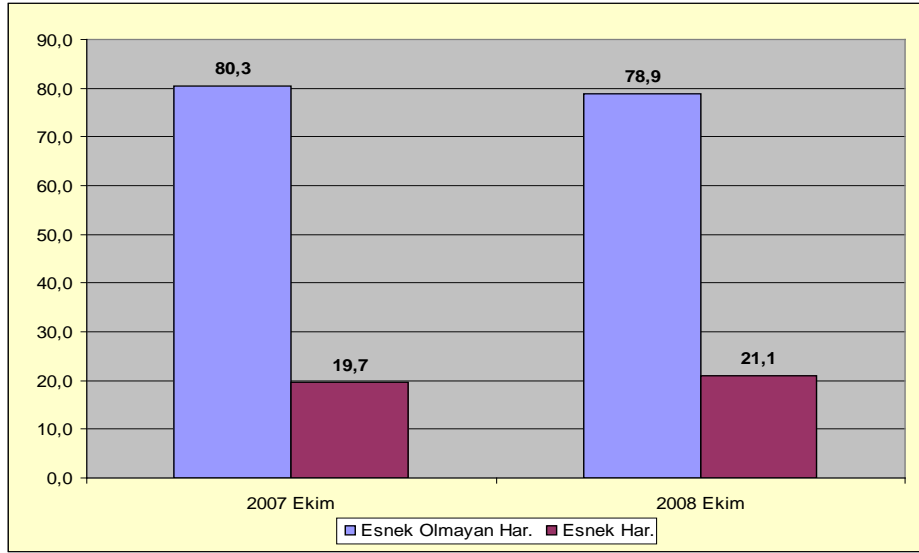
	Eylül		Ekim	
	Artış Oranına Katkı	(%) Dağılım	Artış Oranına Katkı	(%) Dağılım
Faiz Dışı Harcamalar	11,6	100,0	11,2	100,0
Cari Harcamalar	5,0	42,8	4,9	43,8
Personel	3,7	31,7	3,7	32,8
Mal ve Hizmet Alımları	1,3	11,1	1,2	11,0
Sağlık	0,1	1,2	0,1	1,0
Savunma ve Güvenlik	0,6	4,9	0,5	4,5
Cari Transferler	4,3	37,2	3,7	33,4
Sosyal Güvenlik Kuruluş.Hazine Yard.	0,2	1,3	0,2	1,4
Sağlık, Emeklilik ve Sosyal Yardım Giderleri	1,3	10,8	0,6	5,1
Tarımsal Amaçlı Transferler	0,0	0,4	0,3	2,4
Gelirden Ayrılan Paylar	2,2	18,8	2,1	18,6
Sermaye Giderleri	2,0	17,6	2,1	19,2
Sermaye Transferleri	-0,5	-4,4	-0,3	-3,1
Diğer	0,4	3,5	0,4	3,3

Harcamalardaki artışa en büyük katkının; cari harcamalar altında yer alan personel giderleri ile cari transferler altında yer alan, yerel yönetimlere ve fonlara aktarılan gelir paylarından geldiği görülmektedir. Haziran ayından itibaren artışa pozitif katkı vermeye başlayan sermaye giderleri ise üçüncü büyük harcama kalemi haline gelmiştir.

Eylül ve Ekim ayları sonunda esnek olmayan harcamaların, yani nitelikleri gereği kamu politikası aracı olarak ihtiyari bir biçimde arttırılıp azaltılması mümkün olmayan veya çok sınırlı olan harcamaların³, toplam harcamalar içindeki payının % 79 civarında olduğu görülmektedir.

³ Esnek olmayan harcamaların belli başlıları bilindiği gibi faiz, personel, sosyal güvenlik kurumlarına transferler gibi yükümlülüklerin yerine getirilmesine yönelik olarak yapılmaktadır.

Grafik 2. Esnek Olan ve Olmayan Harcamaların Bütçe Harcamaları İçindeki Paylarının Gelişimi (2007 - 2008 Ekim)

Maliye Bakanlığı Eylül ayı bütçe sonuçları ile birlikte açıkladığı aylık bütçe sonuçları raporu ile, faiz dışı bütçe harcamalarında yaşanan artışı esas olarak dört temel unsura dayandırmıştır:

- Bunlardan birincisi, kurumsal ek ödemesi olmayan kamu görevlilerinin almakta oldukları ek ödemenin Ağustos ayında yapılan düzenleme ile önemli ölçüde artırılmasına karşın, kamu idarelerinin Ağustos ayına ilişkin ödemeleri gereken ek ödemeyi bu ayda gerçekleştirilmeyip Eylül ayında yapması (% 26,1),
- İkinci olarak, konjonktürel nitelik taşıdığı ifade edilen savunma ve güvenlik harcamalarında artış yaşanması (%57,6),
- Üçüncü olarak, Karayolları Genel Müdürlüğü ve Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü'nün Eylül ayı içinde yatırım gider gerçekleştirmelerinin önemli ölçüde artması,
- Son olarak ise, sosyal güvenlik kurumuna açık finansmanı için yapılan transferlerdeki artışın yaklaşık 1,8 milyar YTL' sinin

memur ve BAĞ-KUR emeklilerinin Ekim ayında ödenmesi gereken aylıklarının ve ek ödemelerinin Ramazan Bayramı dolayısı ile Eylül ayına çekilmesi.

Faiz dışı harcamaların Eylül ayında bu düzeyde sıçramasına neden olan temel gelişmeler, Maliye Bakanlığı'nın yukarıda özetlenen açıklamaları ile birlikte özet olarak aşağıdaki şekilde değerlendirilmektedir:

- Personel harcamaları Eylül ve Ekim ayları içinde toplam olarak önceki yılın aynı dönemine göre % 18,5'a ulaşan oranda artmıştır. Bakanlığın buradaki açıklaması kabul edilebilir gözükmeyle birlikte, bütçe dışına çıkarılan personel harcamalarından bahsedilmemesi nedeni ile eksiklik taşımaktadır. Ağustos ayında bazı memurlara verilen ilave maaş artışının bir kısmı, çıkarılan düzenlemeler ile, döner sermayesi bulunan kurumlarda döner sermaye gelirlerinden karşılanmaya başlanmıştır. Bunun anlamı, aslında bütçe harcamaları içinde yer alması gereken personel giderinin bütçe dışına çıkarılması, bu şekilde personel harcamalarının bütçe kapsamında daha düşük raporlanmasıdır.
- Mal ve hizmet giderleri arasında yer alan savunma ve güvenlik harcamaları Eylül ve Ekim aylarında toplam olarak % 25'e yakın oranda artmıştır (Bkz Tablo 2). Bu harcamaların konjonktürel nitelik taşıması doğru olmakla birlikte, savunma ve güvenlik harcamalarının gelecek aylarda da benzer bir harcama artışı içinde olacağı beklenmektedir.
- Başta petrol, doğalgaz ve elektrik olmak üzere, girdi maliyetlerindeki artıştan dolayı tüketim mallarına yönelik mal ve hizmet kalemlerinde harcama ertelenmesi imkânı daraldığı ölçüde harcama artışı olması beklenmektedir.

Özellikle son günlerde başta Milli Eğitim Bakanlığı kapsamındaki okullar olmak üzere kamu kurumlarının biriken ve ödenmeyen faturaları bu gelişmenin bir göstergesidir.

- Faiz dışı harcamalar içinde gelecek aylarda karşılaşılması muhtemel bir harcama artışı alanı da başta yeşil kart olmak üzere sağlık harcamalarıdır. Burada döner sermayeli işletmelerin mali yapıları, harcamaların ertelenmesi ya da silinmesi gibi uygulamaların sınırını belirleyecektir
- Cari transferlerdeki artışı belirleyen temel kalemlerin başında, sosyal güvenlik kurumlarının finansman açıklarının kapatılması ile faturalı ödemeler karşılığında yapılan ödemeler gelmektedir. Bakanlığın yaptığı açıklama çerçevesinde emekli aylığı ödemelerinin öne çekilmesinden kaynaklı bir harcama artışı olmakla birlikte, sosyal güvenlik sisteminin açığı da yapısal olarak artmakta ve yılın izleyen aylarında gerek prim affı etkisinin azalması gerekse yeni yasanın da yürürlüğe girmesi nedenleri ile açığın boyutunun daha da artması beklenmektedir.
- Yatırımcı idareler zaten önemli düzeye ulaşan bir müteahhit alacağı stoku sorunu ile karşı karşıya bulunmaktadır⁴. Gelecek aylarda İşsizlik Fon'u ve özelleştirme gelirleri kaynaklı olarak bütçeye aktarılan gelirlerin mevcut durumda başlayan yatırım harcamasına dönüşme eğilimi gelecek aylarda hızlanacaktır. Bu konuda kamu otoritesinin tavrı da önem kazanmaktadır. Bir diğer deyişle, bu tür kaynakların bu yıl değil de gelecek bütçe yılında harcamaya dönüştürülmek

⁴ 2007 Aralık Mali İzleme Raporunda (s.15/tablo 6), müteahhitlere birikmiş borç toplamı 1-2 milyar YTL arasında tahmin edilmiştir. Bu miktara, aynı tabloda yer alan 323/831 no.lu hesaplardan devreden borç tutarı içinde yer alan müteahhitlere olan birikmiş borçlar dahil değildir. Bu tutarla beraber, en iyi senaryo ile, müteahhitlere olan borç stoku toplamının 2 milyar YTL'yi aştığını tahmin etmekteyiz.

istenmesi halinde bu yılın resmi bütçe açığının hedefler içinde tutulması olasılığı artacaktır.

C. Bütçe Gelirleri

Yılın ilk yarısında toplam birikimli bütçe gelirleri bir önceki yıla göre % 8,1 oranında artarken, bu artış Eylül sonu itibarı ile % 13,3 oranında, Ekim ayı sonunda ise % 12,1 olarak gerçekleşmiştir. 2007 ve 2008 yılı bütçe gelirlerinden özelleştirme niteliğinde olan gelirler ile İşsizlik Sigortası Fonu'ndan aktarılan gelirler ayıklanıp bakıldığında, toplam bütçe gelirlerindeki artış Eylül ve Ekim ayı sonlarına göre, sırası ile, % 11,9 ve %11,5 oranlarına düşmektedir (bkz tablo 3).

Eylül ayı sonu itibarı ile toplam bütçe gelirleri 160,7 milyar YTL' ye yükselmiştir. Bu düzey başlangıç hedefinin % 78,5'ine, Ekim ayında 2009 mali yılı Bütçe Gerekçesi'nde revize edilen yıl sonu tahmininin ise % 74'üne karşılık gelmektedir. Ekim ayında ise bu tutar 175 milyar YTL olup, bu oranlar sırası ile % 85,9 ve % 81 olarak gerçekleşmiştir (bkz tablo 5).

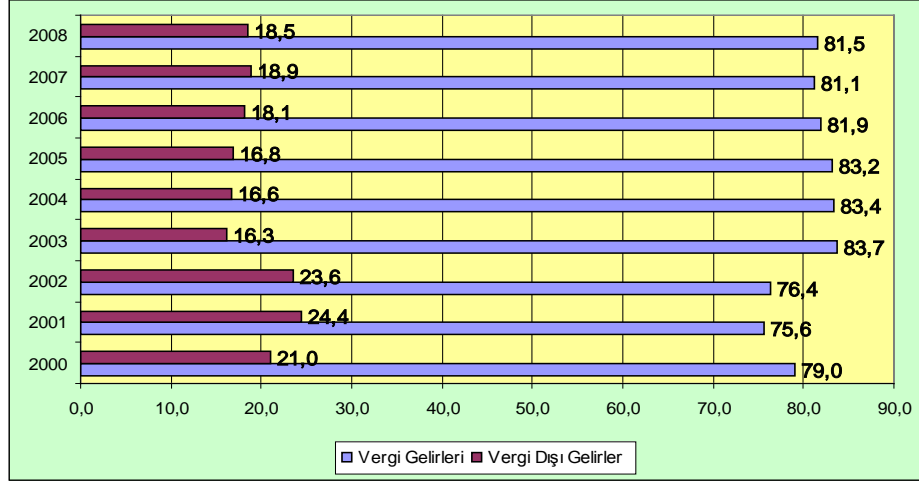
Vergi tahsilâtında başlayan yavaşlama Eylül ve Ekim ayları sonuçları ile birlikte çok daha çarpıcı hale gelmiştir. Eylül-Ekim ayları toplamını geçen yılın aynı ayları ile karşılaştırdığımızda, toplam vergi gelirlerindeki artış % 1,5 oranında çıkmaktadır. Ekim ayı sonuçları bu anlamda önemli olmakla birlikte, mükelleflerin vergi borçlarının % 3 faizle 18 aya yayılması gibi uygulamaların 2008 yılı vergi performansını olumsuz etkileyebileceğini söyleyebiliriz.

Tablo 7. Merkezi Yönetim Bütçe Gelirleri (Eylül-Ekim)

(milyon YTL)	Eylül 07	Eylül 08	Artış Or. (%)	Ekim 07	Ekim 08	Artış Or. (%)
Merkezi Yönetim Gelirleri	141.787	160.662	13,31	155.938	175.768	12,72
Genel Bütçe Gelirleri	138.255	166.361	13,10	151.858	170.977	12,59
I-Vergi Gelirleri	111.657	127.277	13,99	123.833	140.321	13,31
1. Gelir ve Kazanç Üz. Al.Vergiler	34.220	40.374	17,98	37.912	44.272	16,77
a) Gelir Vergisi	24.562	27.991	13,96	28.110	31.806	13,15
Gelir Vergisi Tevkifatı	22.216	25.199	13,42	25.697	28.959	12,69
b) Kurumlar Vergisi	9.658	12.383	28,22	9.802	12.466	27,17
Kurumlar Geçici Vergisi	9.540	11.694	22,58	9.654	11.763	21,85
2. Mülkiyet Üzerinden Alınan Vergiler	3.190	3.687	15,58	3.334	3.810	14,28
b) Motorlu Taşıtlar Vergisi	3.109	3.597	15,72	3.248	3.714	14,36
3. Dahilde Alınan Mal ve Hizmet Vergileri	46.961	50.858	8,30	52.040	56.478	8,53
a) Dahilde Alınan Katma Değer Vergisi	12.530	12.723	1,54	13.966	14.267	2,16
b) Özel Tüketim Vergisi	28.751	31.746	10,42	31.711	35.015	10,42
c) Banka ve Sigorta Muameleleri Vergisi	2.320	2.683	15,65	2.616	3.063	17,08
d) Şans Oyunları Vergisi	245	280	14,26	270	309	14,45
e) Özel İletişim Vergisi	3.115	3.426	9,98	3.477	3.824	9,99
4. Uluslararası Tic. ve Mua. Al. Verg.	21.064	25.514	21,12	23.657	28.218	19,28
b) İthalde Alınan Katma Değer Vergisi	19.186	23.317	21,53	21.586	25.811	19,57
5. Damga Vergisi	2.690	2.946	9,51	2.998	3.277	9,33
6. Harçlar	3.496	3.862	10,48	3.853	4.223	9,60
7. Başka Yerde Sınıflandırılmayan Diğer Vergiler	36	37	2,36	39	42	7,25
II-Teşebbüs ve Mülkiyet Gelirleri	6.882	6.363	-7,53	7.174	6.662	-7,14
III-Alınan Bağışlar ve Yard. ile Özel Gel.	1.600	646	-59,64	1.651	713	-56,81
IV-Faizler, Paylar ve Cezalar	12.109	13.532	11,75	13.172	14.708	11,66
1.Faiz Gelirleri	3.864	3.539	-8,40	4.106	3.833	-6,65
V-Sermaye Gelirleri	6.008	8.257	37,45	6.027	8.274	37,27
VI-Alacaklardan Tahsilat		286			299	
Özel Bütçeli İdarelerin Gelirleri	2.237	2.863	27,99	2.680	3.295	22,93
Düzenleyici ve Denetleyici Kurumların Gel.	1.295	1.438	10,99	1.400	1.497	6,91

Eylül ayı sonunda toplam merkezi yönetim gelir tahsilâtının içinde genel bütçeli idarelerin payı % 97, toplam vergilerin payı ise % 79 oranında çıkmaktadır. Vergilerin toplam genel bütçe tahsilâtı içindeki payı ise % 81 düzeyindedir. Geçen raporda yaptığımız gibi, düzeltilmiş bütçe gelirleri çerçevesinde bakıldığında (özelleştirme ve İşsizlik Fon'u gelirleri ayıklanıp) vergilerin toplam bütçe gelirler içindeki payı % 79'a, genel bütçe gelirleri içindeki payı ise % 87'ye çıkmaktadır.

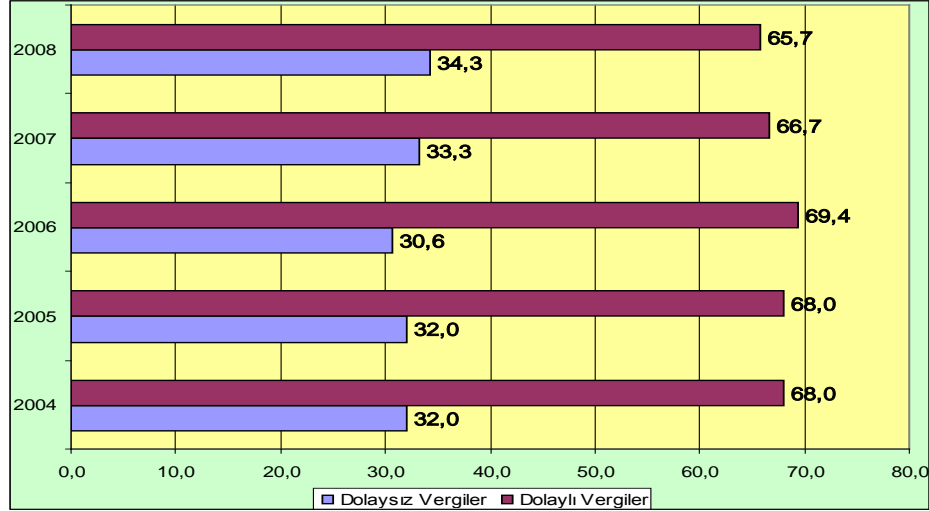
Grafik 3. Toplam Genel Bütçe Gelirleri Tahsilâtı İçinde Vergi Gelirleri ve Vergi Dışı Gelir Paylarındaki Gelişme (Ekim Sonu)(%)

2008 yılının ilk altı ay ve ilk dokuz ay sonuçları çerçevesinde vergi gelirleri tahsilâtının yıl sonu hedef ve gerçekleştirmelerine göre gerçekleştirme oranları önceki iki yıla göre göreceli olarak daha iyi bir performans ortaya koymuştur.

2008 yılında vergi performansının tahminlerin üzerinde gerçekleşmesinde belirleyici olan vergi grubu, başta kurumlar vergisi ile gelir vergisi tevkifatı olmak üzere dolaysız vergiler olmuştur. 2008 yılı Eylül sonu itibarı ile genel bütçe vergi gelirlerinin % 65,4'ü dolaylı vergilerden, % 34,6'sı ise dolaysız vergilerden oluşmuştur. Bu oran Ekim ayı sonunda da değişmemiştir. Dolaysız vergilerdeki artışı bu dönemde uluslararası ticaret üzerinden alınan dolaylı vergilerdeki artış dengelediği için, dolaylı-dolaysız vergi oranlarında belirgin bir değişim olmamıştır. Ancak; Eylül sonu itibarı ile dolaysız vergiler % 17,8 oranında artarken, dolaylı vergilerdeki artış oranı bir bütün olarak % 12,1 oranında kalmıştır. Dolaylı vergilerdeki artış oranı, ithalde alınan KDV ayıklandığında, düşme eğilimini devam ettirerek % 8,8'e inmektedir.

Grafik 4. 2004 - 2008 Ekim Sonu Genel Bütçe Vergi Gelirleri Tahsilâtının Dolaylı ve Dolaysız Vergi Paylarının Gelişimi

Maliye Bakanlığı tarafından yapılan açıklamada, Eylül ayında vergi gelirlerindeki düşmeye neden olan unsurların başında vergi gelirleri tahsilâtının kısmen banka hesaplarından vergi dairesi hesaplarına gecikmeli olarak aktarılmasının geldiği belirtilmekle birlikte, Ekim ayı sonuçları da dikkate alındığında vergi gelirlerinde özellikle dolaylı vergiler kaynaklı olarak bir düşme eğiliminin ön plana çıktığını görmekteyiz. Nitekim, fiyatlardan arındırılmış vergi tahsilâtındaki gelişmeler bu durumu daha açık bir biçimde göstermektedir.

Buna göre, toplam vergi tahsilâtındaki artış oranı üçer aylık dönemler itibarı ile sürekli düşerek, dokuz ay sonunda reel olarak % 2,6'ya gerilemiştir. Bu oran, tahmin edilen % 4 oranındaki büyümenin altındadır. Reel artış, dahilde alınan KDV ve ÖTV başta olmak üzere dolaysız vergilerin pek çoğundaeksiye dönmüştür. Bunun anlamı, artış oranlarının enflasyonun altında kalmış olmasıdır. Reel olarak artış gösteren temel vergi kalemleri kurumlar vergisi ile ithalde alınan KDV tahsilâtı olmuştur.

**Tablo 8. Genel Bütçe Vergi Gelirleri Reel Artış Oranları
(Enflasyondan Arındırılmış, 2008/2007)**

	ilk 3 ay	ilk 6 ay	ilk 9 ay
Merkezi Yönetim Gelirleri	-6.24	-2.24	1.96
Genel Bütçe Gelirleri	-8.59	-2.66	1.77
I-Vergi Gelirleri	8.66	5.99	2.57
1. Gelir ve Kazanç Üzerinden Alınan Vergiler	16.95	10.30	6.17
a) Gelir Vergisi	11.45	8.91	2.55
Beyana Dayanan Gelir Vergisi	34.53	8.54	10.87
Basit Usulde Gelir Vergisi	-5.22	-3.56	0.11
Gelir Vergisi Tevkifatı	11.09	9.28	2.06
Gelir Geçici Vergisi	0.49	2.98	1.99
b) Kurumlar Vergisi	29.78	13.86	15.37
Beyana Dayanan Kurumlar Vergisi	9751.79	221.53	323.42
Kurumlar Vergisi Tevkifatı	-143.31	-325.68	15767.53
Kurumlar Geçici Vergisi	17.81	6.55	10.30
2. Mülkiyet Üzerinden Alınan Vergiler	8.27	6.59	4.00
a) Veraset ve İntikal Vergisi	-9.97	-24.42	-0.95
b) Motorlu Taşıtlar Vergisi	8.48	7.78	4.13
3. Dahilde Alınan Mal ve Hizmet Vergileri	1.65	-0.38	-2.55
a) Dahilde Alınan Katma Değer Vergisi	0.47	-5.36	-8.63
Beyana Dayanan KDV	1.38	-4.79	-8.13
Tevkif Suretiyle Kesilen KDV	-18.95	-17.31	-18.67
b) Özel Tüketim Vergisi	0.53	1.10	-0.64
Petrol ve Doğalgaz Ürünleri (I)	10.85	3.21	0.38
Motorlu Taşıtlar (II)	20.77	8.15	-1.10
Alkollü İçkiler (III-a)	10.40	-2.32	-3.66
Tütün Mamülleri (III-b)	-23.84	-4.07	-0.69
Kolalı Gazozlar (III-c)	5.92	3.95	-0.97
Dayanıklı Tüketim ve Diğer Mallar (IV)	-0.45	-12.13	-13.91
c) Banka ve Sigorta Muameleleri Vergisi	11.16	6.10	4.07
d) Şans Oyunları Vergisi	7.30	1.12	2.81
e) Özel İletişim Vergisi	8.72	1.53	-1.03
4. Ulus. Tic. ve Mua.Al. Ver.	12.97	14.55	8.99
a) Gümrük Vergileri	10.26	10.47	5.38
b) İthalde Alınan Katma Değer Vergisi	13.29	14.96	9.36
c) Diğer Dış Ticaret Gelirleri	-7.38	5.65	-3.84
5. Damga Vergisi	0.60	0.62	-1.46
6. Harçlar	6.45	0.29	-0.59
7. Başka Yerde Sınıflandırılmayan Diğer Vergiler	-21.01	-15.28	-7.89

2008 yılının ilk dokuz ayı sonunda vergi gelirlerinde görülen artışın % 39,4'ü gelir ve kazanç üzerinden alınan vergilerden kaynaklanırken, bu katkının önemli bir bölümü gelir vergisi tevkifatından gelmiştir. Vergi kalemi bazında ise, en büyük katkı % 26,4 oranı ile ithalde alınan KDV tahsilâtına aittir.

Tablo 9. 2007-2008 Eylül-Ekim Sonu Bütçe Vergi Gelirleri Gerçekleşmesi ve Artış Oranına Katkısı

milyon YTL	Eylül		Artış Oranı (%)	Artış Oranına Katkı (%)	Ekim		Artış Oranı (%)	Artış Oranına Katkı (%)
	2008	2007			2008	2007		
Vergi Gelirleri	127.277	111.657	14,0	100,0	140.321	123.833	13,3	100,0
Gelir ve Kur.Kaz. Üz.Elde Edilen Ver.	40.374	34.220	18,0	39,4	44.272	37.912	16,8	38,6
Gelir Vergisi Tevkifatı	25.199	22.216	13,4	19,1	28.959	25.697	12,7	19,8
Kurumlar Geçici Vergisi	11.694	9.540	22,6	13,8	11.763	9.654	21,9	12,8
Özel Tüketim Vergisi	31.746	28.751	10,4	19,2	35.015	31.711	10,4	20,0
Petrol ve Doğalgaz Ür. İlişkin ÖTV	18.088	16.214	11,6	12,0	20.077	18.079	11,0	12,1
Kolalı Gazoz, Alkollü İç. Ve Tüt Mam.	9.867	8.986	9,8	5,6	10.804	9.606	12,5	7,3
KDV Tahsilatı	36.040	31.716	13,6	27,7	40.078	35.552	12,7	27,5
İthalde Alınan Katma Değer Vergisi	23.317	19.186	21,5	26,4	25.811	21.586	19,6	25,6
Dâhilde Alınan Katma Değer Vergisi	12.723	12.530	1,5	1,2	14.267	13.966	2,2	1,8
Diğer Vergiler	19.118	16.970	12,7	13,7	20.956	18.658	12,3	13,9
Damga Vergisi	2.946	2.690	9,5	1,6	3.277	2.998	9,3	1,7
Harçlar	3.862	3.496	10,5	2,3	4.223	3.853	9,6	2,2
Banka ve Sigorta Muameleleri Vergisi	2.683	2.320	15,6	2,3	3.063	2.616	17,1	2,7

Toplam talebin daralması ile düşmeye başlayan dolaylı vergi tahsilâtı, elektrik ve doğal gaza yapılan son zamların etkisi ile dahilde alınan KDV tahsilâtından dolayı gelecek aylarda bir toparlanma içinde olabilecektir. Elektriğe yılın başından itibaren gelen toplam % 63,5 oranındaki zam ile, doğal gaza gelen % 41 oranındaki zammın gelir etkisinin yılın son çeyreğinde kendilerini göstermeleri beklenmektedir. Buna karşılık, bu tür bir gelir etkisinin ekonominin daralmaya başlaması nedeni ile beklendiği kadar yüksek çıkmaması da olasılık dâhilindedir. Ayrıca, bu zamlar nedeni ile bütçede girdi maliyetlerinden kaynaklanan harcama artışı dikkate alındığında, bu tür zamların net gelir etkisinin beklenenin altında olma ihtimali daha da artmaktadır.

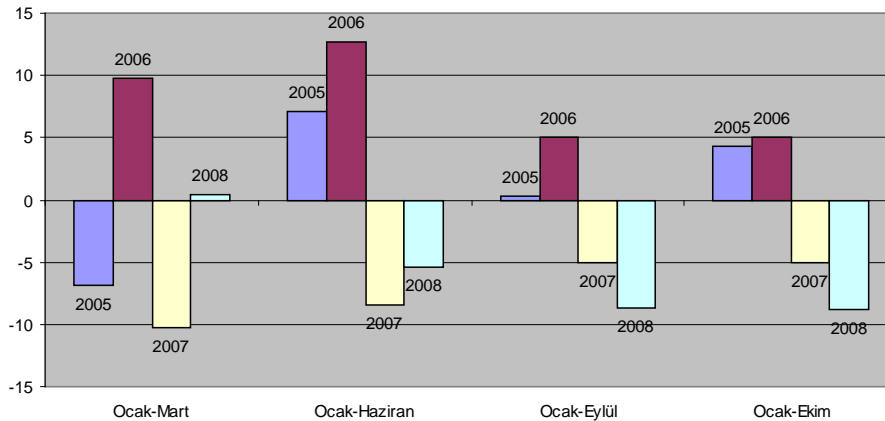
İthalde alınan KDV tahsilâtının toplam vergi tahsilâtı içindeki oranı Eylül ayı sonunda artışını devam ettirerek % 18,3'e, Ekim ayı sonunda ise % 18,4'e çıkmıştır. Mutlak düzey olarak ithalde alınan KDV tahsilâtı toplamı, dâhilde alınan KDV tahsilâtı toplamının geçen yıl yaklaşık bir buçuk katı iken, bu yıl iki katı olarak gerçekleşmiştir.

Dâhilde alınan KDV tahakkuk ve tahsilâtına 2008 yılında enflasyondan arındırarak baktığımızda;

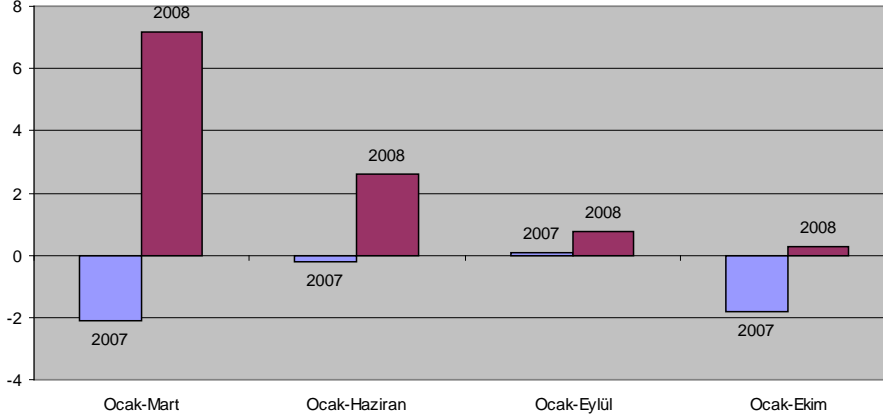
- ilk altı ay sonunda geçen yılın aynı dönemine göre % 5,4 oranında azaldığı görülmektedir. Tahakkukta ise bu oran % 2,6 artış şeklinde çıkmaktadır.
- İlk dokuz ay sonunda ise tahsilât geçen yılın dönemine göre yine % 8,6 oranında reel olarak azalırken, tahakkukta ise reel artış % 1'in altında % 0,7 oranında çıkmaktadır.
- İlk on ay için reel olarak azalma eğilimi devam etmiş ve geçen yılın aynı dönemine göre tahsilât % 8,8 oranında azalırken, tahakkuktaki artış % 0,3'e gerilemiştir.

Sonuç olarak, 2007 yılında dahilde alınan KDV tahsilâtında başlayan olumsuz gelişme, önceki raporlarda belirttiğimiz ekonomik gelişmeler ve politika kararları sonucunda Eylül sonunda artarak devam etmiştir. Bu gelişmenin yılın son çeyreğinde enerji fiyatlarındaki zamlara rağmen devam etmesi beklenmektedir.

Grafik 5. Dahilde Alınan KDV Tahsilâtında Reel Artış (% , Kümülatif)

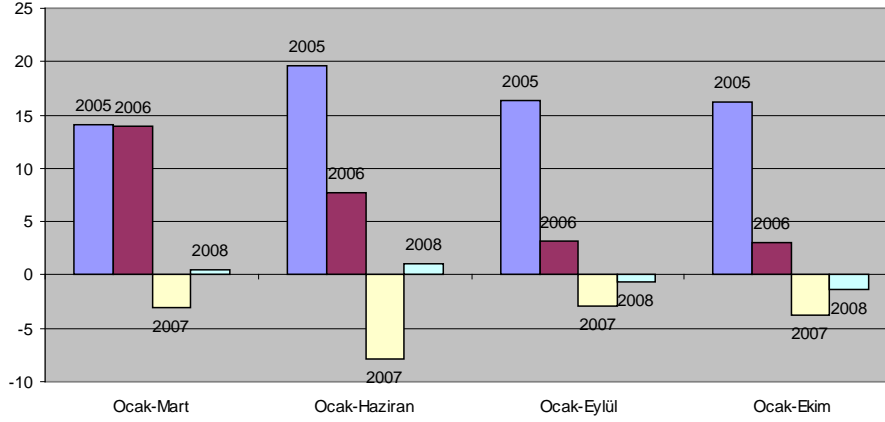
Grafik 6. Dahilde Alınan KDV Tahakkukunda Reel Artış (% Kümülatif)

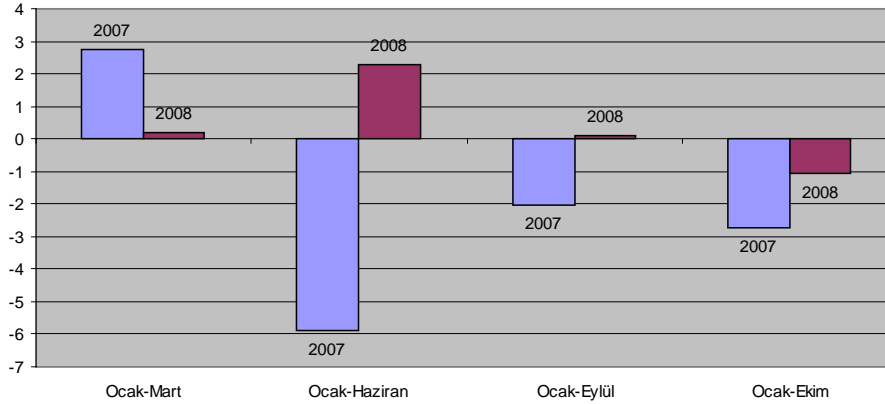
Geçen raporumuzda da ortaya koyduğumuz şekilde, benzer bir durum ÖTV tahsilât ve tahakkukunda da kendisini göstermektedir. Enflasyondan arındırarak tahsilât ve tahakkuktaki gelişmelere baktığımızda;

- ilk altı ay sonunda geçen yılın aynı dönemine göre ÖTV tahsilâtı % 1,1 oranında artarken, tahakkukta ise bu oran % 2,3 şeklinde çıkmaktadır.
- ilk dokuz ay sonunda ise, tahsilât geçen yılın dönemine göre % 0,6 oranında reel olarak azalırken, tahakkukta ise reel artış % 0,11 gibi oldukça düşük bir oranda kalmıştır.
- ilk on ay sonunda eğilim aynı şekilde devam etmiş ve geçen yılın aynı dönemine göre tahsilât % 1,4, tahakkuk ise % 1,1 oranında azalmıştır.

Grafik 7. Özel Tüketim Vergisi Tahsilâtında Reel Artış (% , Kümülatif)

Grafik 8. Özel Tüketim Vergisi Tahakkukunda Reel Artış (% , Kümülatif)

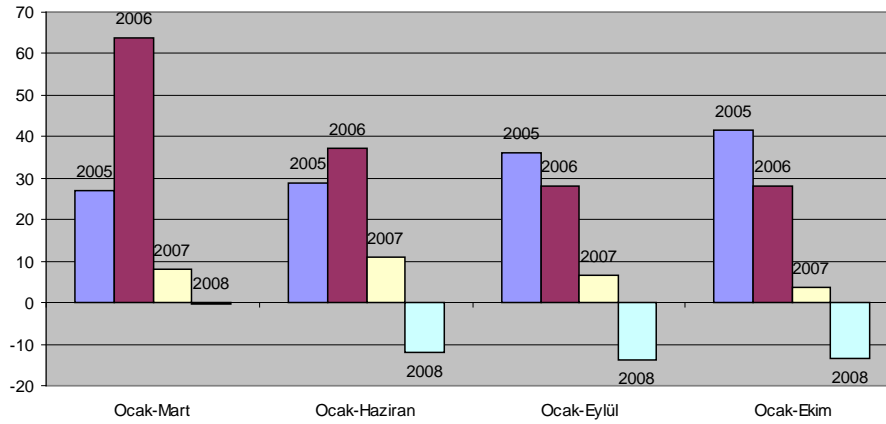
ÖTV tahsilât ve tahakkukundaki reel gelişmeye, toplam talepteki daralmanın etkisini daha yakından görmek için dayanıklı tüketim malları üzerinden tahsil edilen ÖTV çerçevesinde baktığımızda:

- İlk altı ay sonunda ÖTV tahsilâtı geçen yılın aynı dönemine göre % 12,1 oranında azalırken, tahakkukta ise bu oran % 11,1 şeklinde çıkmaktadır.

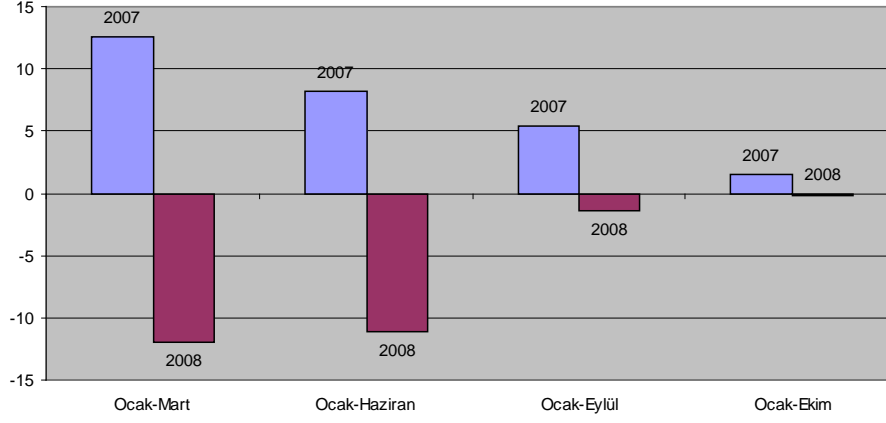
- ilk dokuz ay sonunda ise, tahsilât geçen yılın dönemine göre daha yüksek oran olan % 13,9 oranında reel olarak azalırken, tahakkukta ise reel azalma % 1,4 oranında çıkmaktadır.
- ilk on ay sonunda önemli bir değişiklik olmamış ve geçen yılın aynı dönemine göre tahsilât % 13,4, tahakkuk ise % 0,2 oranında azalmıştır.

2008 yılında tahsilâtın reel olarak % 10'unun üzerinde daralması, ekonomide 2008 yılı için program hedefi olan % 4 büyümenin de ötesinde olumsuz bir performansın ihtimal dâhilinde olduğunu ortaya koymaktadır.

Grafik 9. Dayanıklı Tüketim Malları Üzerinden Tahsil Edilen Özel Tüketim Vergisi Tahsilâtında Reel Artış (% , Kümülatif)

Grafik 10. Dayanıklı Tüketim Malları Üzerinden Tahsil Edilen Özel Tüketim Vergisi Tahakkukunda Reel Artış (% , Kümülatif)

III. Bütçe Finansmanı ve Borç Stokundaki Gelişmeler

Hazine nakit dengesi 2008 yılı Eylül ayı sonunda yaklaşık 7.4 milyar YTL açık vermiştir. Eylül ayında en dikkati çeken gelişme, önceki aylara ilişkin olarak gelir tahsilâtında çok ciddi bir düşme görülmesidir. Bu düşüşte Ekim ayının ilk haftasına sarktığı anlaşılan vergi tahsilâtının da payı bulunmaktadır. Nitekim Ekim ayı nakit dengesi bunu yansıtan bir biçimde fazla vermiş ve toplam nakit açığı 5,4 milyar YTL olarak gerçekleşmiştir.

Tablo 10. Hazine Nakit Dengesi (Ekim)

(milyon YTL)	Ocak*	Şubat*	Mart*	Nisan*	Mayıs*	Haziran*	Temmuz*	Ağustos*	Eylül*	Ekim*	Toplam*
GELİRLER	16.520	17.281	12.286	13.568	23.214	11.757	16.631	24.506	9.703	18.371	163.837
ÖZELLEŞTİRME ve FON GELİRLERİ	0	0	0	0	1.992	1.404	995	3.987	0	0	8.378
GİDERLER	15.344	17.742	17.680	18.223	15.251	14.620	19.981	20.808	21.619	16.308	177.577
Faiz Dışı Giderler	11.374	12.943	13.702	13.954	13.677	13.390	12.684	12.536	17.705	13.427	135.392
Faiz Ödemeleri	3.970	4.799	3.979	4.269	1.573	1.230	7.297	8.272	3.914	2.881	42.185
FAİZ DIŞI DENGE	5.146	4.339	-1.416	-386	9.537	-1.633	3.946	11.970	-8.002	4.944	28.445
NAKİT DENGESİ	1.176	-461	-5.394	-4.655	9.955	-1.459	-2.355	7.665	-11.917	2.063	-5.362
											0
FINANSMAN	-1.176	461	5.394	4.655	-9.955	1.459	2.355	-7.665	11.917	-2.063	5.362
BORÇLANMA (NET)	1.597	2.214	1.003	1.902	-1.801	-689	-1.057	3.000	2.585	424	9.177
DIŞ BORÇLANMA NET	-998	-587	-930	-396	4.267	37	391	-533	1.322	-938	1.636
Kullanım	1.214	4	1.203	158	4.678	738	520	70	1.943	65	10.593
Ödeme	2.212	591	2.132	554	411	701	130	602	621	1.003	8.956
İÇ BORÇLANMA NET	2.594	2.801	1.933	2.297	-6.068	-726	-1.448	3.532	1.263	1.362	7.541
Kullanım	5.726	4.970	4.212	11.338	2.586	3.719	17.171	14.540	3.256	7.365	74.883
Ödeme	3.132	2.169	2.279	9.040	8.654	4.445	18.619	11.008	1.993	6.003	67.342
ÖZELLEŞTİRME GELİRİ	52	0	0	0	0	0	0	0	0	0	52
TMSF'DEN AKTARIMLAR	0	0	0	0	0	0	0	59	0	50	109
DEVİRLİ-GARANTİLİ BORÇ GERİ DÖNÜŞÜMLERİ	8	28	30	36	19	63	53	15	22	100	375
BANKA KULLANIMI	-2.833	-1.782	4.361	2.718	-8.173	2.085	3.360	-10.758	9.309	-2.637	-4.352
KUR FARKLARI	129	132	1.205	0	-602	250	-519	-368	593	2.066	2.887
BANKA KULLANIMI NET	-2.962	-1.914	3.156	2.717	-7.571	1.835	3.879	-10.391	8.716	-4.703	-7.239

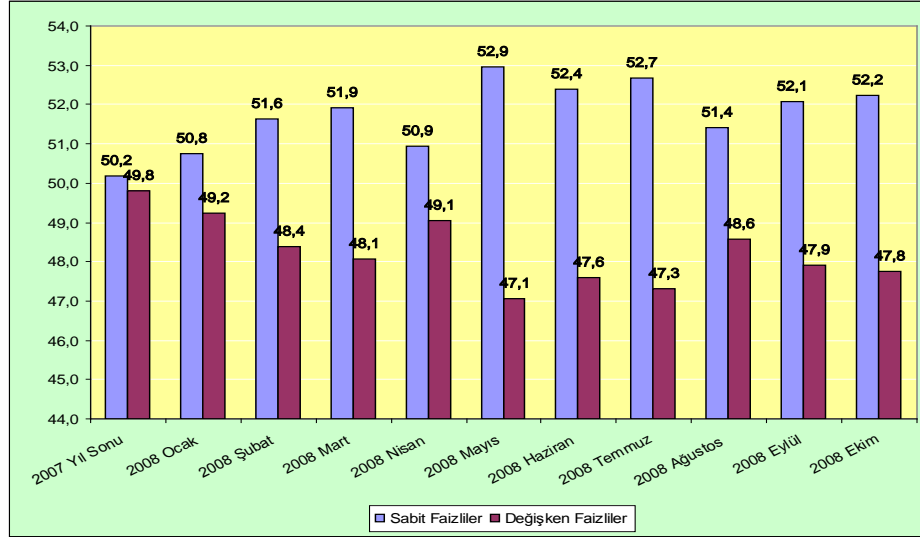
*Geçici

Buna göre Ekim sonunda Hazine'nin gerçekleştirdiği birikimli net borçlanma 9,1 milyar YTL olmuştur. Yapılan borçlanmanın nakit açığının üzerinde olması nedeni ile, Hazine yılın son iki ayında nakit rezerv biriktirerek girmeyi tercih etmiştir.

Tablo 11. Genel Bütçe Dengesi ve Merkezi Yönetim Bütçe Dengesi Karşılaştırmalı Tablosu (Ekim)

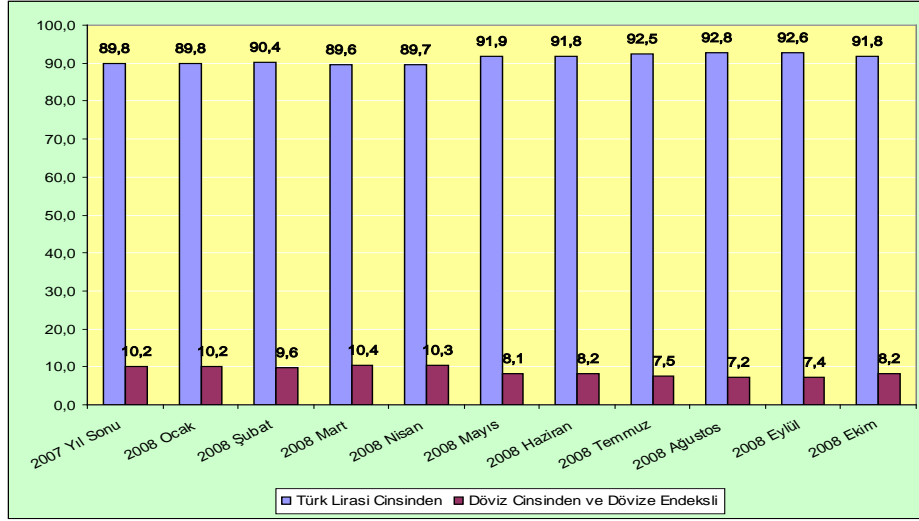
Genel Bütçe Dengesi		Merkezi Yönetim Bütçe Dengesi	
(milyon YTL)	Ekim Sonu	(milyon YTL)	Ekim Sonu
Bütçe Dengesi	-4.817	Bütçe Dengesi	-4.887
Emanetler	-2.703	Emanetler	-2.957
Avanslar	6	Avanslar	57
Nakit Dengesi	-7.514	Nakit Dengesi	-7.787
Finansman	7.514	Finansman	7.787
Toplam Net Borçlanma	14.907	Toplam Net Borçlanma	14.907
Net Borç Verme (-)	1.115	Net Borç Verme (-)	1.118
Özelleştirme Geliri	64	Özelleştirme Geliri	64
Kasa ve Diğer Kalemler Değişimi (-) Giriş (+) Çıkış	-6.342	Kasa ve Diğer Kalemler Değişimi (-) Giriş (+) Çıkış	-6.066

Grafik 11. Merkezi Yönetim İç Borç Stoku Faiz Yapısı

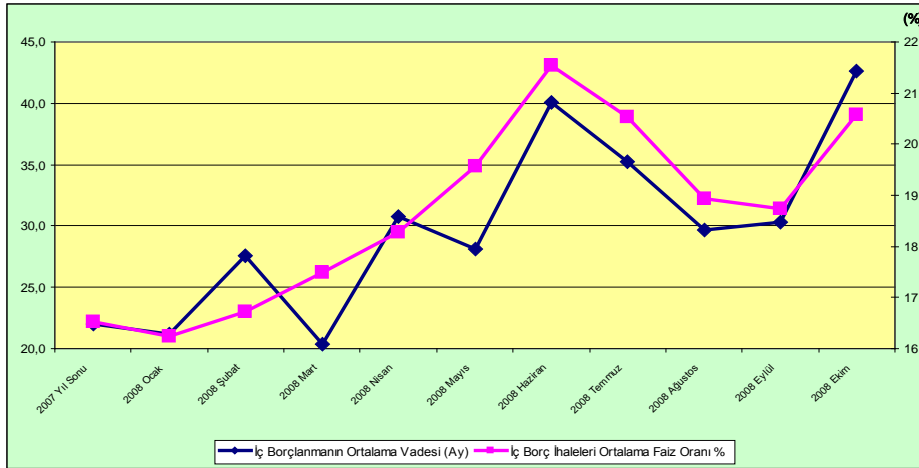
Merkezi yönetim iç borç stokunun faiz kompozisyonunda değişken faizli kâğıtların payının, 2008 yılı Ekim ayı sonunda 2007 yıl sonuna göre, yaklaşık 2 puan azaldığı görülmektedir.

Grafik 12. Merkezi Yönetim İç Borç Stoku YTL-Döviz Yapısı

İç borç stoku YTL-döviz kompozisyonunda ise, son üç aydan beri döviz cinsinden ve döviz endeksli kâğıtların payında az da olsa bir azalma göze çarpmaktadır. Bu azalma Ekim ayında durmuştur.

Grafik 13. İç Borçlanmanın Ortalama Vadesi ve Faiz Oranı

Hazine iç borçlanma faizleri ve ortalama aylık vadesi 2008 Haziran ayından bu yana düşme eğilimindedir ve Eylül ayında iç borçlanma faiz oranı ortalama % 18,75 olarak gerçekleşmiştir. Bu eğilim Ekim ayında yukarı yönlü harekete dönmüş ve iç borçlanma faiz oranı ortalama % 20,57 olarak gerçekleşmiştir.

IV. 2009 Mali Yılı Bütçesi ve Makro Çerçeve üzerine Bazı değerlendirmeler-Nasıl Bir Maliye Politikası?

Bu bölümde, 2009 yılı Bütçe tasarısı ve ona temel teşkil eden makroekonomik çerçeve hakkında bazı değerlendirmelerimiz yer almaktadır.

IV. 1 2009 Yılı Merkez Yönetim Bütçesi

IV.1.1 Makro Ekonomik Çerçeve

2009 yılı Merkezi Yönetim Bütçesinin (MYB) makro çerçevesi, 28 Haziran tarihinde gecikmeli olarak açıklanan 2009-2011 Orta Vadeli Programı (OVP) ve bu programı Ekim başında Yüksek Planlama Kurulu toplantısı sonucunda revize eden 2009 yılı Genel Ekonomik Hedefler ve Kamu Yatırımları Raporuna dayanmaktadır.

Buna göre, 2009 yılı için büyüme % 4, yıl sonu enflasyonu % 7.5, cari işlemler açığı ise GSYH' ya oran olarak % 6,4 oranında öngörülmüştür.

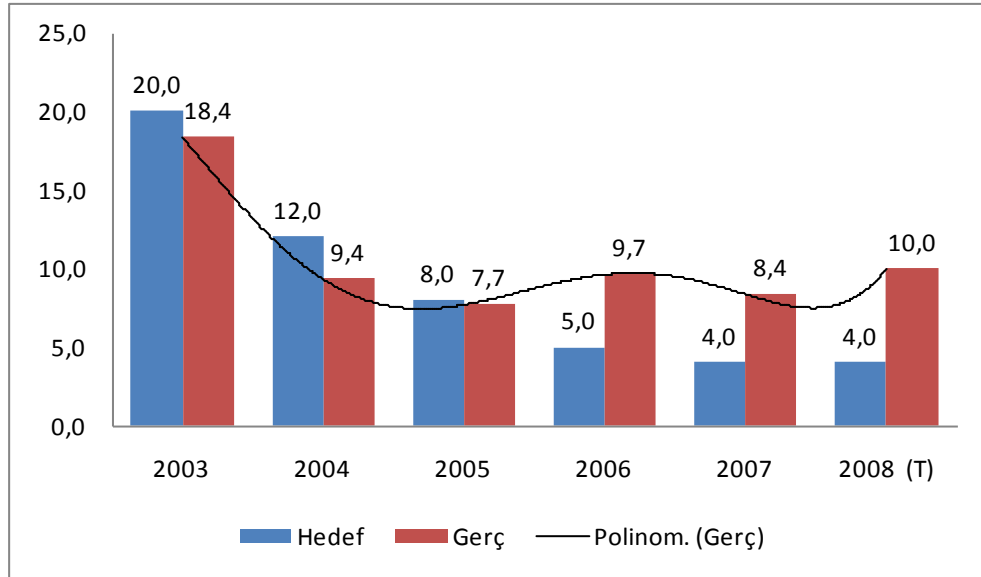
Tablo 12. Temel Ekonomik Parametreler

	2006			2007			2008			2009
	Prog	Gerç	Sapma (%)	Prog	Gerç	Sapma (%)	Prog	Gerç. Tah.	Sapma (%)	Prog
GSYH Büyümesi (%)	5.0	6.0		5.0	4.6		5.5	4.0		4.0
GSYH (Cari Fiy. Milyon YTL)	722,260	758,391	5.0	811,459	853,636	5.2	898,894	994,315	10.6	1,111,418
GSYH (Cari Fiy. Milyon \$)	508,634	530,566	4.3	526,922	655,886	24.5	651,373	801,867	23.1	788,365
GSYH Deflatörü (%)	6.0	9.3	55.0	7.0	7.6	8.6	5.0	12.0	140.0	7.5
TÜFE (Yıl Sonu, %)	5.0	9.7	93.0	4.0	8.4	110.0	4.0	10.0	150.0	7.5
Dolar Kuru (\$/ YTL) (Ort.)	1.42	1.43	0.7	1.54	1.30	-15.5	1.38	1.24	-10.1	1.41
Cari İşlemler Dengesi (Milyar \$)	-22.0	-32.9	49.2	-30.4	-38.0	24.8	-39.2	-51.5	31.2	-50.4
Cari İşlemler Dengesi/GSYH (%)	-4.3	-6.2	43.0	-5.8	-5.8	0.3	-6.0	-6.4	6.6	-6.4
Dış Ticaret Dengesi	-45.4	-54.1	19.1	-54.7	-62.8	14.8	-65.0	-80.5	23.8	-83.5
İhracat (FOB, Milyar \$)	79.0	85.5	8.2	95.0	107.3	12.9	117.0	137.5	17.5	149.0
İthalat (CIF, Milyar \$)	124.4	139.6	12.2	149.7	170.1	13.6	182.0	218.0	19.8	232.5

2009 yılı program hedeflerine son dönem küresel ekonomik ve mali gelişmeler çerçevesinde bakmadan önce, kısaca 2008 yılına ilişkin makro hedeflerde yapılan ve önemli değişimlere işaret eden revizyonlara değinmek gerekmektedir. Bunlara kısaca bakacak olursak:

- 2008 yılı hedeflerinde 2009 yılı programı kapsamında yapılan en önemli revizyonlar, enflasyon (GSYİH deflatörü dahil), büyüme ve cari işlemler dahil dış ticaret gibi göstergelerde olmuştur.
- 2008 yılı için makro çerçevede en büyük sapma, geçen yıl olduğu gibi bu yılda enflasyon tahmininde öngörülmektedir. Enflasyon (TÜFE, yıl sonu) hedefi 2008 yılı için % 4'den % 10'a revize edilmiştir.

Grafik 14. 2003-2008 Enflasyon Hedef ve Gerçekleşmeleri

- 2008 yılı için büyüme orijinal programda % 5,5 olarak öngörülmüştü. 2009 yılı programıyla bu hedef aşağı yönlü revizyona tabi tutularak % 4 oranına çekilmiştir. Başta IMF

olmak üzere birçok uluslar arası kuruluş ve kurum ise bu yıla ait büyüme tahminini % 3 veya daha altında beklemektedir. Geçen yıl bütçeyi de ele aldığımız Mali İzleme Raporunda 2008 hedefinin % 4'ler düzeyinde belirlenmesi gerektiğini ifade etmiştik. Küresel krizin de etkisi ile son dönem imalat sanayi, istihdam göstergeleri ile KDV ve ÖTV gelirlerinde geçen yıla göre yaşanan olumsuz gelişmeler çerçevesinde büyüme oranının en iyimser senaryoda bile % 4'e ulaşamayacağını belirtmek gerekmektedir.

- Geleneksel olarak son beş yıl pratiğinde sürekli öngörünün üstünde gerçekleşen cari işlemler açığının 2008 yılında da bu eğilimi devam ettirerek başlangıç hedefinin öngörüsünün yaklaşık 12 milyar dolar üstünde gerçekleşeceği beklenmektedir.
- Ekonominin genel dengesi içinde kaynaklar-harcamalar dengesine baktığımızda; 2008 yılında ekonominin toplam kaynak yapısı içinde dış kaynak ağırlığının programa göre artarak GSYİH'ya oran olarak % 5,5'den % 5,8'e çıkacağı beklenmektedir.
- Büyümenin sınırlı istihdam yaratması 2008 yılında da devam etmektedir. Ekonomi 2003-2008 döneminde sabit fiyatlar ile kümülatif olarak % 45 oranında büyürken, istihdam oranındaki artış % 6,9 oranında kalmıştır.⁵ Bunun anlamı, ekonomide bu dönemde yaşanan büyümenin sadece % 15'inin istihdama yansımış olmasıdır. Türkiye'de geçmiş dönemlerde uzun dönemli eğilimlerde bu oran % 40'lar düzeyinde çıkmaktadır. Diğer ülke ortalamalarına baktığımızda ise, bu

⁵ 2008 yıl sonu tahminleri tarafımızdan yapılmıştır

oranın, yani büyümenin istihdam yaratma esnekliğinin % 60'lar düzeyinde olduğunu görmekteyiz.

Tablo 13. Ekonominin Kaynak-Harcama Dengesi

	cari fiyatlarla milyon YTL						1998 fiyatları		
	GSMH'ya		GSMH'ya		GSMH'ya		2008 (T)	2009 (P)	% Artış
	2008 (P)	oranı (%)	2008 (T)	oranı (%)	2009 (P)	oranı (%)			
GSMH	898.9	100.0	994.3	100.0	1111.4	100.0	105.3	109.5	4.0
(M-X-/NFI) Dış Kaynak	49.3	5.5	57.3	5.8	64.0	5.8	5.1	5.3	4.7
Toplam Kaynak	948.2	105.5	1051.6	105.8	1175.4	105.8	110.4	114.8	4.1
Toplam Talep	948.2	105.5	1051.6	105.8	1175.4	105.8	110.3	114.8	4.1
Tüketim	740.9	82.4	829.1	83.4	925.1	83.2	81.6	84.4	3.4
Kamu	112.4	12.5	95.4	9.6	106.5	9.6	7.9	8.1	2.3
Özel	628.5	69.9	733.7	73.8	818.6	73.7	73.7	76.3	3.5
Yatırım	219.8	24.4	222.5	22.4	250.3	22.5	28.7	30.4	5.9
Kamu	42.4	4.7	37.7	3.8	39.9	3.6	4.4	4.4	-1.4
Özel	177.4	19.7	184.8	18.6	210.4	18.9	24.3	26.0	7.2

Kaynak: DPT Genel Ekonomik Hedefler ve Kamu Yatırımları, 2008-2009

Not: 2008 program rakamı tarafımızdan yeni ulusal gelir büyüklüklerine çekilmiştir.

2009 yılı program hedeflerine bakarsak:

- 2009 yılında büyüme % 4 oranında hedeflenmiştir. Bu çerçevede; büyümenin 2009 yılı programı dahil son üç yıldır % 5'in altında olacağı öngörülmektedir. Bunun anlamı, son üç yıl boyunca ekonominin potansiyelinin altında büyümüş ve büyüyecek olmasıdır.
- 2009 yılı büyümesi, dünya ekonomisinde beklentilerin bozulduğu kriz koşullarının yaşandığı bir dönemde oldukça iddialı bir senaryoya dayanmaktadır.⁶ Dünya ekonomisinde büyüme oranlarının % 3'lere düştüğü, Türkiye'nin ihracatının yarısından fazlasını yaptığı AB ülkelerinin bir çoğunda büyümenin negatif beklendiği, Körfez ülkelerinde geçmiş yıl büyüme performansının altında kalınacağına anlaşıldığı bir

⁶ Haziran ayında yayımlanan Orta Vadeli Programda büyüme oranı yüzde 5 oranında öngörülmüştü.

dönemde büyümenin sıfır rakamının üzerinde tutulması bile (2008 hedefi olan % 4 büyüme performansına göre) oldukça iddialıdır. Bu nedenlerle kamu otoritesinin büyüme oranının veri koşullarda gerçekçi olmadığı düşüncesindeyiz.

- Büyümenin % 0,5 gibi bir oranda gerçekleşmesi durumunda, Türkiye’de ilave işsizliğin en iyi senaryoda bile 500 bin kişiyi, ailelerle birlikte toplam ilave yoksulluk etkisinin ise 1,1 milyon kişiyi aşması tahmin edilmektedir.⁷
- Enflasyon hedefi olarak belirlenen % 7,5 oranı Haziran ayında açıklanan Orta Vadeli Programla uyumludur. Enflasyonun gelecek yıl hedeflenen % 7,5 oranına ulaşması, özellikle kurdaki YTL aleyhine gelişmenin devam etmesi durumunda enerji ve gıda fiyatlarındaki düşmeye ve hizmetler kesimindeki fiyatların düşme yönlü direncinin azalmasına bağlı görülmektedir. Aksi halde, bu hedefin de yukarı yönlü gerçekleşme riski daha fazla olabilecektir.
- Cari işlemler açığı 2009 yılında 2008 yılı tahminine göre yaklaşık 1 milyar dolar azalarak 50,4 milyar dolar düzeyinde öngörülmüştür . GSYH’ya oran olarak cari açığın oranı, son iki yılda değişmeyerek % 6,4 seviyesinde öngörülmektedir. Özellikle enerji fiyatlarındaki düşmenin devam etmesi ve toplam talebin daralması durumunda dış ticaret açığındaki iyileşmeden kaynaklı olarak cari açığın daha düşük düzeyde gerçekleşeceğini tahmin etmekteyiz.
- Cari açığın ve toplam dış borç stokunun yüksekliği, Türkiye’nin her sene çarkı döndürmesi için gereken kaynağın yüksekliğini korumasına neden olmaktadır. Geçmiş dönem

⁷ Bu hesaplamada, işgücünün üretim düzeyine olan esnekliği % 40 alınırken, işgücü kaybının esas olarak kalifiye olmayan işgücünde yaşanacağı varsayılmıştır.

IMF Uzman Raporları, Hazine Müsteşarlığı Kamu Borç Yönetimi Raporları ve kendi hesaplamalarımız, Türkiye'nin 2009 yılında 110-130 milyar dolar düzeyinde bir dış kaynağa ihtiyacı olduğunu ortaya koymaktadır. Bu durum, Ekim sonu itibarı ile 80 milyar doları aşan reel kesim açık pozisyonunun bulunduğu bir ortamda Türkiye'nin yapısal kırılganlığını arttırmakta ve makro dengelerini kur ve faize oldukça bağımlı kılan bir yapı içinde olmasına neden olmaktadır.

- 2009 yılında yatırım-tasarruf açığının artması, kaynaklar anlamında dışa bağımlılığı artırmaktadır. Kamu yatırımları geçen yılın programında da olduğu gibi reel olarak azalırken, özel kesim yatırımlarının kamunun eğitim, sağlık ve konut yatırımları gibi çekildiği alanları kapatacak şekilde artacağı öngörülmektedir.

Bu çerçevede 2009 yılı makro mali çerçevesi aslında geçerliliğini yitirmiş bir makro metne dönüşmüştür. Başta büyüme olmak üzere; enflasyon, cari işlemler dengesi ve özellikle kamu kesimi dengesi hedef ve öngörülerinin gözden geçirilmesi gerekmektedir. Yapılması gereken, makro mali politikaların alternatifli bir şekilde açık bir şekilde ortaya konması ile birlikte Parlamento'da kurulacak bir alt komisyon çalışması ile kapsamlı bir revizyona gidilmesidir. Bu husus, kamuoyunun ve piyasa aktörlerinin ekonomik programa olan inançlarını ortaya koymaları açısından oldukça önemli görülmelidir.

IV.1.2 Kamu Kesimi Genel Dengesi

2008 yılında 8,3 milyar YTL açık vermesi tahmin edilen kamu kesiminin, 2009 yılında özellikle KİT ve yerel yönetimler dengesindeki iyileşme ile 238 milyon YTL fazla vermesi programlanmıştır. Özelleştirme gelirleri ayıklanarak bakıldığında, 2008 yılında 19,2 milyar YTL olan toplam açık, 2009 yılında 15,3

milyar YTL açığa düşmektedir. Buna göre toplam kamu borçlanma gereğinin 2008 yılında 2005 sonrası dönemin en yüksek değeri olan % 0,83'e çıkması tahmin edilirken, açığın 2009 yılında düşük de olsa bir fazlaya döneceği programlanmıştır. Özelleştirme gelirleri ayıklandığında, kamu açığı 2008 yılında yaklaşık % 2 düzeyine çıkmaktadır.

2005 yılından itibaren resmi rakamlara göre belirgin bir şekilde iyileşme gösteren kamu kesimi dengesinde bu iyileşmeye esas olarak; bütçe dengesindeki düzelme, özelleştirme gelirlerindeki artıştan kaynaklı fon dengesindeki iyileşme, İşsizlik Fonu ile özelleştirme kapsamındaki KİT'lerin bilançolarında 2006 yılında gerçekleşen performansın neden olduğu görülmektedir.

Tablo 14. Kamu Kesimi Genel Dengesi

	<i>(Cari Fiyatlarla, Milyon YTL)</i>						
	2004	2005	2006	2007	2008 (P)	2008 (GT)	2009 (P)
Borçlanma Gereği (Toplam Kamu)	20,367	-2,092	-14,977	870	5,564	8,295	-238
Borçlanma Gereği (Toplam Kamu, özelleştirme gelirleri hariç)	22,058	1,892	-3,019	12,665	9,429	19,235	15,293
Borçlanma Gereği (Genel Yönetim)	22,818	-1,220	-11,252	1,896	8,139	7,212	3,674
Merkezi Yönetim	27,289	3,804	-5,661	5,817	15,769	10,330	11,364
Merkezi Yön. Bütçesi	30,300	8,117	4,643	13,708	17,756	14,140	13,351
Döner Sermaye	-1,076	-1,226	-1,102	-640	-958	-904	-958
Fonlar	-1,935	-3,087	-9,202	-7,251	-1,029	-2,906	-1,029
Sos. Güv. Kur.	203	138	-889	-783	0	1,158	0
İşsizlik Fonu	-4,379	-4,713	-5,717	-6,986	-7,886	-7,304	-7,096
Mahalli İdareler	-295	-449	1,015	3,848	256	3,028	-594
KİT	-2,451	-872	-3,725	-1,026	-2,575	1,083	-3,912
İşletmeciler KİT	-1,723	-678	-1,327	-1,503	-526	884	-1,095
Öz. Kap. Kur.	-728	-194	-2,398	477	-2,049	199	-2,817
	<i>GSYH'ya Oranları (%)</i>						
	2004	2005	2006	2007	2008 (P)	2008 (GT)	2009 (P)
Borçlanma Gereği (Toplam Kamu)	3.64	-0.32	-1.97	0.10	0.59	0.83	-0.02
Borçlanma Gereği (Toplam Kamu, özelleştirme gelirleri hariç)	3.95	0.29	-0.40	1.48	1.00	1.93	1.38
Borçlanma Gereği (Genel Yönetim)	4.08	-0.19	-1.48	0.22	0.86	0.73	0.33
Merkezi Yönetim	4.88	0.59	-0.75	0.68	1.67	1.04	1.02
Merkezi Yön. Bütçesi	5.42	1.25	0.61	1.61	1.88	1.42	1.20
Döner Sermaye	-0.19	-0.19	-0.15	-0.07	-0.10	-0.09	-0.09
Fonlar	-0.35	-0.48	-1.21	-0.85	-0.11	-0.29	-0.09
Sos. Güv. Kur.	0.04	0.02	-0.12	-0.09	0.00	0.12	0.00
İşsizlik Fonu	-0.78	-0.73	-0.75	-0.82	-0.83	-0.73	-0.64
Mahalli İdareler	-0.05	-0.07	0.13	0.45	0.03	0.30	-0.05
KİT	-0.44	-0.13	-0.49	-0.12	-0.27	0.11	-0.35
İşletmeciler KİT	-0.31	-0.10	-0.17	-0.18	-0.06	0.09	-0.10
Öz. Kap. Kur.	-0.13	-0.03	-0.32	0.06	-0.22	0.02	-0.25

Kaynak: DPT 2009 Yılı Programı

Not: eksi ifadesi fazla verildiğini göstermektedir

2008 yılında kamu kesimi genel dengesinde programa göre yaşanan saptamaya neden olan kurumların başında, yerel yönetimler ile KİT'ler gelmektedir. 2008 programında bu iki kurumsal yapının fazla vermesi programlanmış iken, 2009 yılı programında tahmin açığa dönmüştür. 2008 yılı sonunda ise, özellikle yerel yönetimlerden kaynaklı olarak bu tahminin de üzerinde bir açık beklenmektedir. Nitekim, 2007 yılı yerel yönetimler dengesi 2008 programında (Ekim 2007 tarihinde açıklanan) 92 milyon YTL fazla verecek şekilde tahmin edilmişken, 2008 yılında açıklanan 2009 programında ise

2007 tahmini 92 milyon YTL fazladan 3,8 milyar YTL açığa revize edilmiştir.

Muhasebe ve mali raporlama sisteminde uygulama biçiminden kaynaklanan sorunlar, kamu hesaplarının kalitesi konusunda 2005 ve sonrası dönem için bazı tereddütlerin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Bu ise, özellikle 2005 sonrası dönemde kamu oyunda ve az sayıda da olsa bazı kuruluşların yaptığı çalışma ve değerlendirmeler kapsamında tartışılmaya başlanmıştır. Özellikle son iki yıldır TEPAV Mali İzleme Raporları ile bu raporlar içinde yer alan her yılın bütçe değerlendirmesi bölümlerinde bu konuların sürekli altını çizmeye çalışmış bulunuyoruz. Çünkü 1990-1999 döneminin kamu mali politika kararları alma ve uygulama biçimi bize önemli dersler vermiştir.⁸

Şimdi bu konulardan önemli gördüklerimizin bazılarını tekrar hatırlarsak;

- Bütçe hesaplarında başta yatırım, mal ve hizmet alımları kalemleri olmak üzere biriken harcama ertelemeleri ve/ veya harcama yükümlülüklerinin tahakkuk ettirilmemesi suretiyle mali tablolara tam yansıtılmayan giderlerin varlığı, bütçe hesaplarının kalitesini önemli ölçüde bozmaktadır. Bu tür işlemlere, müteahhitlerin başta karayolu ve DSİ projeleri olmak üzere geçmiş dönemlerden biriken ve fiyat farkı kararname beklenmesi ile artan hak edişleri, başta sağlık ve enerji kullanım giderleri olmak üzere mal ve hizmet alımı kaleminde tahakkuk ettirilmeyen giderleri örnek olarak verebiliriz. Özellikle Genel Bütçe Mizanının yayınlanmaması, tahakkuk eden ama bütçe raporlarına yansıtılmayan

⁸ Bu konuda kapsamlı değerlendirme ve analizler için bkz: Emil, Yılmaz, (2004), “Kamu Borcu Nasıl Oluşturdu Bu Noktaya Nasıl Gelindi?” TESEV; Rijckeghem (2004), “Evaluation of the Public Debt Stock: How did We get Here?”, TESEV

yükümlülüklerin izlenmesinin önüne geçmektedir. Bu noktada içinde bulunduğumuz dönemde Hükümet'in karayolu müteahhitlerinin bankalardan kredi kullanması ve bankaların da bu konuda yardımcı olması gerektiği yolundaki beyanlarına da dikkat çekmek gerekmektedir. Esas olarak devletten alacaklı olan yüklenicilere bu alacaklarının bütçeden ödenmeyip, müteahhitler ile bankaları karşı karşıya getirmenin gerekçesini bütçe açığının düşük göstermenin dışında bir başka nedene bağlamak oldukça güç görülmektedir.

- KİT bilânço rakamları ile başta görev zararı olmak üzere diğer kurumların karşılıklı hesapları arasındaki farklılıkların ne şekilde mali raporlara yansıtıldığı bir diğer önemli konu olmaktadır. Örneğin KİT hesaplarında alacak görünen ve KİT dengesini olumlu etkileyen görev zararlarından doğan alacak kalemlerinin başta Hazine ve yerel yönetimler olmak üzere diğer kamu kurumlarının mali raporlarında ve dengelerinde ne düzeyde yer aldığı önemli bir soru işaretidir. Bu nokta yakın gelecekte reel kesimi desteklemeye yönelik olarak uygulanması öngörülen ekonomik tedbirlerin mali sonuçlarının, mali raporlara uluslararası standartlara uygun ve zamanında yansıtılması açısından önemli görülmelidir. Zira artması muhtemel kamu açığının bu tür gizli açıklarda nedeni ile daha da fazla olması riski bulunmaktadır.
- Sağlık ile ilgili döner sermayeli işletmelerin bilânçolarında gelir görünen, başta Sosyal Güvenlik Kurumu olmak üzere kamu kurumlarından alacaklarının önemli bir kısmı, hizmeti satın alan kurumların dengelerinde tahakkuk etmiş gider olarak görünmemektedir. Son üç yıldır (2005-2007) Sağlık Bakanlığı döner sermayelerinde yaklaşık 7 milyar YTL

düzeyinde bir ticari alacak toplamı silinmiştir. Geçmiş dönemlerde döner sermayelerin dengelerinde gelir olarak görünen (satış hâsılatı içinde) alacakların silinmesine, 2008 yılında çıkarılan bir Bakanlar Kurulu Kararı gereğince devam edilmiştir. Alacakların silinmesi işlemi üniversite döner sermaye alacakları için (alacağın % 15'i) çıkarılan bir yasal düzenleme ile de yine 2008 yılında söz konusu olmuştur. Bu alacak silinmelerinin kurumların dengelerine ne düzeyde yansıtıldığı açık değildir.

- Yerel yönetimlerin gelir ve gider gerçekleştirmelerinin Maliye Bakanlığı tarafından 2006 yılı verilerinden başlamak üzere düzenli bir şekilde ve oldukça kapsamlı ayrıntıda yayınlanmaya başlanması bu kurumların verilerinde ve mali raporlarındaki kaliteyi ve saydamlığı oldukça artırmıştır. Bu anlamda Muhasebat Genel Müdürlüğü'nün 5018 sayılı Kanun çerçevesinde yayınlamış olduğu raporlar yerel yönetimler açısından oldukça önemli sonuçları ortaya koymaktadır. Bununla birlikte, bütçe için söz konu olan mali raporlama problemleri yerel yönetimler için de söz konusudur.

Tablo 15. Kamu Kesimi Genel Dengesinin Kurumsal % Dağılımı

	2004	2005	2006	2007	2008 (P)	2008 (GT)
Borçlanma Gereği (Toplam Kamu)	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0
Borçlanma Gereği (Genel Yönetim)	112.0	58.3	75.1	217.9	146.3	86.9
Merkezi Yönetim	134.0	-181.8	37.8	668.6	283.4	124.5
Merkezi Yön. Bütçesi	148.8	-388.0	-31.0	1,575.6	319.1	170.5
Döner Sermaye	-5.3	58.6	7.4	-73.6	-17.2	-10.9
Fonlar	-9.5	147.6	61.4	-833.4	-18.5	-35.0
Sos. Güv. Kur.	1.0	-6.6	5.9	-90.0	0.0	14.0
İşsizlik Fonu	-21.5	225.3	38.2	-803.0	-141.7	-88.1
Mahalli İdareler	-1.4	21.5	-6.8	442.3	4.6	36.5
KİT	-12.0	41.7	24.9	-117.9	-46.3	13.1
İşletme KİT	-8.5	32.4	8.9	-172.8	-9.5	10.7
Öz. Kap. Kur.	-3.6	9.3	16.0	54.8	-36.8	2.4

Kamu kesimi genel dengesi açısından yerel yönetimlerin, KİT'lerin ve Sosyal Güvenlik Kurumunun dengelerinin 2009 yılı programı uygulamasında dikkatlice izlenmesi gerekmektedir. Kamu kesimi genel dengesi içinde yer alan bütçe dışı kurumlara bu çerçevede biraz daha yakından bakmamız gerekmektedir.

Yerel Yönetimler

Bir hatırlatma yapacak olursak, 2007 yılı Mali İzleme Raporları ile Bütçe Değerlendirme Raporunda en fazla tartışılan konulardan bir tanesi de yerel yönetim raporlarının güvenilirliği konusu idi. 2006 yılı verilerinden itibaren Maliye Bakanlığı Muhasebat Genel Müdürlüğü'nün uluslar arası standartlara uygun bir şekilde yayımladığı yerel yönetim verileri DPT verileri ile önemli oranda farklılaşmıştı. TEPAV olarak bu konuya geçen yıl özellikle dikkat çekmiştik. O dönemdeki tartışma konusunu, Maliye Bakanlığı verileri ciddi yerel yönetim açıklarına işaret ederken, DPT tahminlerinin son derece iyimser varsayımlar içermesinin yarattığı çelişkiye dikkat çekmemiz oluşturmakta idi.

DPT yaptığımız açıklamaların doğru olmadığı yönünde beyanlarda bulunmuş ancak, sonuçta yıl sonunda Maliye Bakanlığı'nın açıkladığı veriler çerçevesinde ve o dönemdeki eleştirilerimiz ile paralel bir biçimde kendi dengesinde gereken düzeltmeleri yapmıştı.

2009 yılında yapılacak olan yerel seçimler ise yerel yönetimlerin harcama ve gelirlerinin bu dönemde daha hassas bir şekilde izlenmesi gereğini gündeme getirmiştir. Özellikle bu idarelerin mali raporlarının gecikmeli olarak çıkıyor olması, bu konudaki hassasiyetin artmasına yol açmaktadır. Yıllık programa bakıldığında, yerel yönetimlerin 2009 yılına ilişkin program hedeflerine ilişkin açıklamaların yapılan rakamsal revizyonlara karşılık sadece bir paragraftan ibaret olduğu görülmektedir. Yatırımların ağırlıklı

olarak yapıldığı, gelir paylarındaki artışla GSYH'nın ortalama % 3,5'inin kullanıldığı yerel yönetimlerin politikaları ve bu politikaların sonuçlarını gösteren büyüklüklerin daha kapsamlı ele alınması gerektiğini, diğer bir deyişle yerel yönetimlerin mali yapısında olup bitenlerin kamuoyuna daha ayrıntılı açıklanması gerektiğini düşünmekteyiz.

İzleyen tabloda 2006-2009 döneminde yerel yönetim gelir, harcama ve denge büyüklüklerinin orijinal hali ile daha sonra yapılan gerçekleştirme tahminleri ve en son gerçekleştirme büyüklükleri yer almaktadır. 2006 yılı toplam gelir ve harcama büyüklükleri üzerinde yapılan revizyonlar bir tarafa bırakılıp bütçe dengesindeki sapmaya bakıldığında:

- 2006 yılında yerel yönetimlerin 299 milyon YTL fazla vereceği öngörülmüş, bu öngörü gerçekleştirme tahmininde 445 milyon YTL'ye çıkmış, gerçekleştirme ise yaklaşık 1 milyar YTL düzeyinde **açık** şeklinde olmuştur.
- 2007 yılında bütçe **fazlası** programda 423 milyon YTL, gerçekleştirme tahmininde 91 milyon YTL olarak belirtilirken, gerçekleştirme 3,8 milyar YTL gibi oldukça yüksek düzeyde bir **açık** olarak raporlanmıştır.
- 2008 yılı ise, programda 256 milyon YTL **açık** olarak öngörülürken, 2009 yılı programında yapılan revizyonla 2008 yılı yerel yönetim **açığı** 3 milyar YTL düzeyinde tahmin edilmiştir. Maliye Bakanlığı 2008 Ocak-Haziran yerel yönetim dengesi sonuçlarına bakıldığında, ilk altı ay sonunda 466 milyon YTL **açık** verildiği görülmektedir. 2007 yılının ilk altı ayında ise yerel yönetimler bütçesi 1,3 milyar YTL fazla vermişti.

Tablo 16. Yerel Yönetimlerin Gelir, Gider ve Bütçe Dengesi ve 2006-2008 Revizyonları (2005-2008)

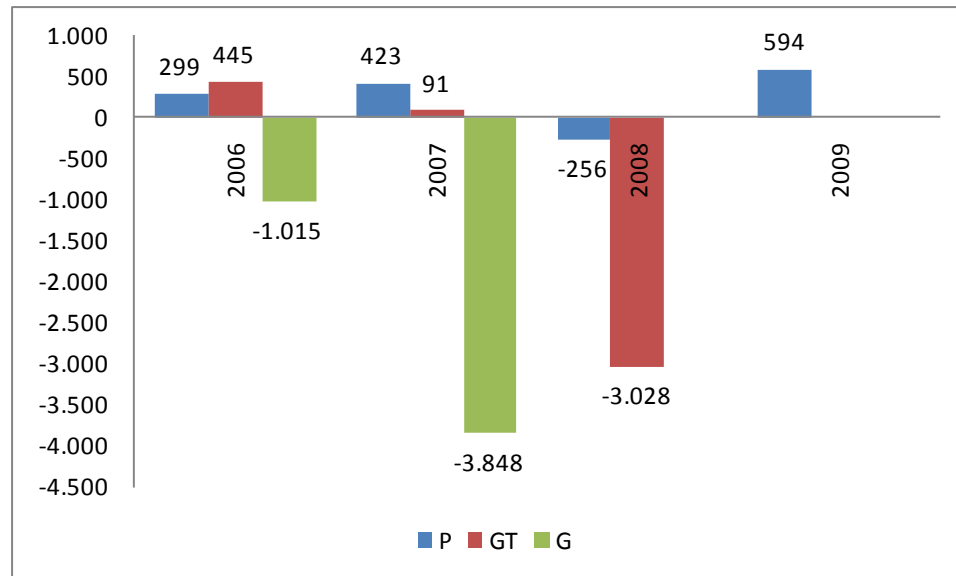
	2006					2007					2008		
	P	GT	G	S-GT	S-P	P	GT	G	S-GT	S-P	P	GT	S-P
A. TOPLAM GELİRLER	22.708	24.088	24.303	1,0%	7,0%	29.201	33.120	26.851	-18,9%	-8,0%	34.190	31.364	-8,3%
Vergiler	13.561	14.611	15.603	6,8%	15,1%	16.659	16.212	17.257	6,4%	3,6%	18.172	20.991	15,5%
Vergi Dışı Normal Gelirler	4.115	4.446	3.153	-29,1%	-23,4%	5.052	5.340	3.592	-32,7%	-28,9%	5.736	4.127	-28,1%
Faktör Gelirleri (Net)	4.893	5.009	4.726	-5,6%	-3,4%	5.673	8.118	5.666	-30,2%	-0,1%	9.061	5.966	-34,2%
Sermaye Transferleri (Net)	137	1.222	822	-32,7%	500,0%	1.817	3.450	335	-90,3%	-81,6%	1.221	250	-79,5%
B. TOPLAM GİDERLER	22.407	23.621	25.318	7,2%	13,0%	28.778	33.029	30.699	-7,1%	6,7%	34.446	34.392	-0,2%
Cari Giderler	11.562	12.625	14.489	14,8%	25,3%	14.203	15.971	16.946	6,1%	19,3%	16.976	19.214	13,2%
Yatırım Harcamaları	9.517	10.828	10.400	-4,0%	9,3%	12.535	14.498	12.865	-11,3%	2,6%	14.141	13.331	-5,7%
Sabit Sermaye	9.502	10.803	10.399	-3,7%	9,4%	12.511	14.501	12.869	-11,3%	2,9%	14.141	13.331	-5,7%
Stok Değişimi	16	25	2	-92,0%	-87,5%	24	-3	-4	33,3%	-116,7%	0	0	0,0%
Cari Transferler	408	375	1.224	226,4%	200,0%	897	569	1.418	149,2%	58,1%	1.155	1.795	55,4%
Kamulaştırma ve Sabit Değer Artışı	920	1.015	-795	-178,3%	-186,4%	1.143	1.991	-531	-126,7%	-146,5%	2.174	51	-97,7%
C. GELİR GİDER FARKI	299	445	-1.015			423	91	-3.848			-256	-3.028	1082,8%

Kaynak: DPT 2006-2009 Yılı Programları

P: Program, GT: Gerçekleşme Tahmini, G: Gerçekleşme, S: Sapma

Bu durumda, geçmiş yıl tahmin ve gerçekleştirmeleri ışığında ve özellikle 2009 yılında yerel seçimlerin yaklaştığı bir ortamda, 2009 yılı için DPT tarafından öngörülen yerel yönetim dengesinin son iki yıl 3 milyar YTL'ye ulaşan açıktan 594 milyon YTL fazlaya dönmesinin gerçekçi bir temele oturmadığı düşünülmektedir.

Grafik 15. 2006-2009 Yerel Yönetimler Bütçe Dengesi: Program, Gerçekleşme Tahmini ve Gerçekleşme (milyon YTL)

P: Program; GT: Gerçekleşme Tahmini; G: Gerçekleşme

Sosyal Güvenlik Kurumu

2009 yılında kamu kesimi açısından dikkatlice izlenmesi gereken bir başka alanda sosyal güvenlik kurumları dengesinde yaşanacak olan gelişmelerdir. Yeni sosyal güvenlik ve genel sağlık sigortası yasınınin uygulamaya girmesi ile, sağlık harcamalarına ilişkin politikalar ve ekonomik durgunluk riski ile birlikte prim gelirlerindeki olası düşme, sosyal güvenlik kurumunun mali yapısını riski bir noktaya getirmektedir.

2009 yılında sosyal güvenlik kurumlarının prim gelirlerinin % 14,4, harcamalarının ise % 13,9 oranında artması öngörülmüştür. Sağlık giderleri % 7,9 oranında artarken, sigorta giderlerindeki artış oranı % 16,7'ye yükselmiştir. Gelir gider farkının 2009 yılında 2008 yılına nazaran azalacağı ve bu çerçevede 2009 yılında bu farkın finansmanı için bütçeden daha az transfer yapılacağı öngörülmektedir. Bu noktada, 2009 yılında yaşanması beklenen daralma dönemi ve işsizlik oranlarında görülecek muhtemel artışlar önem kazanmaktadır. Zira, prim tahsilâtlarında, 2009 yılında 2008 yılına nazaran, nominal olarak daha yüksek bir artış beklenmektedir. Bu nedenle önümüzdeki dönemde muhtemel ekonomik sorunların prim tahsilâtlarına ne ölçüde yansıtacağı önem kazanmaktadır.

Tablo 17. Sosyal Güvenlik Kurumlarının Gelir, Gider, Denge ve Bütçe Transferleri (2005-2009)

	<i>(milyon YTL)</i>					<i>GSYİH'ya Oranları (%)</i>				
	2005	2006	2007	2008 (GT)	2009 (P)	2005	2006	2007	2008 (GT)	2009 (P)
I- Gelirler	39.024	51.221	54.591	65.618	81.374	8,0	6,8	6,4	6,6	7,3
Prim Tahsilatları	31.599	41.754	45.092	57.157	65.392	6,5	5,5	5,3	5,7	5,9
II-Giderler	59.081	68.884	79.632	90.243	102.752	12,1	9,1	9,3	9,1	9,2
Sigorta Ödemeleri	39.261	44.786	52.736	59.595	69.565	8,1	5,9	6,2	6,0	6,3
Sağlık Giderleri	13.962	17.676	20.045	25.587	27.618	2,9	2,3	2,3	2,6	2,5
Yatırım Harcamaları	66	17	46	47	188	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
III-Gelir Gider Farkı	-20.057	-17.663	-25.041	-24.625	-21.378	-4,1	-2,3	-2,9	-2,5	-1,9
IV-Bütçe Transferleri (Finans)	19.919	18.552	25.824	23.467	21.378	4,1	2,4	3,0	2,4	1,9
Bütçe Transferleri (Toplam)	23.259	22.891	33.063	32.884	46.690	4,8	3,0	3,9	3,3	4,2
V-Finansman Açığı	-138	889	783	-1.158	0	0,0	0,1	0,1	-0,1	0,0

Kaynak: DPT 2006-2009 Yılı Programları

Döner Sermayeli Kuruluşlar Dengesi

Döner sermayeli işletmeler kamu kesimi genel dengesine fazla vermek suretiyle katkıda bulunan kurumsal yapılardır. 2004 yılından beri çıkarılan yasa, bakanlar kurulu kararı gibi çeşitli düzenlenmelerle, sağlık ile ilgili döner sermayelerin alacakları silinmektedir (başlıca borçlu kurum SGK'dır). Bu silmenin 2008 sonu itibarı ile 8 milyar YTL'yi aştığı tahmin edilmektedir. Kamu kesimi genel dengeleri açısından önemli olan, tahakkuk ettiğinde gelir yazılan bu işlemlerin silindiğinde ve gider yazıldığında aynı şekilde kamu kesimi genel dengesini etkileyip etkilemediğidir. DPT programda Sağlık Bakanlığı hesaplarının nakit bazda ödendiğini ifade etmekle birlikte, bu izlemenin nasıl olduğu açık değildir. Bu kadar bir yükümlülüğün silinmesi söz konusu olduğu halde, döner sermayelerin hala karlı çalışması (yükümlülüklerini, yerine getirememekle birlikte) kamu kesimi genel dengesi açısından sağlık politikaları ile birlikte ele alınması gereken bir diğer önemli konudur.

Tablo 18. Döner Sermayeli Kuruluşların Gelir, Gider ve Bütçe Dengesi ve 2006-2008 Revizyonları (2005-2008)

	2006					2007					2008		
	P	GT	G	S-GT	S-P	P	GT	G	S-GT	S-P	P	GT	S-P
A. TOPLAM GELİRLER	14.787	15.815	15.843	0,2%	7,1%	17.872	18.195	17.974	-1,2%	0,6%	20.181	20.479	1,5%
İşletme Gelirleri	13.475	15.648	15.648	0,0%	16,1%	17.677	17.989	17.718	-1,5%	0,2%	19.933	20.152	1,1%
Kurum Bünyesinde Kalan Fonlar	111	166	194	16,9%	74,8%	195	207	256	23,7%	31,3%	249	327	31,3%
Bütçe Transferleri	1.200	0	0	0,0%	-100,0%	0	0	0	0,0%	0,0%	0	0	0,0%
B. TOPLAM GİDERLER	13.772	14.369	14.579	1,5%	5,9%	16.422	16.878	17.334	2,7%	5,6%	18.619	19.576	5,1%
İşletme Giderleri	11.879	13.356	13.580	1,7%	14,3%	15.329	15.774	15.825	0,3%	3,2%	17.499	17.997	2,8%
Yatırım Harcamaları	373	283	283	0,0%	-24,1%	526	597	597	0,0%	13,5%	583	583	0,0%
Stok Artışı	36	148	204	37,8%	466,7%	62	94	108	14,9%	74,2%	92	96	4,3%
Sabit Kıymet Artışı	-2	120	119	-0,8%	-6050,0%	36	43	412	858,1%	1044,4%	45	462	926,7%
Dolaysız Vergiler	161	167	100	-40,1%	-37,9%	127	68	81	19,1%	-36,2%	67	84	25,4%
Fonlara Transferler	300	296	292	-1,4%	-2,7%	342	302	311	3,0%	-9,1%	332	354	6,6%
Borç Verme Eksi Geri Ödeme (1)	1.026	0	0	0,0%	-100,0%	0	0	0	0,0%	0,0%	0	0	0,0%
C. GELİR GİDER FARKI	1.015	1.446	1.264	-12,6%	24,5%	1.450	1.317	640	-51,4%	-55,9%	1.562	903	-42,2%

Kaynak: DPT 2006-2009 Yılı Programları

Döner sermaye dengesi incelendiğinde, özellikle 2007 yılından itibaren gelir gider farkında ortaya çıkan olumsuz gelişme dikkat çekicidir. Döner sermaye dengesindeki bu bozulma temel olarak döner sermaye giderlerindeki artıştan kaynaklanmaktadır. 2007 yılında döner sermaye gelirleri yaklaşık olarak Program'da öngörüldüğü şekilde artarken, giderler Program öngörüsünün % 5,6 üzerinde artmıştır. Bunun sonucunda, 2007 yılında döner sermaye dengesi Program'da belirlenen % 56 daha düşük gerçekleşmiştir. Maliye Bakanlığı Muhasebat Genel Müdürlüğü ve 2009 yılı Programında yer alan veriler değerlendirildiğinde, aynı eğilimin 2008 yılında da sürdüğü görülmektedir.

2009 Yılı Programında yer alan 2008 yılı döner sermaye dengesi gerçekleşme tahminlerine göre, döner sermaye gelirleri programda öngörülenin % 1,5 üzerinde gerçekleşirken, giderler % 5 daha fazla çıkmaktadır. Bunun sonucunda döner sermaye dengesinin Program'da öngörülenden % 42 daha düşük gerçekleşeceği tahmin edilmektedir.

Döner sermaye dengesinde 2007 yılından itibaren gözlemlenen bu bozulmanın temel nedeni, Sağlık Bakanlığı hastanelerine ve

Üniversite hastanelerine bağlı döner sermaye işletmelerinin kamu kurumlarından olan alacaklarının mahsup ve terkin edilmesidir. Bilindiği üzere, döner sermaye işletmeleri verdikleri sağlık hizmeti bedellerini ilgili kurumlara fatura etmekte, çeşitli nedenlerle ödenmeyen fatura bedellerini ise ilgili alacak hesaplarına kaydederek takip etmektedirler. Söz konusu döner sermaye işletmelerinin tahsil edemedikleri bu tutarlar nedeni ile nakit sıkıntısı içine düşmeleri sonucunda, 2006 yılında ödemekle yükümlü oldukları Hazine hisseleri ertelenmiştir. Yapılan düzenlemeler ile, tahakkuk esasına geçince önceki dönemlerde söz konusu döner sermaye işletmelerinin gelirleri arasına kaydedilmiş ancak henüz tahsil edilemedikleri için ilgili hesapta (120- Alıcılar Hesabı) bekletilen alacakları, ertelenmiş olan Hazine hissesi tutarlarından (368- Vadesi Geçmiş Ertelenmiş ve Taksitli Bağlanmış Vergi ve Diğer Yükümlülükler Hesabı) mahsup edilmiştir. Kalan alacak bakiyeleri ise gider yazılmak (659- Diğer Olağan Gider ve Zararlar Hesabı) suretiyle terkin edilmiştir. Bu uygulama sonucunda 2007 yılından itibaren döner sermaye dengesindeki bozulmanın temelini oluşturan beklenmedik gider artışları yaratılmıştır. Bilindiği üzere 2008 gerçekleşmeleri henüz yayımlanmamıştır. Ancak, Muhasebat Genel Müdürlüğüne yayımlanan döner sermaye mizanları incelendiğinde, Ekim ayı itibarı ile 659- Diğer Olağan Gider ve Zararlar Hesabının borç bakiyesinin 1.140 milyon TL olduğu görülmektedir. Bu durum döner sermaye dengesindeki bozulmanın 2008 gerçekleşmelerinde de benzer şekilde artarak süreceğini göstermektedir.

KİT Mali Dengesi

2007 Yılı Programında KİT'lerin 2007 yılı için öngörülen finansman fazlasını vermesi, elektrik ve doğal gazda fiyat artışlarının yapılmasına bağlı görülmüş, aksi durumda KİT'lerin öngörülen aksine açık vereceğinin altı çizilmişti. 2008 programında açıklanan

2007 yılı geçici KİT dengesi sonuçlarına bakıldığında, bu tespitin doğru çıktığı görülmektedir. 2007 yılı için 2,1 milyar YTL fazla vermesi programlanan özelleştirme kapsamındaki KİT dengesi dönem sonunda 477 milyon YTL açık vermiştir.

Özellikle özelleştirme kapsamı dışındaki KİT'lerin bilançolarında biriken ve Hazine tarafından kesinleştirme süreci tamamlanmayan görev zararlarının seçim öncesi dönemde alınan bazı kararlarla artması ile birlikte geleneksel işletme sermayesi ihtiyacının kalıcı politikalarla çözülememesi, bu KİT'lerde sorunların daha da hissedilir bir şekilde artmasına yol açmaktadır. Bu bağlamda 2008 yılında toplam KİT dengesinin 1,1 milyar YTL açık vereceği tahmin edilmektedir. 2009 yılında ise, özellikle gelirlerdeki artışın etkisi ile KİT dengesinin açıktan fazlaya döneceği programlanmaktadır. Başta enerji KİT'leri olmak üzere, sattıkları mal ve hizmetlerin fiyatlarının artması, buna yol açan temel gelişmedir. Burada riskli iki nokta vardır; birincisi satış hasılâtında öngörülen bu artışın nakit anlamda ne düzeyde gerçekleşeceği, ikincisi ise hasılâtlar artarken maliyetlerin de bu hızda artmasının gelecekte ciddi bir maliyet baskısı sorunu yaratmasıdır. Bu anlamda da tahsilâtın gecikmesi ya da azalması bu kurumların dengelerinin hızla bozulmasına yol açacaktır.

IV.2 2009 Yılı Merkezi Yönetim Bütçesi

IV.2.1 2009 Yılı Merkezi Yönetim Bütçe Dengesi: Maliye Politikası Açısından Getirilen Temel Değişiklikler

Merkezi yönetim bütçe tasarısı 17 Ekim tarihinde 262,1 milyar YTL bütçe ödeneği, 248,8 milyar YTL bütçe gelir tahmini ve 13,35 milyar YTL bütçe açığı hedefi ile parlamentoya sunulmuştur. Plan Bütçe Komisyonunda yapılan görüşmeler sonrasında bütçe gelir tahmininde ve ödeneklerinde önemli bir değişme beklenmemektedir.⁹

Tablo 19. 2009 Yılı Merkezi Yönetim Bütçe Tasarısı

	BÜTÇE TASARISI
Genel Bütçeli İdarelerin Ödenekleri	257,635
Özel Bütçeli İdarelerin Ödenekleri	16,398
Düzenleyici ve Denetleyici Kurumların Ödenekleri	1,924
(Özel Bütçelere Hazine Yardımı)	12,632
(Gelirden Ayrılan Paylar)	1,214
MERKEZİ YÖNETİM BÜTÇE GİDERLERİ (KONSOLİDE)	262,110
Genel Bütçe İdarelerinin Gelirleri	244,171
Özel Bütçeli İdarelerin Öz Gelirleri	3,878
Düzenleyici ve Denetleyici Kurumların Öz Gelirleri	711
MERKEZİ YÖNETİM BÜTÇE GELİRLERİ (KONSOLİDE)	248,760
BÜTÇE DENGESİ	-13,351

2009 yılı bütçe açığı, 2007 yılından itibaren 10 milyar YTL'nin üstüne çıktığı düzeyi 2009 yılında da devam ettirmektedir. Özelleştirme gelirleri ile İşsizlik Fonundan aktarılan kaynak dışında bırakılıp bakıldığına, bütçe açığı 2009 yılında 13,4 milyar YTL'den 27,7 milyar YTL'ye çıkmaktadır. Aynı rakamlar 2008 yılı tahmininde sırası ile 14,1 ve 24,7 milyar YTL düzeyindedir. Buna göre, bütçe açığı genel dengede azalmış görünürken düzeltilmiş dengede artmış

⁹ Geçmiş yıllar bütçe tasarısı üzerindeki revizyonlar bütçe büyüklüklerinin hemen hemen aynı şekilde parlamentodan geçtiğini bize göstermektedir.. Örneğin komisyon görüşmelerinde geçen yıl toplam bütçe harcamalarında yapılan artış yüzde 0,1 oranında olmuştur.

görülmektedir. Bütçe gelirleri 2008 ve 2009 yıllarında genel yönetim kapsamındaki diğer kurumlardan aktarılan transferlerle artırılmaktadır. Bu uygulama ile bütçe harcamalarındaki ilave artışlar bütçe dengesini bozmadan bütçe dışı kaynak desteği ile finanse edilmektedir.

Bütçe dengesine yönelik hedefler izleyen tabloda, 2006 yılında hazırlanan OVMP'den en son Ekim ayında sunulan bütçe tasarısına kadar olan dönem çerçevesinde, yer almaktadır. Buna göre;

- 2008 yılında GSYİH'ya oran olarak % 0,3 oranında hedeflenen açık, 2009 bütçe tasarısı ile % 1,4 olarak tahmin edilmiştir (İşsizlik Sigortası Fonu ve özelleştirme gelirleri hariç % 2,5).
- 2009 yılı için bütçe dengesi 2006 yılında hazırlanan, 2007-2009 dönemini kapsayan ilk OVMP'de % 0,4 fazla olarak hedeflenmişti. 2007 yılında kabul edilen ve 2008-2010 yıllarını kapsayan OVMP'de ise bütçe fazlası % 2 açık olarak revize edilirken 2009 bütçe tasarısı ile sunulan programda açık düzeyi % 1,2'ye düşürülmüştür. Aslında 2009 yılı bütçe dengesine düzeltilmiş olarak baktığımızda (işsizlik fonu ve özelleştirme gelirleri ayıklandığında) bütçe açığı % 2,5'e çıkmaktadır.

Tablo 20. 2007 ve 2008 Yılı Bütçe Açıklarına İlişkin Projeksiyonların Gelişimi

Rapor Tarihi	2008 Bütçe Dengesi		2009 Bütçe Dengesi	
	milyon YTL	% GSYİH	milyon YTL	% GSYİH
2007 OVMP	-2,764	-0.3	4,411	0.4
2008 OVMP	-18,909	-2.0	-7,315	-0.7
2009 OVMP			-15,548	-1.4
2009 Bütçe	-14,140	-1.4	-13,351	-1.2

2009 yılında merkezi yönetim ödenekleri bir önceki yıl gerçekleşme tahminine göre % 14,2, faiz dışı ödenekler % 16,9, bütçe gelirleri % 15,5, genel bütçe vergi gelirleri ise % 15,7 oranında artırılmıştır. Bu artış oranları 2009 için öngörülen enflasyon ve büyüme toplam oranı % 12,8'in üzerindedir. Özellikle faiz dışı giderler ve vergi gelirlerindeki artış hedef enflasyonun bir katından daha yüksek düzeyde çıkmaktadır. 2008 yılı başlangıç bütçe ödeneklerine göre bakıldığında, artış oranları % 20'lere çıkmaktadır.

2008 yılında bütçe tasarısında faiz dışı harcamalardaki artış % 8'ler düzeyinde tutulurken, 2009 yılında bütçe harcamalarındaki artış bunun yaklaşık bir katı düzeyinde öngörülmüştür. Bunun anlamı, 2009 yılında bütçe tasarısının önemli bir harcama genişlemesi öngörmesidir.

2009 yılı merkezi yönetim bütçesi sunumunda revize edilen 2010-2011 yılları için toplam bütçe ödeneklerindeki artışın ortalama % 10, faiz dışı ödeneklerdeki artış oranının ise % 12'nin altında belirlenmesi, alt kalemlerdeki hedefler çerçevesinde (personel, cari transferler ve faiz giderleri gibi) çok gerçekçi görülmemektedir.

Cari transferler ve personel ödenekleri dışarıda bırakıldığında diğer harcama kalemlerinde 2009 yılı için öngörülen artışlar ortalama artışın değişen oranlarda altında kalmaktadır. Sermaye giderleri 2009 yılında nominal olarak azalırken, sermaye transferleri kalemindeki artış % 1'in altında kalmaktadır. Yine mal ve hizmet alımları ile faiz giderlerindeki artışın % 5'ler düzeyinde (enflasyonun da altında) olması, bütçenin bu kalemlerdeki hedefi tutturmasının, geçen yıl da altını özellikle çizdiğimiz gibi, harcama tedbirlerine bağlı olduğunu bize göstermektedir. Özellikle enerji fiyatlarındaki artıştan kaynaklı girdi maliyetlerindeki artış ile sağlık harcamalarındaki artışın varlığı dikkate alındığında, bu tespit daha önemli hale gelmektedir.

Bütçe gelirlerindeki artış ise dolaylı vergilerden ve özelleştirme nitelikli gelirlerden kaynaklanmaktadır. Özelleştirme Fonu'ndan yapılacak transfer dahil olmak üzere 2009 yılında özelleştirme niteliğindeki gelirlerin merkezi yönetim bütçesine katkısı 13,1 milyar YTL düzeyine çıkmaktadır. Ekonomide toplam talebin daraldığı bir ortamda dolaylı vergilerden alınacak vergilerin tahsilâtındaki artış kısmen elektrik, doğalgaz, telefon gibi bazı mal ve hizmetlerin fiyatlarının artışı ile açıklanabilir. Bununla birlikte, bu politikanın zaten 2008 yılında uygulandığı bir ortamda, toplam talebin düşme riski ile birlikte 2009 yılında da sürdürülmesi oldukça güçtür. Özelleştirme tahsilâtının ise 13,1 milyar YTL düzeyinde öngörülmesi, küresel mali krizin derinlik kazandığı bir ortamda ulaşılması kolay olmayan bir hedef olarak görülmektedir. Sonuç olarak, bütçenin gelir tahminlerinin gerçekleşme olasılığı son derece riskli görülmektedir. Bu konudaki risklere aşağıda gelir kalemleri bazında daha detaylı olarak değinmekteyiz.

Tablo 21. Merkezi Yönetim Bütçe Dengesi (2005-2011)

	(milyon YTL)								Artış Oranları (%)									
	2005	2006	2007		2008	2009	2010	2011	2006		2007		2008		2009		2010	2011
	Gerç.	Gerç.	Gerç.	Bütçe	Gerç. Tah.	Bütçe	Prg	Prg	2006/2005	2007/2006	2008 (B) / 2007	2008(GT) / 2007	2009 / 2008(B)	2009/ 2008(GT)	2010/ 2009	2011/ 2010		
Merkezi Yön.Bütçe Harcamaları	159,687	178,126	204,068	222,553	229,535	262,110	282,384	313,374	11.5	14.6	9.1	12.48	17.77	14.19	7.73	10.97		
Faiz Dışı Harcamalar	114,007	132,163	154,769	166,553	175,035	204,610	225,284	253,624	15.9	17.1	7.6	13.09	22.85	16.90	10.10	12.58		
I. Personel Harcamaları	32,719	37,812	43,570	48,672	50,128	57,211	62,850	68,854	15.6	15.2	11.7	15.05	17.54	14.13	9.86	9.55		
II. Sosyal Güv. Kur. Devlet Primi	4,670	5,075	5,804	6,405	6,677	7,243	7,813	8,430	8.7	14.4	10.4	15.05	13.08	8.47	7.87	7.90		
III. Mal ve Hizmet Alımları	15,186	19,001	22,258	22,905	24,750	26,133	28,584	32,680	25.1	17.1	2.9	11.20	14.09	5.59	9.38	14.33		
IV. Faiz Harcamaları	45,680	45,963	48,753	56,000	54,500	57,500	57,100	59,750	0.6	6.1	14.9	11.79	2.68	5.50	-0.70	4.64		
V. Cari Transferler	45,871	49,851	63,292	69,207	68,694	88,504	97,698	110,451	8.7	27.0	9.3	8.54	27.88	28.84	10.39	13.05		
VI. Sermaye Giderleri	10,340	12,098	13,003	11,775	17,675	16,622	18,746	21,932	17.0	7.5	-9.4	35.93	41.16	-5.96	12.78	17.00		
VII. Sermaye Transferleri	1,384	2,637	3,542	2,084	2,803	2,819	3,072	3,823	90.5	34.3	-41.2	-20.86	35.25	0.57	8.97	24.45		
VIII. Borç Verme	3,838	5,689	3,846	3,934	4,308	4,661	4,866	5,479	48.2	-32.4	2.3	12.00	18.48	8.20	4.42	12.59		
IX. Yedek Ödenekler				1,571		1,418	1,654	1,975					-9.75		16.70	19.39		
Merkezi Yönetim Bütçe Gelirleri	152,784	173,484	190,360	204,556	215,396	248,759	269,598	294,831	13.5	9.7	7.5	13.15	21.61	15.49	8.38	9.36		
I. Genel Bütçe Gelirleri	149,200	168,548	184,803	199,411	210,336	244,170	264,718	289,438	13.0	9.6	7.9	13.82	22.45	16.09	8.42	9.34		
A. Vergi Gelirleri	119,627	137,560	152,835	171,206	174,745	202,088	223,627	247,563	15.0	11.1	12.0	14.34	18.04	15.65	10.66	10.70		
Dolaysız Vergiler	39,163	43,258	51,844	56,629	61,072	70,224	78,679	88,163	10.5	19.8	9.2	17.80	24.01	14.99	12.04	12.05		
Dolaylı Vergiler	80,464	94,302	100,991	114,577	113,673	131,864	144,949	159,400	17.2	7.1	13.5	12.56	15.09	16.00	9.92	9.97		
B. Vergi Dışı Gelirler	29,573	30,987	31,968	28,205	35,590	42,081	41,091	41,875	4.8	3.2	-11.8	11.33	49.20	18.24	-2.35	1.91		
Özelleştirme*	1,779	2,904	6,832	3,900	9,281	13,141	11,214	9,373	63.3	135.2	-42.9	35.85	236.95	41.59	-14.66	-16.42		
Diğer	27,794	28,083	25,136	24,305	26,309	28,940	29,877	32,502	1.0	-10.5	-3.3	4.67	19.07	10.00	3.24	8.79		
II.Özel Bütçeli İd. Öz Gel.	2,423	3,530	3,972	3,417	3,340	3,878	4,127	4,600	45.7	12.5	-14.0	-15.91	13.48	16.11	6.42	11.46		
III.Düzen. ve Denet. Kur. Gel.	1,161	1,407	1,585	1,728	1,721	711	753	793	21.2	12.7	9.0	8.54	-58.86	-58.68	5.91	5.31		
Bütçe Dengesi	-6,903	-4,643	-13,708	-17,997	-14,138	-13,351	-12,788	-18,543	-32.7	195.3	31.3	3.14	-25.81	-5.57	-4.22	45.01		
Bütçe Den. (Özell. ve İF Gel. Hariç)	-8,682	-7,547	-20,540	-21,897	-24,719	-27,730	-25,324	-29,178	-13.1	172.2	6.6	20.35	26.64	12.18	-8.68	15.22		
Faiz Dışı Denge	38,777	41,320	34,849	38,003	40,362	44,149	44,312	41,207	6.6	-15.7	9.1	15.82	16.17	9.38	0.37	-7.01		
Program Tanımlı Denge	24,092	33,466	21,661	31,289	24,558	26,775	29,056	28,196	38.9	-35.3	44.4	13.37	-14.43	9.03	8.52	-2.96		

Kaynak: Maliye Bakanlığı Muhasebat Gn. Md. (2005-2007), 2009 Yılı Bütçe Tasarısı ve Kurum Bütçe Ödenek Tabloları, Maliye Bakanlığı 2006-2009 Bütçe Gerekçeleri, program tanımlı faiz dışı fazla hedefi ve özelleştirme gelirleri, kendi hesaplamalarımız.

* Taşınmaz mal satışları dahil ve 2009 ve sonrası için diğer çeşitli sermaye satış gelirleri toplamı alınmıştır

GSYH'ya oran olarak 2009 yılında toplam bütçe giderleri 0,5 puan artarak % 23,6'ya, faiz dışı giderler ise 0,8 puan artarak 18,4'e yükselmektedir. Faiz dışı harcamalar açısından % 18,4 düzeyi son dönemde bütçenin çıktığı en yüksek oran olmaktadır.

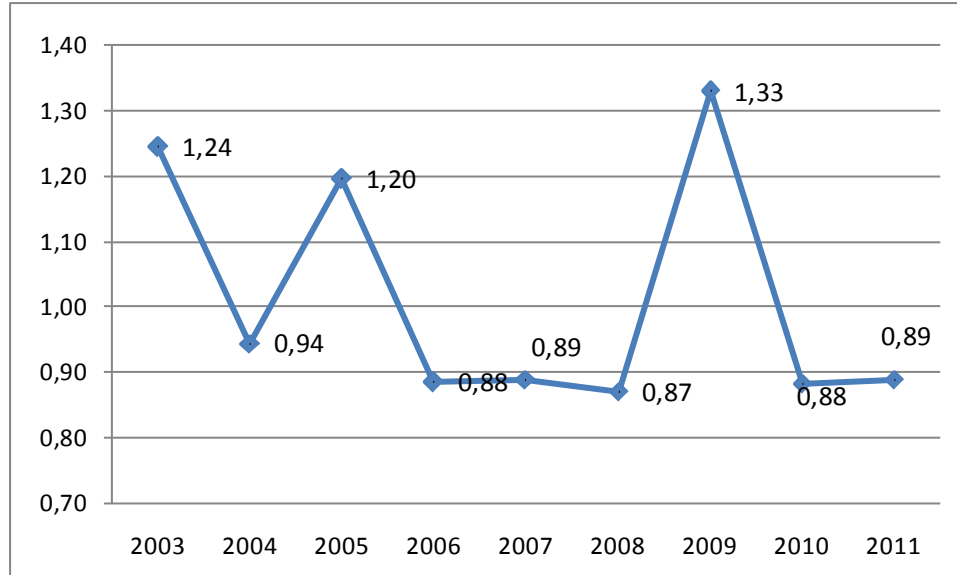
Tablo 22. Merkezi Yönetim Bütçe Dengesi, GSYİH'ya Oranları (2005-2011)

	GSYİH'ya Oranları (%)							
	2005	2006	2007	2008		2009	2010	2011
	Gerç.	Gerç.	Gerç.	Bütçe	Gerç. Tah.	Bütçe	Prg	Prg
Merkezi Yön.Bütçe Harcamaları	24.61	23.49	23.91	23.54	23.08	23.58	22.67	22.46
Faiz Dışı Harcamalar	17.57	17.43	18.13	17.61	17.60	18.41	18.09	18.18
I. Personel Harcamaları	5.04	4.99	5.10	5.15	5.04	5.15	5.05	4.93
II. Sosyal Gv. Kur. Devlet Primi	0.72	0.67	0.68	0.68	0.67	0.65	0.63	0.60
III. Mal ve Hizmet Alımları	2.34	2.51	2.61	2.42	2.49	2.35	2.29	2.34
IV. Faiz Harcamaları	7.04	6.06	5.71	5.92	5.48	5.17	4.58	4.28
V. Cari Transferler	7.07	6.57	7.41	7.32	6.91	7.96	7.84	7.92
VI. Sermaye Giderleri	1.59	1.60	1.52	1.25	1.78	1.50	1.51	1.57
VII. Sermaye Transferleri	0.21	0.35	0.41	0.22	0.28	0.25	0.25	0.27
VIII. Borç Verme	0.59	0.75	0.45	0.42	0.43	0.42	0.39	0.39
IX. Yedek Ödenekler				0.17		0.13	0.13	0.14
Merkezi Yönetim Bütçe Gelirleri	23.54	22.88	22.30	21.63	21.66	22.38	21.65	21.13
I. Genel Bütçe Gelirleri	22.99	22.22	21.65	21.09	21.15	21.97	21.25	20.74
A. Vergi Gelirleri	18.43	18.14	17.90	18.11	17.57	18.18	17.95	17.74
Dolaysız Vergiler	6.04	5.70	6.07	5.99	6.14	6.32	6.32	6.32
Dolaylı Vergiler	12.40	12.43	11.83	12.12	11.43	11.86	11.64	11.42
B. Vergi Dışı Gelirler	4.56	4.09	3.74	2.98	3.58	3.79	3.30	3.00
Özelleştirme*	0.27	0.38	0.80	0.41	0.93	1.18	0.90	0.67
Diğer	4.28	3.70	2.94	2.57	2.65	2.60	2.40	2.33
II.Özel Bütçeli İd. Öz Gel.	0.37	0.47	0.47	0.36	0.34	0.35	0.33	0.33
III.Düzen. ve Denet. Kur. Gel.	0.18	0.19	0.19	0.18	0.17	0.06	0.06	0.06
	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00
Bütçe Dengesi	-1.06	-0.61	-1.61	-1.90	-1.42	-1.20	-1.03	-1.33
Bütçe Den. (Özell. ve İF Gel. Hariç)	-1.34	-1.00	-2.41	-2.32	-2.49	-2.49	-2.03	-2.09
Faiz Dışı Denge	5.98	5.45	4.08	4.02	4.06	3.97	3.56	2.95
Program Tanımlı Denge	3.71	4.41	2.54	3.31	2.47	2.41	2.33	2.02
Top.Faiz Öd./Toplam Gelirler	29.90	26.49	25.70	27.38	25.30	23.11	21.18	20.27
Top. Faiz Öd./Top. Vergi Gel.	38.19	33.41	31.89	32.71	31.19	28.45	25.53	24.14
Toplam Vergiler/Faiz Dışı Giderler	104.93	104.08	98.75	102.79	99.83	98.77	99.26	97.61
Toplam Gelirler/Toplam Giderler	95.68	97.39	93.18	91.91	93.84	94.91	95.47	94.08
Toplam Gelirler/Faiz Dışı Giderler	134.01	131.27	122.52	122.82	123.06	121.58	119.67	116.25
Top. Vergi Gel./ Top. Gel.	78.30	79.29	80.29	83.70	81.13	81.24	82.95	83.97
Dolaysız Vergiler/Toplam Vergiler	32.74	31.45	33.92	33.08	34.95	34.75	35.18	35.61
Dolaylı Vergiler/Toplam Vergiler	67.26	68.55	66.08	66.92	65.05	65.25	64.82	64.39

Kaynak: Maliye Bakanlığı Muhasebat Gn. Md. (2005-2006), 2008 Yılı Bütçe Tasarısı ve Kurum Bütçe Ödenek Tabloları, Maliye Bakanlığı 20062-2008 Bütçe Gerekçeleri ve program tanımlı faiz dışı fazla hedefi başta olmak üzere kendi hesaplamalarımız.

Bütçe gelirleri GSYİH'ya oran olarak % 21,7'den % 22,4'e, vergi gelirleri de % 17,6'dan % 18,2'e çıkarken, vergi dışı diğer gelirler ise yine bu dönemde % 4,1'den % 4,2'ye hafif bir artış göstermektedir. Vergi gelirlerindeki enflasyon ve büyümenin üzerindeki artış toplam gelirlerdeki artışı belirleyen temel gelişmedir. Vergiler ile ilgili olarak izleyen bölümde tartışacağımız gibi, 2009 yılında vergi tahsilâtının, özellikle dolaylı vergilerde, nominal olarak % 16'lar düzeyinde artması oldukça riskli görülmektedir. Nitekim, izleyen grafikte görüleceği üzere, 2009 yılında vergilerin gelir esnekliği bir anda 1,33 gibi oldukça yüksek bir düzeye çıkmaktadır. Ekonomide belirsizliklerden kaynaklı risklerin arttığı bir ortamda bu gelişmeye yol açacak ne gibi varsayımlar kullanıldığının kamu otoritesi tarafından kamuoyuna iyi anlatılması gerekmektedir. Özellikle vergilerin gelir esnekliğinin 2006 ve 2007 yıllarında oldukça düştüğü bir ortamda bu tespit çok daha önemli bir hale gelmektedir.

Grafik 16. Genel Bütçe Vergi Gelirleri Esnekliğinin Gelişimi

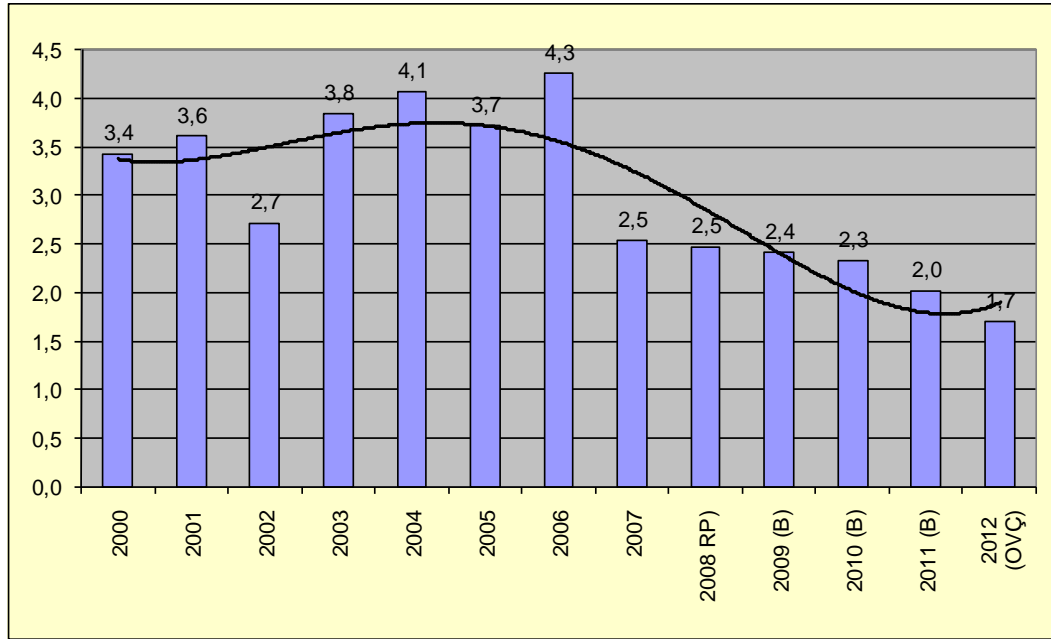

Bütçe açığı 2009 yılında GSYH'ya oran olarak % 1,2'ye düşmektedir. Özelleştirme ve İşsizlik Sigortası Fonu gelirleri ayıklanıp bakıldığında ise, bu oran % 2,5'e çıkmaktadır. Aynı oranlar 2008 için sırasıyla %

1,4 ve % 2,5 seviyelerinde tahmin edilmiştir. Buna göre toplam bütçe açığının düşmesi hedeflenirken, düzeltilmiş bütçe açığı ise 2008 ile aynı kalmaktadır.

Program tanımlı faiz dışı fazla 2009 yılında % 2,41'e düşmektedir. 2011 yılında ise bu oranın % 2 olmasının programlandığı bütçe tahminlerinden anlaşılmaktadır. Mayıs ayında açıklanan Orta Vadeli Mali Çerçeve'de ise, bu oranın 2010 sonrası % 1,7'ye düşmesi öngörülmekteydi. Program tanımlı fazlanın % 4'lerden % 1,7'lere düşmesi, maliye politikası uygulamasında önemli bir paradigma değişikliğini bize göstermektedir.

Grafik 17. Program Tanımlı Bütçe Faiz Dışı Fazlanın Gelişimi (% GSYİH)

Orta Vadeli Mali Çerçeve belgesi, kamu otoritesinin kamu maliyesinde faiz dışı denge göstergesinden vazgeçilmesi yönünde ciddi bir değerler dizisi değişikliğine gittiğinin işaretidir. Bu anlamda harcama genişletici politikalara izin verileceği anlaşılmakta, ancak bir yandan da bunun borç dinamiklerini

olumsuz olarak etkilemeyeceği öngörülmektedir. OVMÇ bu öngörülerin içsel tutarlılığının sınanmasını sağlayacak saydamlıktan ise uzaktır. Hükümet'in bakanları tarafından yapılan açıklamalardan kamu maliyesinin performansının ölçülmesi açısından faiz dışı denge göstergesi yerine toplam bütçe açığının esas alınacağına dair bir tercihte bulunulduğu anlaşılmaktadır (TEPAV, Mayıs 2008).

TEPAV, mali izleme raporları ile, OVMÇ'ye göre Merkezi Yönetim Bütçesi faiz dışı fazlasının 2008-2012 yılları arasında GSYH'ya oran olarak % 2,7'den kademeli olarak % 1,7'ye düşürüldüğünü, buna karşılık AB tanımlı brüt borç stokunun 7 puanlık bir düşüşle % 37'den % 30'a indirildiğini tespit etmektedir. Analizinde faiz dışı fazlanın borç sürdürülebilirliği için gerekli ancak yeterli şart olmadığına vurgu yaparak, borçların sürdürülebilirliğinin reel büyümeden, reel faizlerden ve kurlardaki değişimlerden de etkilendiğine dikkat çekmektedir. Bu durumda, 5 yıl içinde faiz dışı fazlanın 1 puan düşüşüne karşılık borç stokunda 7 puanlık düşüş için borç dinamiğini belirleyen diğer unsurlarda bu dinamiği azaltma yönünde önemli bir performans gerçekleşeceğinin varsayıldığı ortaya konmaktadır. Yani önümüzdeki dönemde Hükümet'in;

- reel faizlerde ciddi bir azalış olacağı, (enflasyonun hız kazanacağı ve/veya nominal faizlerde beklentilerin olumluya dönmesi ile bir azalma yaşanacağı),
- bununla birlikte reel büyümede artış yaşanacağı,
- bunların sonucunda da reel faizlerin reel büyümeye eşit veya ondan daha az olacağı,
- kurlarda ise YTL'nin değerlendirilmesinin devam edeceği (böylece kura duyarlı harcama ve borç stoku değişkenlerinin değişme hızının yavaşlayacağı), ve

- küresel krizin ülkemizi önemli ölçüde etkilemeyeceği,

gibi varsayımlarda bulunduğu anlaşılmaktadır. Geçmiş yıllarda ülkemizde siyasi istikrarın sürekli olarak mevcut olduğu ortamlarda dahi reel faizlerin reel büyümenin oldukça üzerinde gerçekleştiği düşünülecek olursa; borç dinamiğinde önemli bir yeri olan reel faiz ile reel büyüme ilişkisindeki tersine sayılabilecek bu varsayımları, içinde bulunduğumuz yakın dönem ve sonrası için fazla gerçekçi olmayan temenniler olarak nitelendirmek daha doğru olacaktır. Aynı şekilde eğer YTL'de de bir değerlendirme varsayılıyor ise, bu sefer de faizlerin düşeceği varsayımı ile bu öngörü arasında bir çelişki oluşmaktadır. Bu tür çelişkilerin geçmişte bekleyişler nedeni ile ortaya çıkmadığı düşünülse dahi -kurlar ve faizlerin bekleyişler doğrultusunda beraber hareketi- bu beklentilerin hesaplamalarda ne şekilde dikkate alındığı da açık değildir.

Daha önceki raporlarımızda da dile getirdiğimiz bu tesbitlerimizi 2009 bütçesine esas alınan varsayımlar ile birlikte ele aldığımızda, bir politika olarak özellikle faiz dışı fazla hedefinde esasen bir gevşemeye gidileceğinin OVMÇ'den bu yana öngörüldüğünü söyleyebiliriz. Ancak; içinde bulunulan küresel kriz şartlarında özellikle gelir hedeflerinde ciddi riskler bulunduğunu ve yerel seçim etkisi ile de kamuda genel bir harcama genişlemesi sözkonusu olduğunu dikkate alacak olursak, dönem sonunda bütçe dengesinin ve daha geniş anlamda kamu dengesinin hedeflenenin üzerinde açık ile sonuçlanmasının da muhtemel olduğunu söyleyebiliriz. Bu durumda, artması muhtemel bir kamu açığının kriz döneminde nasıl bir maliye politikası uygulanması gerektiği konusu ile birlikte ele alınması kaçınılmaz bir zorunluluk olarak görülmelidir. Bu konuya ilerleyen bölümlerde özet olarak değinmekteyiz.

IV. 2.2 2009 Yılı Bütçe Ödenek Öngörüleri

2008 yılında Parlamento'ya sunulan merkezi yönetim bütçe ödenek büyüklüğü 262,1 milyar YTL'dir. Bir önceki yıl gerçekleşme tahminine göre % 14,2 oranında artan bütçe ödeneklerinin GSYİH'ya oranının % 23,6 oranında gerçekleşmesi hedeflenmektedir. Faiz dışı bütçe giderlerinde ise artış oranı % 16,9'a çıkmaktadır.

GSYİH büyümesinin % 4, enflasyonun % 7,5 olduğu bir ortamda harcamalardaki artışın ortalama % 12 oranında olması beklenirken faiz dışı harcamalardaki artışın % 17'ye yaklaşması, faiz dışı harcamaların reel olarak bu dönemde geçmiş politikaların aksine artırılmasının amaçlandığını bize göstermektedir. Bu ise 2008 Mali İzleme Raporlarında sürekli vurguladığımız politika maliyetlerinin kaçınılmaz şekilde ortaya çıktığını bize göstermektedir.

Geçen yıl 2008 bütçe değerlendirme raporumuzda açık bir şekilde bütçe faiz dışı harcamalarında % 8,1 oranında hedeflenen artış oranının tutturulmasının gerçekçi olarak görülmediği tespitinde bulunmuştuk. 2009 bütçe gerekçesindeki verilerden hareketle 2008 gerçekleşme tahmininde öngörülen bütçe harcamalarındaki artış oranının % 13,1 oranına çıkması ile yaptığımız bu tesbit bir anlamda doğrulanmış olmaktadır.¹⁰

¹⁰ Bkz: 2007 Kasım Ayı Mali İzleme Raporu

Tablo 23. Merkezi Yönetim Bütçe Giderleri (2005-2011)

	(milyon YTL)									Artış Oranları (%)							GSYİH'ya Oranları										
	2005		2006		2007		2008		2009	2010		2011	2006/2005	2007/2006	2008(GT)/2007	2009/2008(B)	2009/2008(GT)	2010/2009	2011/2010	2005	2006	2007	2008		2009	2010	2011
	Gerç.	Gerç.	Gerç.	Bütçe	Gerç.	Bütçe	Ekim Sonu	Gerç. Tah.	Bütçe	Bütçe	Bütçe								Gerç.	Gerç.	Gerç.	Bütçe	Ekim Sonu	Gerç. Tah.	Bütçe	Bütçe	Bütçe
Merkezi Yönetim Bütçe Harcamaları	159,687	178,126	203,501	222,553	180,655	229,535	262,110	282,384	313,374	11.55	14.25	12.79	17.77	14.19	7.73	10.97	24.61	23.49	23.84	23.54	18.17	23.08	23.58	22.67	22.46		
Faiz Hariç Harcamalar	114,007	132,163	154,769	166,553	137,305	175,035	204,610	225,284	253,624	15.93	17.10	13.09	22.85	16.90	10.10	12.58	17.57	17.43	18.13	17.61	13.81	17.60	18.41	18.09	18.18		
Personel Harcamaları	32,719	37,812	43,555	48,672	41,295	50,128	57,211	62,850	68,854	15.57	15.19	15.09	17.54	14.13	9.86	9.55	5.04	4.99	5.10	5.15	4.15	5.04	5.15	5.05	4.93		
Memur	27,493	31,784	36,403	40,586	34,632	41,606	47,371	51,851	56,460	15.61	14.53	14.29	16.72	13.85	9.46	8.89	4.24	4.19	4.26	4.29	3.48	4.18	4.26	4.16	4.05		
İşçi	3,268	3,228	3,446	3,966	2,642	3,910	4,520	5,028	5,508	-1.21	6.74	13.46	13.97	15.59	11.25	9.55	0.50	0.43	0.40	0.42	0.27	0.39	0.41	0.40	0.39		
Diğer	1,959	2,800	3,706	4,120	4,020	4,612	5,321	5,971	6,885	42.96	32.36	24.44	29.13	15.37	12.22	15.32	0.30	0.37	0.43	0.44	0.40	0.46	0.48	0.48	0.49		
Sosyal Güv. Kur. Devlet Primi	4,670	5,075	5,801	6,405	5,030	6,677	7,243	7,813	8,430	8.67	14.30	15.10	13.08	8.48	7.87	7.90	0.72	0.67	0.68	0.68	0.51	0.67	0.65	0.63	0.60		
Memur	3,905	4,205	4,756	5,291	4,086	5,492	5,958	6,426	6,934	7.67	13.12	15.47	12.60	8.48	7.87	7.90	0.60	0.55	0.56	0.56	0.41	0.55	0.54	0.52	0.50		
İşçi	554	558	604	704	482	684	742	801	864	0.66	8.27	13.29	5.42	8.48	7.87	7.90	0.09	0.07	0.07	0.07	0.05	0.07	0.07	0.06	0.06		
Diğer	211	312	441	410	462	501	543	586	632	48.41	41.00	13.67	32.41	8.48	7.87	7.90	0.03	0.04	0.05	0.04	0.05	0.05	0.05	0.05	0.05		
Mal ve Hizmet Alımları	15,186	19,001	22,154	22,905	16,828	24,750	26,133	28,584	32,680	25.12	16.59	11.72	14.09	5.59	9.38	14.33	2.34	2.51	2.60	2.42	1.69	2.49	2.35	2.29	2.34		
Sağlık Giderleri	4,033	5,350	6,624	6,741	5,276	6,801	7,147	7,588	8,022	32.64	23.82	2.67	6.02	5.09	6.17	5.71	0.62	0.71	0.78	0.71	0.63	0.68	0.64	0.61	0.57		
Yeşil Kart	1,809	2,911	3,914	3,850	3,215	3,910	4,109	4,363	4,612	60.92	34.47	-0.10	6.73	5.09	6.17	5.71	0.28	0.38	0.46	0.41	0.32	0.39	0.37	0.35	0.33		
İlaç	781	923	1,309	1,240	1,069	1,300	1,366	1,451	1,534	18.13	41.88	-0.72	10.16	5.08	6.22	5.69	0.12	0.12	0.15	0.13	0.11	0.13	0.12	0.12	0.11		
Tedavi	1,028	1,988	2,604	2,610	2,145	2,610	2,743	2,912	3,078	93.45	31.02	0.22	5.10	5.10	6.14	5.73	0.16	0.26	0.31	0.28	0.22	0.26	0.25	0.23	0.22		
Diğer Sağlık Harc.	2,225	2,439	2,710	2,891	2,061	2,891	3,038	3,226	3,410	9.64	11.12	6.67	5.09	5.09	6.17	5.71	0.34	0.32	0.32	0.31	0.21	0.29	0.27	0.26	0.24		
Savunma ve Güvenlik	6,498	7,493	7,576	8,411	5,284	8,511	9,022	9,834	10,719	15.31	1.11	12.34	7.27	6.00	9.00	9.00	1.00	0.99	0.89	0.89	0.53	0.86	0.81	0.79	0.77		
Diğer Cari Harc.	4,654	6,159	7,954	7,754	6,268	8,914	9,964	11,162	13,940	32.33	29.15	12.07	28.51	11.78	12.02	24.88	0.72	0.81	0.93	0.82	0.63	0.90	0.90	0.90	1.00		
Faiz Harcamaları	45,680	45,963	48,732	56,000	43,351	54,500	57,500	57,100	59,750	0.62	6.02	11.84	2.68	5.50	-0.70	4.64	7.04	6.06	5.71	5.92	4.36	5.48	5.17	4.58	4.28		
Cari Transferler	45,871	49,851	63,249	69,207	57,363	68,694	88,504	97,698	110,451	8.68	26.88	8.61	27.88	28.84	10.39	13.05	7.07	6.57	7.41	7.32	5.77	6.91	7.96	7.84	7.92		
KİT ve Kamu Bank. Görev Zaranı	685	948	1,401	1,551	1,474	1,774	3,024	2,943	3,218	38.33	47.89	26.60	94.94	70.46	-2.68	9.34	0.11	0.12	0.16	0.16	0.15	0.18	0.27	0.24	0.23		
Sos. Güv. Kur.	24,610	24,801	33,063	37,147	28,689	32,884	46,690	52,072	59,551	0.78	33.31	-0.54	25.69	41.98	11.53	14.36	3.79	3.27	3.87	3.93	2.89	3.31	4.20	4.18	4.27		
Görev Zaranları	4,691	6,249	7,240	8,343	9,417	25,312	29,016	31,726	33,218	33.21	15.86	30.07	203.38	168.79	14.63	9.34	0.72	0.82	0.85	0.88	0.00	0.95	2.28	2.33	2.27		
İşsizlik Sigortası	503	657	808	932	844	1,050	1,048	1,170	1,305	30.62	22.91	30.03	12.45	-0.19	11.64	11.54	0.08	0.09	0.09	0.10	0.08	0.11	0.09	0.09	0.09		
Gelir Payları	12,819	14,124	17,158	19,372	16,283	20,633	24,714	27,353	30,833	10.18	21.48	20.25	27.58	19.78	10.68	12.72	1.98	1.86	2.01	2.05	1.64	2.08	2.22	2.20	2.21		
Yerel Yönetimler	9,899	10,906	13,286	15,059	12,896	16,396	19,919	22,144	24,778	10.18	21.82	23.41	32.27	21.49	11.17	11.89	1.53	1.44	1.56	1.59	1.30	1.65	1.79	1.78	1.78		
Fon ve Diğ.	2,920	3,218	3,872	4,313	3,387	4,237	4,795	5,209	6,055	10.18	20.33	9.43	11.18	13.17	8.63	16.24	0.45	0.42	0.45	0.46	0.34	0.43	0.43	0.42	0.43		
Tarımsal Destekleme	3,707	4,747	5,555	5,400	5,503	5,911	5,519	5,825	6,192	28.05	17.02	6.41	2.21	-6.63	5.55	6.29	0.57	0.63	0.65	0.57	0.55	0.59	0.50	0.47	0.44		
Doğrudan Gel. Desteği	2,393	2,700	1,640	1,710	1,140	1,140	1,140	1,140	1,140	12.82	-39.26	-30.49					0.37	0.36	0.19	0.18	0.11	0.11	0.00	0.00	0.00		
Ürün Destekleme	940	1,105	1,708	1,280	1,848	1,848	2,078	2,207	2,333	17.51	54.61	8.17	62.34	12.45	6.21	5.71	0.14	0.15	0.20	0.14	0.19	0.19	0.19	0.18	0.17		
Hayvanlık	345	661	741	730	1,085	1,158	1,314	1,426	1,539	91.59	12.10	56.28					0.05	0.09	0.09	0.08							
Diğer	374	942	2,207	2,410	1,430	1,765	2,127	2,192	2,320	152.18	134.25	-20.01	-11.73	20.51	3.06	5.82	0.06	0.12	0.26	0.25	0.14	0.18	0.19	0.18	0.17		
Yerel Yönetimlere Haz. Yrd.	1,388	1,630	1,706	1,430	1,604	1,854	1,574	1,624	1,692	17.42	4.71	8.68	10.04	-15.12	3.18	4.19	0.21	0.21	0.20	0.15	0.16	0.19	0.14	0.13	0.12		
Köy Hizmetleri	1,214	1,449	1,488	1,170	1,320	1,570	1,447	1,481	1,530	19.41	2.70	5.48	23.63	-7.82	2.35	3.31	0.19	0.19	0.17	0.12	0.13	0.16	0.13	0.12	0.11		
Diğer Cari Transferler	2,844	3,893	3,558	4,926	2,967	4,588	5,935	6,711	7,660	36.87	-8.60	28.95	20.48	29.36	13.08	14.15	0.44	0.51	0.42	0.52	0.30	0.46	0.53	0.54	0.55		
Sermaye Giderleri	10,340	12,098	12,915	11,775	11,151	17,675	16,622	18,746	21,932	17.00	6.76	36.85	41.16	-5.96	12.78	17.00	1.59	1.60	1.51	1.25	1.12	1.78	1.50	1.51	1.57		
Sermaye Transferleri	1,384	2,637	3,543	2,084	2,275	2,803	2,819	3,072	3,823	90.52	34.34	-20.88	35.25	0.57	8.99	24.44	0.21	0.35	0.42	0.22	0.23	0.28	0.25	0.25	0.27		
Yerel Yönetimlere Ser. Tr.	846	2,159	2,523	800	1,292	1,400	546	652	810	155.31	16.82	-44.50	-31.75	-61.00	19.41	24.23	0.13	0.28	0.30	0.08	0.13	0.14	0.05	0.05	0.06		
Köy Hizmetleri	695	300								-56.83							0.11	0.04	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00		
KöyDes		1,397	2,000	500	703	750	500	600	750			-62.50	0.00	-33.33	20.00	25.00	0.00	0.18	0.23	0.05	0.07	0.08	0.04	0.05	0.05		
BelDes												0.27					0.00	0.00	0.04	0.03	0.03	0.03	0.00	0.00	0.00		
Diğer	151	463	223	300	339	350	46	52	60	206.88	56.67	-84.67	-86.86	13.04	15.38	0.02	0.06	0.03	0.03	0.03	0.04	0.00	0.00	0.00	0.00		
Kıbrıs	213	163	172	200	33	185	210	220	230	-23.21	7.87																

Birinci düzey harcama kalemleri açısından harcamalarda öngörülen artışları 2008 beklentileri çerçevesinde sırası ile ele alırsak:

- Personel giderlerinin 2008 yılında % 17,5 oranında artması tahmin edilmektedir. Orijinal bütçede artış oranı % 10,3 oranında öngörülümüştü. İstihdam türleri itibarı ile bakıldığında, artışın esas olarak işçi ve memur dışında kalan diğer personel harcamalarından kaynaklandığı görülmektedir. 2008 yılı Ağustos ayında memurlara verilen ilave artışın bazı kurumlarda döner sermayeler tarafından ödeniyor olması, sağlık kesimi yanında diğer kesimlerde de personel harcamalarındaki artışın olduğundan daha küçük görünmesine neden olmuştur.

2009 yılında personel giderlerindeki artış % 14,1 oranında öngörülümüştür. Personel için konulan ödenek 2009 yılında reel olarak enflasyonun üzerindedir. Gelecek yıl toplu iş sözleşmeleri buradaki ödenek riskini artırmaktadır. Memurlara verilecek zam ödenek içinde kalınacağını ortaya koysa da, enflasyon hedefinin 2009 yılı için gerçekçi olmaması memurlar açısından ayrılan ödeneğin yetersiz kalmasına neden olacaktır.

- Sosyal güvenlik kurumlarına devletin prim katkısı 2009-2010 yıllarında ortalama % 8 oranında artmaktadır. Geçen yıllarda olduğu gibi, bu ödeneğin maaşlardaki artış oranına bağlı olarak yetersiz kalması söz konusu olabilecektir.
- Mal ve hizmet alım giderlerine ait ödenek toplamı, 2008 yılında % 4,8 oranında öngörülen bir artışla hazırlanmıştı. Geldiğimiz noktada bu artış oranının bu yıl için en az % 11,7 olması beklenmektedir. Benzer şekilde, 2009 yılında programlanan artış % 5,59'dur. Girdi maliyetlerinin arttığı,

yeşil kart harcamaları ile savunma ve güvenlik harcamalarının azalmadığı bir ortamda mal ve hizmet alımlarının reel olarak düşmesini beklemek gerçekçi değildir.

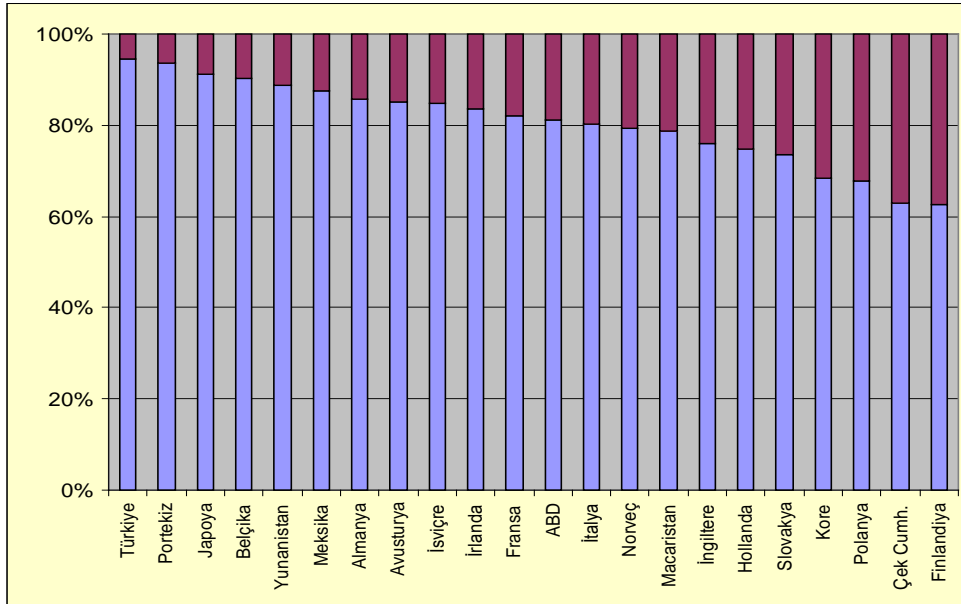
Mal ve hizmet kaleminde 2001 sonrası dönemde en büyük reel artış % 14,2 oranı ile 2006 yılında gerçekleşmiştir. 2007 yılı da son dönemin ikinci büyük artışının gerçekleştiği yıl olurken, 2009 yılında % 1,8 oranında bir reel azalma beklenmektedir. Mal ve hizmet alımlarında bu dönemde artışı belirleyen temel kalem, sağlık harcamaları ama özellikle yeşil kart harcamalarıdır. Aslında yeşil kart harcamalarının uluslar arası standartlara göre cari transferler için yer almaları gerekirken, bizde bütçede mal ve hizmet alımları içinde yer almaktadırlar. 2009 yılında savunma harcamaları reel olarak azalırken savunma-güvenlik ve sağlık dışı mal ve hizmet üretimine yönelik operasyonel harcamalar reel olarak % 4 oranında artmaktadır.

Tablo 24. Personel ve Mal ve Hizmet Kalemlerindeki Artışın Gelişimi (%)

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008(1)	2009(2)	2010(2)	2011(2)
(Nominal Artış)											
Personel Giderleri (Sos. GÜv. Dah.)	51,2	51,0	31,4	16,8	11,1	14,7	15,08	15,09	13,47	9,63	9,37
Mal ve Hizmet Alımları	50,2	56,6	11,2	14,6	11,6	25,1	16,6	11,7	5,6	9,4	14,3
Sağlık	74,8	65,1	21,3	15,3	30,1	32,5	23,8	2,7	5,1	6,2	5,7
Yeşil Kart	80,6	78,6	17,7	19,9	138,7	60,9	34,5	-0,1	5,1	6,2	5,7
İlaç						18,1	41,9	-0,7	5,1	6,2	5,7
Tedavi	80,6	78,6	17,7	19,9	35,6	93,5	31,0	0,2	5,1	6,1	5,7
Diğer Sağlık Giderleri	73,2	61,2	22,5	13,9	-5,0	9,4	11,1	6,7	5,1	6,2	5,7
Savunma ve Güvenlik	39,8	44,8	3,9	5,2	8,3	15,3	1,1	12,3	6,0	9,0	9,0
Diğer	58,2	76,1	17,0	29,3	3,3	32,4	29,1	12,1	11,8	12,0	24,9
(Reel Artış)											
Personel Giderleri (Sos. GÜv. Dah.)	-2,1	4,1	4,8	5,6	2,7	4,7	6,2	4,6	5,5	2,9	3,7
Mal ve Hizmet Alımları	-2,7	8	-11,3	3,6	3,2	14,2	7,6	1,6	-1,8	2,7	8,4
Sağlık	13,2	13,9	-3,2	4,2	20,2	20,9	14,2	-6,7	-2,2	-0,3	0,2
Yeşil Kart	16,9	23,2	-6,1	8,4	120,6	46,8	24,0	-9,2	-2,2	-0,3	0,2
İlaç						7,8	30,9	-9,7	-2,3	-0,3	0,2
Tedavi	16,9	23,2	-6,1	8,4	25,3	76,5	20,9	-8,9	-2,2	-0,3	0,2
Diğer Sağlık Giderleri	12,2	11,2	-2,2	3	-12,2	-0,2	2,5	-3,0	-2,2	-0,3	0,2
Savunma ve Güvenlik	-9,4	-0,1	-17,1	-4,9	0,1	5,2	-6,7	2,1	-1,4	2,3	3,3
Diğer	2,8	21,4	-6,7	16,9	-4,5	20,8	19,1	1,9	4,0	5,2	18,4

Bütçe görüşülürken başlangıçta tutmayacağı belli olan harcama kalemi Mal ve Hizmet Alımları kalemidir. Bir çok kamu kurumunun elektrik, su, doğalgaz gibi borçlarının 2008 yılında artan enerji fiyatları ile daha da arttığını tahmin etmekteyiz. Burada bir diğer önemli konu da, mal ve hizmet alımlarının üretilen kamu hizmetinin kalitesini doğrudan etkilemesidir. Bugün Türkiye’de başta eğitim olmak üzere birçok kesimde, toplam cari harcamalar içinde personelin payı % 90’ının üzerindedir(bkz Grafik 17). Bunun nedeni personel ücretlerinin yüksekliğinden ziyade mal ve hizmet alımı niteliğindeki diğer cari harcamaların düşüklüğüdür. Bu ise üretilen kamu hizmetinin istenen etkinlik düzeyinde sunumunu oldukça olumsuz etkilemektedir.

Grafik 18. Ortaöğretim Okullarında Personel ve Diğer Cari Harcamaların Dağılımı (%)

Kaynak: Yılmaz, (2007), Beceriler, Yeterlilikler ve Mesleki Eğitim, TURKONFED

- 2008 yılı bütçesinde cari transfer ödenekleri toplamındaki artış % 9,6 oranında öngörülmüş iken, bütçe tahmininde bu oran, sosyal güvenlik prim affının etkisi ile daha düşük % 8,61

oranında beklenmektedir. Bununla birlikte, 2009 yılında yeni sosyal güvenlik yasasının ve genel sağlık sigortasının yürürlüğe girmesi, bu yıl yapılan prim affının baz etkisi, KİT görev zararlarında ve yerel yönetimlere aktarılan gelir paylarındaki artış, cari transferlerin önemli oranda artarak % 27,9'a çıkmasına yol açmıştır. Sadece sosyal güvenlik kurumlarına bütçeden aktarılan transfer tutarının GSYH'ya oranı % 4'ün üzerine çıkmaktadır.

Buradaki temel risklerin başında sosyal güvenlik sistemi gelmektedir. Gelecek yıl ekonominin durgunluğa girmesi durumunda, işsizlik oranlarındaki artış ve bazı kurumların prim yükümlülüklerini yeni bir af beklentisi ile ertelemeleri, prim gelirlerinde hissedilir bir düşmeye yol açabilecektir. Bu ise sosyal güvenlik kurumunun çok daha fazla finansal kaynak ihtiyacı nedeni ile bütçeye başvurması anlamına gelmektedir.

Tablo 25. Sosyal Güvenlik Kurumuna Bütçeden Yapılan Transferlerin Gelişimi

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
mln (YTL)	Gerç.	Gerç.	Gerç.	Gerç. Tah.	Bütçe	Bütçe	Bütçe
Sos. Güv. Kur.	24.610	24.801	33.063	32.884	46.690	52.072	59.551
Görev Zararları	4.691	6.249	7.240	9.417	25.312	29.016	31.726
Finansman açığı	19.919	18.552	25.823	23.467	21.378	23.056	27.825
Artış Oranları (%)							
Sos. Güv. Kur.		0,78	33,31	-0,54	41,98	11,53	14,36
Görev Zararları		33,21	15,86	30,07	168,79	14,63	9,34
Finansman açığı		-6,86	39,19	-9,13	-8,90	7,85	20,68
GSYH'ya Oranları (%)							
Sos. Güv. Kur.	3,79	3,27	3,87	3,31	4,20	4,18	4,27
Görev Zararları	0,72	0,82	0,85	0,95	2,28	2,33	2,27
Finansman açığı	3,07	2,45	3,03	2,36	1,92	1,85	1,99

Yine cari transferler başlığı altındaki bir diğer risk kalemi KİT görev zararlarıdır. Başta TMO olmak üzere birçok finansal ve

finansal olmayan KİT geçmiş dönem görev zararlarını taşıyamama durumu ile bütçe kaynaklarına çok daha fazla ihtiyaç duyacaktır. Sokak aydınlatması için bütçeye 2009 yılından itibaren konulan görev zararı ödeneği de (500 milyon YTL) buradaki kaynak ihtiyacının artmasına neden olacaktır.

Tarımsal destekleme ödenekleri ile işsizlik sigortası ödeneğinin mutlak düzey olarak da yaklaşık 2008 düzeyinde ve daha aşağıda tutulması, cari transferler kalemindeki çok daha yüksek orana çıkacak artışı sınırlamaktadır.

- 2008 yılında sermaye giderlerinde 2007 gerçekleşme tahminine göre % 1'in altında bir artış öngörülürken, bu oran bütçeye aktarılan yatırım amaçlı kaynakların etkisi ile % 37 düzeyinde beklenmektedir. Uzun bir dönem sonunda bütçe yatırım harcamaları GSYH'ya oran olarak 2008 yılında % 1,8'e çıkmaktadır.

2009 yılında ise bütçe yatırımlarının 2008 yılı tahminin altına düşmesi programlanmıştır. Buna göre bütçe yatırımlarının GSYH'ya oranının % 1,5 oranında azalması öngörülmektedir.

Tablo 26. Kamu Yatırım Harcamalarının Kurumsal Gelişimi

(milyon YTL)	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008 (GT)	2009 (B)
BÜTÇE	8.434	7.180	7.045	9.725	11.476	12.688	16.252	17.022
KİT	3.185	2.489	3.557	3.593	3.672	3.518	3.913	4.879
İLLER BANKASI	328	456	382	450	540	507	495	520
DÖNER SERMAYE	141	143	425	280	283	643	583	700
SOSYAL GÜV. KUR.	130	114	141	66	17	0	47	188
FONLAR	4	6	21	12	5	0	0	
TOPLAM	12.222	10.386	11.571	14.126	15.994	17.356	21.290	23.309
YEREL YÖNETİMLER	3.659	5.424	6.398	8.016	11.940	12.361	12.836	14.204
GENEL TOPLAM	15.880	15.810	17.969	22.142	27.934	29.717	34.126	37.513
<i>Yüzde Dağılım</i>								
BÜTÇE	53,1	45,4	39,2	43,9	41,1	42,7	47,6	45,4
KİT	20,1	15,7	19,8	16,2	13,1	11,8	11,5	13,0
İLLER BANKASI	2,1	2,9	2,1	2,0	1,9	1,7	1,5	1,4
DÖNER SERMAYE	0,9	0,9	2,4	1,3	1,0	2,2	1,7	1,9
SOSYAL GÜV. KUR.	0,8	0,7	0,8	0,3	0,1	0,0	0,1	0,5
FONLAR	0,0	0,0	0,1	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0
TOPLAM	77,0	65,7	64,4	63,8	57,3	58,4	62,4	62,1
YEREL YÖNETİMLER	23,0	34,3	35,6	36,2	42,7	41,6	37,6	37,9
GENEL TOPLAM	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
<i>GSYH'ya Oranları (%)</i>								
BÜTÇE	2,41	1,58	1,26	1,50	1,51	1,49	1,63	1,53
KİT	0,91	0,55	0,64	0,55	0,48	0,41	0,39	0,44
İLLER BANKASI	0,09	0,10	0,07	0,07	0,07	0,06	0,05	0,05
DÖNER SERMAYE	0,04	0,03	0,08	0,04	0,04	0,08	0,06	0,06
SOSYAL GÜV. KUR.	0,04	0,02	0,03	0,01	0,00	0,00	0,00	0,02
FONLAR	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
TOPLAM	3,49	2,28	2,07	2,18	2,11	2,03	2,14	2,10
YEREL YÖNETİMLER	1,04	1,19	1,14	1,24	1,57	1,45	1,29	1,28
GENEL TOPLAM	4,53	3,48	3,21	3,41	3,68	3,48	3,43	3,38

Toplam kamu yatırımları GSYH'ya oran olarak 2009 yılında 2008 tahminine göre % 3,4'den % 3,3'e düşmektedir. Toplam kamu yatırımlarının GSYH'ya oranı 2008 ve 2009 yılında 2007 yılına göre düşmekle birlikte, bu düşme kendisini daha çok yerel yönetim yatırım harcamalarında göstermektedir. Yerel yönetim harcamaları önceki programlarda aynı yıllar için daha yüksek görünürken, 2009 programında yerel yatırımların düşmesi yaklaşan seçimle birlikte düşünüldüğünde, çok gerçekçi görünmemektedir. Ayrıca yerel yönetimlerin dengesini ele aldığımız bölümde değindiğimiz projeksiyon ve gerçekleşme tahminlerinin revizyonlarında geçmiş yıllarda

yaşanan büyük sapmalar ve güvenilirlik sorunu, yatırımlar konusunda yapılan tahmin üzerindeki soru işaretlerinin de artmasına yol açmaktadır.

Bu hususları akılda tutmak üzere yatırım kalemlerine bakacak olursak; toplam yatırım harcamalarının merkezi yönetim bütçesinden yapılanlarının payı % 45 iken, yerel yönetimler ikinci büyük kurumsal yapı olarak yatırımların % 38'ini üstlenmektedir. 2006 yılında yerel yönetimlerin yatırım büyüklüğünün bütçenin üzerine çıktığı da dikkate alınacak olursa, 2002 sonrası dönemde yatırımlardaki artışın esas olarak yerel yönetimlerden kaynaklandığı daha da açık olarak görünecektir. 2009 yılında da bu oranlar benzer bir yapıyı sergilemektedirler.

2009 yılında kamu yatırımlarındaki gelişmeye kesimler olarak baktığımızda;

- o 2008 yılına göre eğitim, sağlık ve enerji ve yerel yönetimlerden kaynaklı iktisadi kesimlerde (alt yapı) kamu yatırımları azalmaktadır. Oransal olarak en büyük düşme iktisadi kesimler ile eğitim kesiminde gözlemlenmektedir. Turizm, madencilik gibi kesimlerde ise, yatırım düzeylerinde reel bir artış programlanmaktadır.
- o 2002 yılından itibaren toplam olarak bakıldığında, tarım, imalat, enerji ve eğitim yatırımları belirgin bir düşmenin yaşandığı kesimler olmuştur.

Tablo 27. Kesimler İtibarı ile Kamu Yatırım Harcamalarının Gelişimi

	Yüzde Dağılım								GSYİH'ya Oranları								Değişme	
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008 (GT)	2009 (B)	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008 (GT)	2009 (B)	2009/2008	2009/2008
TARIM	8,7	7,1	7,2	6,8	6,5	8,6	8,2	10,8	0,40	0,25	0,23	0,23	0,24	0,30	0,28	0,36	-7,91	30,02
MADENCİLİK	0,7	1,0	1,9	1,8	2,0	2,1	2,4	2,5	0,03	0,04	0,06	0,06	0,07	0,07	0,08	0,08	150,76	0,58
İMALAT	3,5	2,8	3,7	2,9	2,2	1,1	1,1	1,3	0,16	0,10	0,12	0,10	0,08	0,04	0,04	0,04	-73,25	9,11
ENERJİ	21,3	19,2	16,1	13,8	9,5	10,3	9,4	8,7	0,97	0,67	0,52	0,47	0,35	0,36	0,32	0,29	-69,56	-8,47
ULAŞTIRMA	27,3	26,5	31,6	31,0	34,8	30,1	30,8	31,0	1,24	0,92	1,01	1,06	1,28	1,05	1,06	1,05	-15,28	-1,16
TURİZM	0,8	0,7	0,6	0,5	0,4	0,4	0,3	0,5	0,03	0,02	0,02	0,02	0,01	0,01	0,01	0,02	-51,37	66,40
KONUT	0,8	1,1	1,2	1,7	1,6	1,6	1,7	1,7	0,04	0,04	0,04	0,06	0,06	0,06	0,06	0,06	55,93	-1,71
EĞİTİM	11,6	12,9	10,5	12,1	9,9	11,1	12,0	10,5	0,52	0,45	0,34	0,41	0,36	0,39	0,41	0,35	-32,38	-13,86
SAĞLIK	5,0	5,3	5,5	5,6	5,5	6,5	6,7	6,1	0,22	0,19	0,18	0,19	0,20	0,23	0,23	0,21	-8,15	-10,26
DİĞER HİZMETLER	20,3	23,2	21,8	23,9	27,7	28,3	27,4	26,9	0,92	0,81	0,70	0,82	1,02	0,98	0,94	0,91	-1,40	-3,26
İKTİSADI	4,9	5,1	4,8	6,4	7,1	7,4	8,5	7,0	0,22	0,18	0,16	0,22	0,26	0,26	0,29	0,24	6,50	-19,40
SOSYAL	15,3	18,1	17,0	17,5	20,6	20,8	18,8	19,9	0,69	0,63	0,55	0,60	0,76	0,73	0,65	0,67	-3,19	4,04
TOPLAM	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	4,53	3,48	3,21	3,43	3,68	3,48	3,43	3,38	-25,51	-1,66

- 2008 yılında borç verme kaleminde öngörülen transferlerin 2007 yılı gerçekleşme tahminine göre % 8,9 oranında artması programlanmış iken, gerçekleşme tahmini % 21'e çıkmıştır. 2009 yılında artış oranı yine % 8,2 oranında öngörülmeyle birlikte, bu hedefin içinde kalınması esas olarak başta TCDD ve TTK olmak üzere KİT'lerin yükümlülüklerinin yapısına ve mali performanslarına bağlı görülmektedir.
- 2009 yılı bütçesinde öngörülen faiz ödeneği 57,5 milyar YTL'dir. Faiz ödeneklerinin programlandığı şekilde 2009 yılı bütçe tahmini içine sığması, doğrudan faiz oranlarını belirleyecek olan dış ekonomik koşullarda yaşanacak değişmelerle birlikte kur düzeyine de bağlı görülmektedir. Faiz oranlarının programlandığı şekilde aşağıya doğru düşmemesi ve YTL'nin değer kaybının sürmesi, faiz giderlerini bütçe ödeneğinin üstüne çıkaracaktır.
- Son olarak, yedek ödeneğin 2009 yılında nominal olarak düşmesi, bütçenin esnekliğini dolayısı ile bütçe ödeneklerindeki hareket yeteneğini bu dönemde kısıtlayacaktır.

IV. 2.3 2009 Yılı Bütçe Gelir Tahminleri

2009 yılında merkezi yönetim bütçe gelirlerinin % 15,5 oranında artış ile 248,8 milyar YTL düzeyinde gerçekleşmesi hedeflenmiştir. Toplam vergi gelirlerinde ise, gerçekleşme düzeyi % 15,7 ile 202,1 milyar YTL'dir. Buna göre, 2009 yılında toplam gelirlerin GSYH'ya oranı % 22,4 oranına, vergi gelirlerinin GSYH'ya oranı ise % 18,2 oranına çıkmaktadır.

2006 ve 2007 yıllarında toplam bütçe gelirlerindeki artışı belirleyen başlıca unsur bir defalık tedbir niteliğindeki uygulamalar olurken, bu durum 2008 yılında da pek fazla değişmemiştir. 2008 yılında başlangıç bütçesinde olmayan ilave özelleştirme gelirleri ile İşsizlik Sigortası Fonu kaynakları vergi dışı gelirlerin önemli oranda artmasına neden olmuştur. Temmuz ayında çıkarılan yasal düzenlemeler ile vergi dışı gelirler artarken, vergi tahsilâtı ise özellikle gelir vergisinde beklenenin üzerinde bir artış göstererek, gelirlerin performansın üzerinde seyretmesine neden olmuştur. Bununla birlikte, özellikle yılın ikinci yarısından itibaren vergi performansı hissedilir bir şekilde düşmeye başlamıştır. Kasım ve Aralık aylarında bu düşmenin devam etmesi ve daha önce belirttiğimiz gibi harcama kararlarında erteleme, bir sonraki yıla sarkıtma gibi düzenlemelere gidilmemesi gibi durumlar da bütçenin öngörülenin üzerinde bir açıklıkla karşılaşma riskini arttırmaktadır. Geçen yılki bütçe değerlendirme raporunda da altını açıkça çizdiğimiz gibi, son üç yılın pratiğinde özelleştirme niteliğinde olan gelirlerin bütçe dengesinde iyileştirme sağlamak veya bazı bütçe harcamalarına kaynak sağlamak amacı ile bütçede gelir olarak gösterilmesi yoluna gidilmektedir. Bu durum harcama esnekliği düşük olan bütçede harcama politikalarının özelleştirme ağırlıklı olmak üzere bütçe dışı kaynakları kullanma eğilimine göre şekillendirilmeye çalışıldığını göstermektedir. 2009 bütçesi bu

anlamda hem hedeflenen özelleştirme gelirlerinin küresel konjonktürden de kaynaklanan nedenler ile gerçekleştirilememesi hem de Hazine'nin borçlanma kaynaklarının yükselen faiz maliyetleri ile sınırlanması durumunda olumsuz etkilenebilecektir.

Tablo 28. Merkezi Yönetim Bütçe Gelirleri (2006-2009)

							% Artışlar					GSYİH'ya Oranları (%)									
	2006		2007		2008		2009							2006		2007		2008		2009	
	Gerç.	Gerç.	Bütçe	Eylül Sonu	Gerç. Tahm.	Bütçe	2007/2006	2008 (GT)/2007	2009/2008 (B)	2009/2008 (GT)	2008 (GT)/2007	2009/2008 (B)	2009/2008 (GT)	Gerç.	Gerç.	Bütçe	Eylül Sonu	Gerç. Tahm.	Bütçe		
Merkezi Yönetim Gelirleri	173.483	190.360	204.556	160.662	215.396	248.759	9,7	13,2	21,6	15,5	22,9	22,3	21,6	16,2	21,7	22,4					
Genel Bütçe Gelirleri	168.547	184.803	199.411	156.361	210.336	244.170	9,6	13,8	22,4	16,1	22,2	21,6	21,1	15,7	21,2	22,0					
I-Vergi Gelirleri	137.480	152.835	171.206	127.277	174.745	202.090	11,2	14,3	18,0	15,6	18,1	17,9	18,1	12,8	17,6	18,2					
1. Gelir ve Kazanç Üz. Al. Vergiler	40.141	48.198	52.600	40.374	56.884	65.402	20,1	18,0	24,3	15,0	5,3	5,6	5,6	4,1	5,7	5,9					
A. Gelir Vergisi	28.983	34.447	38.100	27.991	39.263	45.253	18,9	14,0	18,8	15,3	3,8	4,0	4,0	2,8	3,9	4,1					
Gelir Vergisi Tevkifatı	26.348	31.679	35.141	25.199	35.998	41.324	20,2	13,6	17,6	14,8	3,5	3,7	3,7	2,5	3,6	3,7					
B. Kurumlar Vergisi	11.158	13.751	14.500	12.383	17.621	20.148	23,2	28,1	39,0	14,3	1,5	1,6	1,5	1,2	1,8	1,8					
Kurumlar Geçici Vergisi	10.419	13.557	14.264	11.694	16.821	19.344	30,1	24,1	35,6	15,0	1,4	1,6	1,5	1,2	1,7	1,7					
2. Mülkiyet Üzerinden Alınan Vergiler	3.117	3.645	4.029	3.687	4.189	4.823	16,9	14,9	19,7	15,1	0,4	0,4	0,4	0,4	0,4	0,4					
3. Dahilde Alınan Mal ve Hizmet Ver.	59.408	63.590	71.382	50.858	69.999	79.066	7,0	10,1	10,8	13,0	7,8	7,4	7,5	5,1	7,0	7,1					
A. Dahilde Alınan Katma Değer Ver.	15.911	16.793	17.652	12.723	17.913	19.974	5,5	6,7	13,2	11,5	2,1	2,0	1,9	1,3	1,8	1,8					
B. Özel Tüketim Vergisi	36.926	39.111	44.719	31.746	43.401	49.376	5,9	11,0	10,4	13,8	4,9	4,6	4,7	3,2	4,4	4,4					
Petrol ve Doğalgaz Ürünleri (I)	20.551	22.052	25.638	18.088	24.729	28.474	7,3	12,1	11,1	15,1	2,7	2,6	2,7	1,8	2,5	2,6					
Dayanıklı Tüketim ve Diğer Mallar (IV)	975	1.045	1.263	745	1.019	1.097	7,2	-2,5	-13,2	7,6	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1					
C. Banka ve Sigorta Mu. Ver.	2.624	3.149	3.976	2.683	3.659	4.100	20,0	16,2	3,1	12,0	0,3	0,4	0,4	0,3	0,4	0,4					
D. Şans Oyunları Vergisi	369	327	400	280	373	417	-11,5	14,4	4,3	11,7	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0					
E. Özel İletişim Vergisi	3.578	4.211	4.635	3.426	4.651	5.199	17,7	10,5	12,2	11,8	0,5	0,5	0,5	0,3	0,5	0,5					
4. Uluslararası Ticaret ve Mu. Al. Ver.	27.563	28.970	33.502	25.514	34.364	42.053	5,1	18,6	25,5	22,4	3,6	3,4	3,5	2,6	3,5	3,8					
A. Gümrük Vergileri	2.081	2.441	2.952	2.168	2.889	3.508	17,3	18,4	18,8	21,4	0,3	0,3	0,3	0,2	0,3	0,3					
B. İthalde Alınan Katma Değer Ver.	25.426	26.493	30.500	23.317	31.435	38.500	4,2	18,7	26,2	22,5	3,4	3,1	3,2	2,3	3,2	3,5					
C. Diğer Dış Ticaret Gelirleri	56	37	50	29	40	45	-34,2	7,8	-9,4	13,3	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0					
5. Damga Vergisi	3.149	3.642	4.200	2.946	4.048	4.717	15,7	11,2	12,3	16,5	0,4	0,4	0,4	0,3	0,4	0,4					
6. Harçlar	3.958	4.744	5.400	3.862	5.210	5.970	19,8	9,8	10,6	14,6	0,5	0,6	0,6	0,4	0,5	0,5					
7. Başka Yerde Sımf. Diğ. Ver.	144	46	93	37	50	60	-68,3	9,8	-35,5	19,3	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0					
II-Teşebbüs ve Mülkiyet Gelirleri	7.531	8.239	8.978	6.363	7.270	7.362	9,4	-11,8	-18,0	1,3	1,0	1,0	0,9	0,6	0,7	0,7					
1. Mal ve Hizmet Satış Gelirleri	1.116	1.468	1.687	1.150	1.513	1.649	31,5	3,1	-2,2	9,0	0,1	0,2	0,2	0,1	0,2	0,1					
2.KİT ve Kamu Bankaları Gelirleri	3.627	4.789	4.248	3.768	3.895	3.347	32,0	-18,7	-21,2	-14,1	0,5	0,6	0,4	0,4	0,4	0,3					
3.Kurumlar Karları	1.729	919	1.716	631	773	936	-46,8	-15,9	-45,5	21,1	0,2	0,1	0,2	0,1	0,1	0,1					
4.Kira Gelirleri	642	681	792	538	780	850	6,1	14,6	7,3	9,0	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1					
5.Diğer Teşebbüs ve Mülkiyet Gel.	417	382	536	277	310	580	-8,4	-19,1	8,2	87,4	0,1	0,0	0,1	0,0	0,0	0,1					
III-Alınan Bağış. ve Yard. ile Özel Gel.	2.255	1.845	802	646	950	942	-18,2	-48,5	17,5	-0,9	0,3	0,2	0,1	0,1	0,1	0,1					
IV-Faizler, Paylar ve Cezalar	19.439	15.706	14.118	13.532	17.810	20.637	-19,2	13,4	46,2	15,9	2,6	1,8	1,5	1,4	1,8	1,9					
1.Faiz Gelirleri	5.214	4.804	2.225	3.539	3.596	2.446	-7,9	-25,1	9,9	-32,0	0,7	0,6	0,2	0,4	0,4	0,2					
2.Kişi ve Kurumlardan Alınan Paylar	6.263	5.321	6.393	5.299	8.204	10.867	-15,0	54,2	70,0	32,5	0,8	0,6	0,7	0,5	0,8	1,0					
V-Sermaye Gelirleri	1.841	6.080	4.307	8.257	9.281	13.139	230,2	52,6	205,1	41,6	0,2	0,7	0,5	0,8	0,9	1,2					
Telekom Hisse Satış Geliri	1.516	5.842	3.900	2.102	2.102		285,2	-64,0			0,2	0,7	0,4	0,2	0,2	0,0					
Diğer Çeşitli Sermaye Satış Gelirleri	3	0	0	5.987	7.179	12.631				75,9	0,0	0,0	0,0	0,6	0,7	1,1					
VI-Alacaklardan Tahsilatlar	0	98	0	286	279	0		186,1			0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0					
Özel Bütçeli İdarelerin Gelirleri	3.530	3.972	3.417	2.863	3.340	3.878	12,5	-15,9	13,5	16,1	0,5	0,5	0,4	0,3	0,3	0,3					
Düzen. ve Denetleyici Kur. Gelirleri	1.407	1.585	1.728	1.438	1.721	711	12,7	8,5	-58,9	-58,7	0,2	0,2	0,2	0,1	0,2	0,1					

Not: 2007 yılı Kesin Hesap Kanun Tasarısına göre güncelleştirilen rakamlardır.

2008 yılında gelir vergisi, kurumlar vergisi ve ithalde alınan KDV kalemleri başta olmak üzere gelir performansının hedefin de üzerinde olacağı beklenmekle birlikte, dahilde alınan KDV ve ÖTV'nin bazı kalemlerinde 2006 yılının ikinci yarısından itibaren başlayan tersine gelişme hızlanarak devam etmiştir. 2009 yılına bu şekilde girilirken gelirlerin, özellikle vergi gelirlerinin % 15,6 oranında artırılması ve bu çerçevede vergi esnekliğinin 1,3'un üzerinde öngörülmesi, oldukça iddialı bir vergi politikası uygulamasına girilecek bir döneme işaret etmektedir. Görüntü bu şekilde olmakla birlikte, gerek geçen yıllarda vergi oranlarını düşürmeye yönelik olarak uygulamaya konulan politikalar gerekse küresel krizden kaçınmaya yönelik çok çeşitli vergi teşvik düzenlemeleri buradaki hedeflerin hangi içsel tutarlılık ile yaşama geçirileceği konusundaki kuşkuları artırmaktadır. Özellikle bir bütün olarak Eylül-Ekim ayı sonuçlarının geçen yılın Eylül-Ekim ayı sonuçları ile karşılaştırıldığı durumda bu tespit çok daha önemli hale gelmektedir.

Tablo 29. 2003-2011 Vergi Esnekliklerindeki Gelişme

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Vergi Gelirleri	1,24	0,94	1,20	0,88	0,89	0,87	1,33	0,88	0,89
a) Gelir Vergisi	0,68	1,13	0,95	1,09	1,50	0,85	1,30	1,00	1,00
b) Kurumlar Vergisi	1,76	0,48	0,90	-0,44	1,85	1,71	1,22	1,00	1,00
a) Dahilde Alınan Katma Değer Vergisi	0,79	0,99	0,45	0,76	0,44	0,41	0,98	1,00	1,00
b) Özel Tüketim Vergisi	8,85	0,85	1,56	0,64	0,47	0,67	1,17	0,48	0,46
c) Banka ve Sigorta Muameleleri Vergisi	0,53	1,11	1,54	1,90	1,59	0,98	1,02	1,00	1,00
e) Özel İletişim Vergisi	0,77	3,47	3,77	1,09	1,41	0,63	1,00	1,00	1,00
b) İthalde Alınan Katma Değer Vergisi	0,99	1,61	0,99	1,53	0,33	1,13	1,91	1,06	1,07
5. Damga Vergisi	0,94	0,79	1,00	1,39	1,25	0,68	1,40	1,00	1,00
6. Harçlar	1,22	1,33	1,84	1,23	1,58	0,60	1,24	1,00	1,00

2009 ve izleyen yıllarda toplam vergi gelirleri tahsilâtında hedeflenen performansın gerçekleştirilmesinde karşılaşılabilecek temel riskler aşağıda maddeler halinde ele alınmaktadır:

- Büyümenin gerek 2008 gerekse 2009 yılları için hedeflenen düzeyin altında gerçekleşmesi. Özellikle 2009 yılında büyümenin % 1 veya negatif olmasının, hem dolaylı

hem de dolaysız bazı vergilerin tahsilâtını olumsuz etkileme potansiyeli oldukça yüksektir.

Tablo 30. Genel Bütçe Vergi Gelirlerinin Dolaylı-Dolaysız Vergi Dağılımı (% , Düzeltilmiş)

<i>(milyon YTL)</i>	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008 (B)
Toplam Vergi Tahsilatı	29.495	43.615	60.205	82.484	100.373	119.619	137.480	152.832	171.206
Dolaysız Vergiler	9.861	17.790	21.015	27.649	33.362	39.163	43.258	51.843	56.629
Dolaylı Vergiler	19.634	25.825	39.189	54.836	67.011	80.456	94.222	100.989	114.577
GSYİH'ya Oranları (%) -Eski Seri									
Toplam Vergi Tahsilatı	23,7	24,4	21,7	22,9	23,3	24,6	23,9	23,6	23,9
Dolaysız Vergiler	7,9	10,0	7,6	7,7	7,7	8,0	7,5	8,0	7,9
Dolaylı Vergiler	15,8	14,5	14,1	15,2	15,6	16,5	16,3	15,6	16,0
GSYİH'ya Oranları (%) -Yeni Seri									
Toplam Vergi Tahsilatı	17,7	18,2	17,2	18,1	18,0	18,4	18,1	17,9	18,4
Dolaysız Vergiler	5,9	7,4	6,0	6,1	6,0	6,0	5,7	6,1	6,1
Dolaylı Vergiler	11,8	10,8	11,2	12,1	12,0	12,4	12,4	11,9	12,3
Yüzde Dağılımı (%)									
Toplam Vergi Tahsilatı	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Dolaysız Vergiler	33,4	40,8	34,9	33,5	33,2	32,7	31,5	33,9	33,1
Dolaylı Vergiler	66,6	59,2	65,1	66,5	66,8	67,3	68,5	66,1	66,9

Not: 2004 yılında red ve iadelerin vergilerden düşürülmesi, 2006 yılında ise mahall, idare ve fon paylarının toplam vergi gelirlerine dahil edilmesi şeklinde yaşanan değişiklikler dikkate alınarak aynı bazda hesaplanmıştır.

- 2009 yılında vergi tahsilâtını etkileyecek olan, vergi esnekliğinin hedeflenen düzeye ulaşması için öngörülen performansı artırmaya yönelik uygulamaların istenen sonuçları vermemesi durumunda, gelir tahsilâtı hedeflenenin oldukça altında kalabilecektir.
- Başta enerji olmak üzere KİT zamlarının gerek tüketimde daralma nedeni ile düşmesi gerekse vergiye aracılık eden kurumlar tarafından vergi yükümlülüklerinin vergi idaresine ödenmeyerek geciktirilmesi gibi nedenler sonucunda vergi tahsilatında beklentilerin gerçekleşemeyebileceği düşünülmektedir.

- Bazı vergi oranlarının düşmesi nedeni ile ortaya çıkacak olan vergi kaybının yine bu vergilerde yaşanacak performans artışları ile kısmen telafi edilmesi beklentisinin ekonominin içine girdiği talep problemi nedeni ile gerçekleşmeme ihtimali bulunmaktadır.

Tablo 31. Merkezi Yönetim Bütçesi Vergi Gelirleri Artış Oranları ve GSYH'ya Oranlarının Gelişimi (2007-2009)

	% Artışlar				GSYH'ya Oranları (%)							
	2008 (GT)/		2009/ 2008		2006		2007		2008		2009	
	2007/2006	2007	2008(B)	(GT)	Gerç.	Gerç.	Bütçe	Eylül Sonu	Gerç. Tahm.	Bütçe	Bütçe	
Merkezi Yönetim Gelirleri	9,7	13,2	21,6	15,5	22,9	22,3	21,6	16,2	21,7	22,4		
Genel Bütçe Gelirleri	9,6	13,8	22,4	16,1	22,2	21,6	21,1	15,7	21,2	22,0		
I-Vergi Gelirleri	11,2	14,3	18,0	15,6	18,1	17,9	18,1	12,8	17,6	18,2		
1. Gelir ve Kazanç Üz. Al. Vergiler	20,1	18,0	24,3	15,0	5,3	5,6	5,6	4,1	5,7	5,9		
A. Gelir Vergisi	18,9	14,0	18,8	15,3	3,8	4,0	4,0	2,8	3,9	4,1		
Beyana Dayanan Gelir Vergisi	1,6	22,9	52,4	24,6	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2		
Basit Usulde Gelir Vergisi	18,4	9,1	14,8	14,7	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0		
Gelir Vergisi Tevkifatı	20,2	13,6	17,6	14,8	3,5	3,7	3,7	2,5	3,6	3,7		
Gelir Geçici Vergisi	8,1	12,6	11,9	14,8	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1		
B. Kurumlar Vergisi	23,2	28,1	39,0	14,3	1,5	1,6	1,5	1,2	1,8	1,8		
Beyana Dayanan Kurumlar Vergisi	-71,0	328,1	183,7	-4,0	0,1	0,0	0,0	0,1	0,1	0,1		
Kurumlar Vergisi Tevkifatı	-80,2	252,9	1.027,3	20,2	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0		
Kurumlar Geçici Vergisi	30,1	24,1	35,6	15,0	1,4	1,6	1,5	1,2	1,7	1,7		
2. Mülkiyet Üzerinden Alınan Vergiler	16,9	14,9	19,7	15,1	0,4	0,4	0,4	0,4	0,4	0,4		
Veraset ve İntikal Vergisi	4,6	-12,8	-19,3	12,8	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0		
Motorlu Taşıtlar Vergisi	17,4	15,9	21,2	15,2	0,4	0,4	0,4	0,4	0,4	0,4		
3. Dahilde Alınan Mal ve Hizmet Ver.	7,0	10,1	10,8	13,0	7,8	7,4	7,5	5,1	7,0	7,1		
A. Dahilde Alınan Katma Değer Ver.	5,5	6,7	13,2	11,5	2,1	2,0	1,9	1,3	1,8	1,8		
B. Özel Tüketim Vergisi	5,9	11,0	10,4	13,8	4,9	4,6	4,7	3,2	4,4	4,4		
Petrol ve Doğalgaz Ürünleri (I)	7,3	12,1	11,1	15,1	2,7	2,6	2,7	1,8	2,5	2,6		
Motorlu Taşıtlar (II)	3,7	-3,0	14,3	26,5	0,5	0,5	0,5	0,3	0,4	0,5		
Alkollü İçkiler (III-a)	-0,4	17,3	19,4	8,1	0,3	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2		
Tütün Mamülleri (III-b)	8,2	14,7	8,2	7,6	1,2	1,1	1,2	0,8	1,1	1,1		
Kolalı Gazozlar (III-c)	-58,6	13,9	16,4	11,9	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0		
Dayanıklı Tüketim ve Diğer Mallar (IV)	7,2	-2,5	-13,2	7,6	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1		
C. Banka ve Sigorta Mu. Ver.	20,0	16,2	3,1	12,0	0,3	0,4	0,4	0,3	0,4	0,4		
D. Şans Oyunları Vergisi	-11,5	14,4	4,3	11,7	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0		
E. Özel İletişim Vergisi	17,7	10,5	12,2	11,8	0,5	0,5	0,5	0,3	0,5	0,5		
4. Uluslararası Ticaret ve Mu. Al. Ver.	5,1	18,6	25,5	22,4	3,6	3,4	3,5	2,6	3,5	3,8		
A. Gümrük Vergileri	17,3	18,4	18,8	21,4	0,3	0,3	0,3	0,2	0,3	0,3		
B. İthalde Alınan Katma Değer Ver.	4,2	18,7	26,2	22,5	3,4	3,1	3,2	2,3	3,2	3,5		
C. Diğer Dış Ticaret Gelirleri	-34,2	7,8	-9,4	13,3	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0		
5. Damga Vergisi	15,7	11,2	12,3	16,5	0,4	0,4	0,4	0,3	0,4	0,4		
6. Harçlar	19,8	9,8	10,6	14,6	0,5	0,6	0,6	0,4	0,5	0,5		
7. Başka Yerde Sımf. Diğ. Ver.	-68,3	9,8	-35,5	19,3	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0		

- Gelir ve kurumlar vergilerinde öngörülen artışların 2009 yılı için karların düşmesi ve istihdamın daralması nedenleri ile hedefin altında kalması önemli bir risk alanı olarak görülmektedir. 2008 yılının gelir ve kazanç üzerinden tahsil edilen vergilerde bazın yüksek olduğu bir

yıl olması (performansın iyi çıktığı), 2009 yılı hedeflerini bu anlamda daha riskli hale getirmektedir.

- YTL'nin değeri ve büyüme oranlarındaki azalma ile birlikte ithalatın daralması, ithalde alınan KDV tahsilâtında beklenen % 22,4 oranındaki artışı mümkün olmaktan çıkarmaktadır. Burada geliri artırmaya yönelik ilave mali politikaların gelir artışı yönlü güçlü etki ortaya koymaları da pek mümkün görülmemektedir.
- ÖTV ve Banka ve Sigorta Muameleleri vergileri kalemleri, daralmanın yaşanacağı bir dönemde tahsilâtta öngörülen artışların oldukça sorunlu olacağı kalemler olarak görülmektedir. I sayılı listede yer alan petrol ve doğal gaz ürünlerinden tahsil edilen ÖTV'nin % 15 oranında artırılması, sadece petrol ve petrol ürünleri fiyatlarındaki artışla açıklamakla yeterli görülmemektedir. Zira petrol fiyatlarının düştüğü bir ortamda doğal gaz fiyatlarındaki artış diğer ürünlerin fiyatlarındaki düşme ile kısmen de olsa dengelenebilir. Bu da ÖTV tahsilâtının sadece fiyat beklentilerine bağlı olmayacağı anlamına gelmektedir. Kamu otoritesinin bu vergi kalemindeki artışı, muhtemelen başta BOTAŞ olmak üzere kurumların ödeyemediği ÖTV'yi 2009 yılında tahsil etmeye çalışmakla sağlayacağı tahmin edilmektedir. Bu ise ancak BOTAŞ'ın mali durumunun düzelmesi ile gerçekleşebilecek fazla kuvvetli olmayan bir varsayımdır.
- Geçen yıl olduğu gibi yerel seçimler öncesinde gelir idaresinin vergi toplama konusundaki isteksizliğinin en azından yılın ilk çeyreğinde tekrar gündeme gelmesi muhtemel görülmektedir.
- Ekonomide fiyatların gelirlerden çok daha yüksek ve hızla artması ile kamusal fiyatlarının baskısı, vergiye olan

direncin bu dönemde çok farklı şekillerde ortaya çıkmasına yol açabilecektir. Verginin meşruiyeti ve adaleti gibi kavramlar harcamalarla da ilişkilendirilerek politik gündeme taşınacaktır. Bu ise vergi idaresinin çok iyi yönetmesi gereken ama tek başına üstesinden gelemeyeceği bir döneme girilmesi anlamına gelmektedir.

Vergi dışı diğer gelir kaynaklarına baktığımızda, 2009 yılında da belirleyici olan kalemin bütçe dışı kaynaklardan yapılacak transferler olduğu görülmektedir. Özelleştirme niteliğinde olan gelirlerin toplam bütçe gelirleri içindeki payı 2005 yılında % 1,2 düzeyinde iken, bu oran 2008 yılında % 4,3'e, 2009 yılında ise % 5,3'e çıkmaktadır. GSYİH'ya oran olarak ise, özelleştirme niteliğinde olup bütçede yer alan gelirlerin % 1,2'ye ulaşması programlanmıştır.

Vergi dışı gelirlerdeki artışı belirleyen, özelleştirme gelirlerinin yer aldığı sermaye gelirleri ile İşsizlik Sigortası Fonu gelirlerini içeren faizler, paylar ve cezalar kalemindeki artışlardır. Bu iki ana kalemde 2009 yılında beklenen artış oranları, izleyen tabloda da yer aldığı şekilde, sırası ile % 41,6 ve % 15,9'dır. Bu şekilde genel bütçeli idareler toplam vergi dışı geliri % 18,2 oranında artmaktadır.

Özel bütçeli idarelerin gelirleri 2009 yılında % 16 oranında artarken, düzenleyici ve denetleyici kurumların gelirleri yaklaşık % 60 oranında azalmaktadır. Toplamda ise genel bütçeli idareler dışındaki idarelerin bütçeye gelir katkısı nominal olarak geçen yılın altında kalmaktadır.

Vergi dışı gelirler toplamı içinde temel risk kalemleri, daha önce de vurguladığımız gibi, özelleştirme tahsilâtının hedefin altında gerçekleşmesi ile vergi ve para cezalarından beklenen gelir katkısının, uygulanan politika kararlarının da etkisi ile, istenen düzeyde sağlanamamasıdır.

Tablo 32. Vergi Dışı Gelirlerin Artış Oranları ve GSYH'ya Oranlarının Gelişimi (%)

	% Artışlar				GSYH'ya Oranları (%)							
	2008 (GT)/		2009/ 2008		2006		2007		2008		2009	
	2007/2006	2007	2008(B)	(GT)	Gerç.	Gerç.	Bütçe	Eylül Sonu	Gerç. Tahm.	Bütçe	Bütçe	
II-Teşebbüs ve Mülkiyet Gelirleri	9,4	-11,8	-18,0	1,3	1,0	1,0	0,9	0,6	0,7	0,7		
1. Mal ve Hizmet Satış Gelirleri	31,5	3,1	-2,2	9,0	0,1	0,2	0,2	0,1	0,2	0,1		
Mal Satış Gelirleri	17,4	11,1	17,3	22,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1		
Yol Köprü ve Tünel Ücret Gelirleri	25,4	12,8	-24,3	-6,8	0,1	0,1	0,1	0,0	0,1	0,1		
2.KİT ve Kamu Bankaları Gelirleri	32,0	-18,7	-21,2	-14,1	0,5	0,6	0,4	0,4	0,4	0,3		
3.Kurumlar Karları	-46,8	-15,9	-45,5	21,1	0,2	0,1	0,2	0,1	0,1	0,1		
Döner Sermayeler	-46,8	-16,0	-44,4	21,1	0,2	0,1	0,2	0,1	0,1	0,1		
4.Kira Gelirleri	6,1	14,6	7,3	9,0	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1		
5.Diğer Teşebbüs ve Mülkiyet Gel.	-8,4	-19,1	8,2	87,4	0,1	0,0	0,1	0,0	0,0	0,1		
III-Alınan Başv. ve Yard. ile Özel Gel.	-18,2	-48,5	17,5	-0,9	0,3	0,2	0,1	0,1	0,1	0,1		
Özel Gelirler	-20,5	-47,5	16,2	-1,0	0,3	0,2	0,1	0,1	0,1	0,1		
IV-Faizler, Paylar ve Cezalar	-19,2	13,4	46,2	15,9	2,6	1,8	1,5	1,4	1,8	1,9		
1.Faiz Gelirleri	-7,9	-25,1	9,9	-32,0	0,7	0,6	0,2	0,4	0,4	0,2		
Vergi, Resim ve Harç Gecikme Faizleri	-3,8	-39,0	18,7	18,7	0,2	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1		
2.Kişi ve Kurumlardan Alınan Paylar	-15,0	54,2	70,0	32,5	0,8	0,6	0,7	0,5	0,8	1,0		
a) Devlet Payları	9,2	15,6	58,3	52,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0		
b) Genel Bütçeli İdarelere Ait Paylar	-15,8	55,8	70,4	31,8	0,8	0,6	0,7	0,5	0,8	0,9		
Eğitim Özel Geliri (4306 S.K.)	0,1	33,4	10,6	-3,4	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0		
GSM İşletmelerinden Al. Hazine Pay.	263,3	29,2	9,0	-3,1	0,1	0,2	0,2	0,1	0,2	0,2		
Evrensel Hizmet Gelirleri	6,3	58,6	13,9	-19,6	0,1	0,1	0,1	0,0	0,1	0,1		
Kaynak Kul.Dest. Fonu Kesintisi	5,0	62,4	34,9	-8,0	0,2	0,2	0,2	0,2	0,3	0,2		
3.Para Cezaları	-15,7	-20,9	1,7	18,8	0,6	0,4	0,4	0,2	0,3	0,3		
Vergi Cezaları	-23,3	-34,8	-18,2	19,4	0,5	0,3	0,3	0,1	0,2	0,2		
4.Diğer Çeşitli Gelirler	-47,1	62,8	84,2	24,8	0,5	0,2	0,2	0,2	0,3	0,3		
V-Sermaye Gelirleri	230,2	52,6	205,1	41,6	0,2	0,7	0,5	0,8	0,9	1,2		
Telekom Hisse Satış Geliri	285,2	-64,0			0,2	0,7	0,4	0,2	0,2	0,0		
Diğer Çeşitli Sermaye Satış Gelirleri				75,9	0,0	0,0	0,0	0,6	0,7	1,1		
VI-Alacaklardan Tahsilatlar		186,1			0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0		
Özel Bütçeli İdarelerin Gelirleri	12,5	-15,9	13,5	16,1	0,5	0,5	0,4	0,3	0,3	0,3		
Düzen. ve Denetleyici Kur. Gelirleri	12,7	8,5	-58,9	-58,7	0,2	0,2	0,2	0,1	0,2	0,1		

Not: 2007 yılı Kesin Hesap Kanun Tasarısına göre güncelleştirilen rakamlardır.

Sonuç olarak; genel bir değerlendirme yapacak olursak, 2009 yılı programı makroekonomik varsayımları oldukça iyimser ve bu paralelde de kamu dengesi fazla gerçekçi olmayan bir yapıda kurgulanmış bulunmaktadır. Genel olarak kamu dengesinin hasılat kanadı ekonomik büyüme ve özelleştirme varsayımlarının gerçekleşmemesi olasılığına karşı oldukça kırılgan bir yapı taşımakta, yerel yönetimler ve KİT, SGK ve döner sermaye dengelerinde bu kırılganlık daha da önem kazanmaktadır. 2009 mali yılı Merkezi Yönetim Bütçesine gelince, gelirlerdeki artışa rağmen faiz dışı giderlerin geçmiş dönemlere göre çok daha hızlı arttığı ve toplam vergi gelirlerinin toplam faiz dışı giderlerin altına düştüğü bir döneme girdiğimizi söyleyebiliriz. Vergi gelirlerindeki hedefler, hem ekonomik ve mali yapıdaki gelişmeler hem de vergi esnekliğinde kendisini gösterdiği gibi

çok iddialı öngörölmeleri nedenleri ile, reel beklentilerin altında kalma riskini taşımaktadır. Buna karşılık, harcama kanadında artış sinyalleri daha kuvvetli gelmekte ve yılsonu bütçesinin bu koşullar altında beklenenden daha fazla açık vermesi güçlü bir olasılık olarak ortaya çıkmaktadır.

IV. Nasıl Bir Maliye Politikası?

Yukarıdaki açıklamalarımızdan göröleceği gibi, 2009 bütçe tasarısı ekonominin içinde bulunduğu kriz ortamının gerçekleri karşısında dayandığı varsayımlar ve tahminler açısından gerçekçi olmayan bir görünüm kazanmış bulunmaktadır. Böyle bir ortamda TBMM'ye sunulan ve görüşölmesi tamamlanmış bulunan bütçenin samimiyet ve gerçekçilik ilkelerine uygun hazırlandığını ileri sürmek de mümkün olmayacaktır.

Bu sorunun üzerine bir de son günlerde yoğunluk kazanan krize karşı alınacak tedbirler ve bu tedbirlerin yüklerinin de bütçe üzerindeki etkileri eklendiğinde, TBMM de görüşölen ve yasalaşan tasarı ile yaşanan gerçeklik arasında ciddi bir boşluk olduğu izlenimi güçlenmektedir.

TEPAV Mali İzleme Raporlarında esas olarak bütçe rakamlarının arkasında yatan dinamikler ele alınmakta ve mali saydamlık ekseninde değerlendirmeler yapılarak, ekonominin aktörlerine bütçeyi yorumlamalarında yardımcı olacak bir bilgi kümesi sağlanmaya çalışılmaktadır. Bu açıdan raporlarımız hükümetlerin uygulamayı düşündükleri maliye politikalarına yönelik tavsiye edici bir özellik taşımamaktadır. Zira maliye politikaları parlamentodan alınan yetki sonucu seçilmiş bir hükümetin uygulama durumunda olduğu politikalarıdır. Dolayısı ile bu politikaların sonuçlarından siyaseten hükümetlerin sorumlu olduğunu düşünmekteyiz. Bu açıdan raporlarımız sadece beyan

edilen politikaların uygulamada ne ölçüde hayata geçirildiğine ve bu uygulama sürecinin saydamlık boyutuna odaklanmaktadır.

Ancak halen içinde bulunulan ekonomik kriz ortamında T.B.M.M.'nin bütçe hakkını Hükümet'e devrederken, maliye politikasının en önemli aracı olan bütçe belgesinin de gerçekçi temellere oturtulması gereğinin de bu aşamada göz ardı edilmemesi gerektiğini düşünmekteyiz.

Bu noktadan hareketle, aşağıda, özellikle kriz ortamında nasıl bir maliye politikası izlenmesi gerektiği konusunda önemli olabileceğini düşündüğümüz bazı temel noktalara çok kısa olarak dikkat çekmeyi amaçlamaktayız.

- Öncelikle TBMM'den geçen 2009 yılı bütçe kanunu tasarısının ekonomik bir temelini kalmadığı dikkate alınarak, parlamentonun bütçe sürecine daha etkin bir biçimde müdahale etmesi gerekirdi diye düşünmekteyiz. Bunun için vakit geçirilmeden parlamentoda bir alt komisyon (Plan Bütçe Komisyonu bünyesinde) oluşturulması ve bu komisyon sendika, iş alemi ve Hükümet ile birlikte süratle yeni bir bütçe hazırlanması en ideal çözüm tarzı olabilirdi. Bu süreç içinde makro ekonomik varsayımlar daha gerçekçi olanlar ile değiştirilerek bütçe büyüklükleri yeniden belirlenebilirdi. Süre kısıtları açısından gerekiyor ise, yılın ilk ayları için geçici bütçe uygulamasına gidilmesi de dikkate alınabilirdi. Bunun yerine mevcut bütçe görüşmeleri "adet yerini bulsun" şeklinde tamamlanmış, IMF ile yapılacak olası bir stand-by düzenlemesi ile parlamentonun kabul etmiş olduğu bir bütçenin parlamentonun bütçe hakkına ters düşen bir biçimde yeniden tasarlanması gibi bir durum ile karşı karşıya kalınmış bulunmaktadır.

- Nitekim, bütçe görüşmelerinin son gününde yapılan kesintiler de bu tasarımın bir parçası olarak değerlendirilmelidir.
- Daha önce de değindiğimiz gibi, esasen kriz etkisini hissettirmeden önce de kamu otoritesinin mali genişleme yolundaki politika tercihi OVMÇ’de belirtilmiş durumdadır. Bunun üzerine krizin etkisi nedeni ile önerilen paketlerin etkisi eklendiğinde, bu harcama genişlemesinin daha da fazla olması söz konusu olacaktır.
- Gerçekten de işaretleri her geçen gün belirginleşen ekonomik durgunluğa karşı bütçede kontrollü bir biçimde harcama genişlemesine gidilmesi gerektiği makul bir seçenek olarak önümüzde durmaktadır. Ancak bunun, değişik paketler olarak ortaya konan istekleri karşılama konusunda son derece seçici olması ve “ipin ucunun kaçırılmaması” gerekmektedir. Dolayısı ile bütçede zaten beklenenden büyük olması tahmin edilen bir açığın harcama kompozisyonunun kontrollü bir biçimde değiştirilmesi esas alınmalıdır. Bu anlamda şimdi ortaya çıkan açığın ileride giderilmesini sağlayacak şekilde “telafi edici maliye politikası” temelinde şekillendirilmelidir.
- Maliye politikası bu yönde tasarlanırken bu harcama genişlemesi reel kesim ağırlıklı destekleri içermeli (dış borç ödemelerinde kur desteği, KOBİ destekleri) ancak bunların karşılığında özel kesimin hiçbir biçimde işçi çıkarmaması koşulu getirilmelidir. İşsizlik Fonu ancak bu koşul ile ve sınırlı bir biçimde geçici olarak (örneğin bir yıl) bütçe finansmanında kullanılmalıdır.
- Özel kesime verilecek her türlü bütçe dışı destek de işçi çıkarılmaması veya çıkarılan işçilerin geri alınması koşulları ile ilişkilendirilmelidir. Bu toplam talep açısından da önemlidir.

- IMF ile yapılacak olası bir stand-by düzenlemesi de ancak krizin bu tür sosyal boyutu ile ilgili açılımlar ile birlikte müzakere edilmeli ve gelecek IMF desteğinin bir bölümü bu tür bütçe desteklerinin finansmanında kullanılmalıdır.
- Oysa ki: 2009 bütçesinde yapılan son dakika kesintileri IMF ile sürdürülen görüşmelerin maliye politikası açısından klasik formatına ötesine geçemediği izlenimini doğurmaktadır.

V. İşsizlik ve Özelleştirme Fon'u Kaynaklarının Kullanımı ve KEY Ödemelerinin Devlet Hesaplarında Gösterimi Üzerine Yapılan Açıklamalar ve Yeni Soru İşaretleri

Maliye Bakanlığı, Eylül ayı bütçe uygulama sonuçlarını açıklarken, TEPAV olarak önceki raporumuzda gündeme getirdiğimiz bu iki konuya da bazı açıklamalar getirmiştir. Bu yaklaşımı hesap verme sorumluluğu bağlamında olumlu olarak değerlendirmekteyiz. Bununla birlikte, yapılan açıklamaların yeni soru işaretleri doğurduğu kanısındayız. Aşağıda buna ilişkin görüşlerimiz yer almaktadır.

- Maliye Bakanlığı İşsizlik Fon'u ve Özelleştirme Fon'u nakit fazlalarının merkezi yönetim bütçesine "hibe" adı altında gelir yazılması gerektiğini ifade etmektedir. Bu konudaki açıklamalarını da IMF-Government Finance Statistics 2001 (GFS 2001) rehberine dayandırmaktadır. Bu arada gelir kaydedilecek bu miktarların İşsizlik Fon'u ve Özelleştirme

Fon'u hesaplarında da "hibe veren" kuruluşlar olarak gider olarak görüneceğini belirtmekte ve sonuçta bu işlemlerin birbirini sıfırlayacağını ifade etmektedir. Bu açıklama ilave soru işaretlerini gündeme getirmiştir.

- o GFS 2001, merkezi yönetim bütçesi de dahil olmak üzere toplam genel yönetim bütçesinin dengesini devletin mali performansının ölçüsü olarak kabul etmektedir. Bu durumda, birbirini sıfırlayacağı bilinen bu işlemin bu niteliği açıklanmadan sadece merkezi yönetim bütçesinin dengesinin fazla vermiş gibi açıklanması mali saydamlığa ne ölçüde uygundur? Zira bu işlemler ile merkezi yönetim bütçesi tek başına olumlu gibi gösterilirken, genel yönetimin diğer unsurlarının bilâncolarındaki bozulma kamuoyuna izah edilmemektedir. Toplamda genel yönetimin bütçe dengesinde bu nedenden kaynaklanan bir iyileşme gözlemlenmemektedir.
- o İşsizlik Fon'u ve Özelleştirme Fon'u kaynaklarının merkezi yönetim bütçesine gelir olarak kaydedilmesinde gerekçe olarak gösterilen GFS 2001'in 5.76 ve 6.62 sayılı paragrafları, bu tip işlemlerin sadece istatistikî amaçla ve kayden tutulacağını; tüm kamu hesaplarının konsolidasyonu sureti ile (normalde hiçbir gelir olma özelliği bulunmayan) bu tür işlemlerin tasfiye edileceğini belirtmektedir. Ülkemizde, merkezi yönetim bütçesi Maliye Bakanlığı'nca aylık olarak açıklanmakta, aralarında İşsizlik Fon'u ve Özelleştirme Fon'unun da bulunduğu tüm kamu hesapları ise yılda bir kez konsolide edilmektedir. Bu durumda resmin önemli ancak sadece bir bölümünü temsil eden merkezi yönetim bütçesinin 12 ay boyunca bu tür gelir kayıtları ile sanal olarak

olumlu gösterilmesi ve yılda bir kez yayınlanan toplam kamu kesimi mali dengesinde ise gerçekte bu açıdan hiçbir düzelme olmaması nasıl açıklanmaktadır? Kamu kesiminin mali durumuna ait tüm resmin yılda bir kez değil, daha düzenli ve sık aralıklarla görülmesini sağlayacak istatistikî ve mali raporların yayınlanması içinde bulunduğumuz dönemde ivedilik kazanmıştır. Sadece söz konusu fon gelirleri açısından değil, sosyal güvenlik kuruluşları, yerel yönetimler ve KİT hesaplarının merkezi yönetim bütçesi ile konsolide edilerek daha sık aralıklarla yayınlanmasının önemi yerel yönetim mali dengesinin açıklarının beklenenden çok artması gerçeği ve KİT'lerin mali durumları (örneğin BOTAŞ'ın gerçekleştirdiği doğal gaz fiyat artışlarında kurumun mali durumunun etkisinin daha yakından takibi, TTK ve TKİ'nin bedava kömür dağıtımından doğan zararlarının yükünün bilinmesi gibi) açısından da büyük önem taşımaktadır.

- o Bu kaynakların, Hükümet tarafından ilgili yasalara göre özel ödenek kaydedilerek GAP ve ulaştırma yatırımlarına tahsis edilmesi öngörülmektedir. Dolayısı ile eğer bunlar “hibe” olarak kabul ediliyor ise, bu hibeler bu koşullar ile verilmiş olmaktadır. GFS 2001'in 5.75 ve 6.66 sayılı paragrafları hibelerin gelir veya harcama kaydının verilme koşulları gerçekleştikçe yapılacağına dair ifadeler içermektedir. Öte yandan, GAP ve ulaştırma yatırımları da dâhil olmak üzere şu ana kadar yatırım ödeneklerinde çok ciddi artışlar gözlemlenmemektedir. Bu durumda bu imkânların bir defada gelir kaydı hangi gerekçeye dayandırılmaktadır?

- Maliye Bakanlığı KEY ödemelerinin bütçe dışından yapılması konusunda ise teknik bir açıklama getirmemektedir. Bunun yerine, Hazine tarafından ikrazen (borç olarak) Emlak Gayri Menkul Yatırım Ortaklığı (EGYO)'na verilen özel tertip devlet tahvilleri ile yapıldığını ve bu nedenle bütçe dışında yapılan bir işlem niteliği taşıdığını ifade etmektedir. Bu konuda açıklanması gereken önemli noktalar ve soru işaretleri bulunmaktadır.
 - Özel tertip devlet tahvillerinin, yükümlülüğünü yerine getirmesi için bir kuruluşa borç olarak verilmesi; eski tarihlerden bu yana yapıla gelen, bütçe dışında işlem tesis etmenin bize özgü bir yöntemidir. Bunun nisbeten en güncel örneği, TMSF'ye verilen bu türdeki devlet tahvilleridir. Bu gibi tahvilleri alan kuruluş (TMSF veya EGYO), bunlar ile, daha önce doğmuş bir yükümlülüğü (TMSF' ye alınan bankaların bilanço zararlarını, hak sahiplerinin KEY alacaklarını) ödemekte, buna karşılık Hazine'ye bu miktar kadar borçlu olmaktadır. Dolayısı ile Hazine bir taraftan ihraç ettiği tahviller nedeni ile piyasaya borçlu, bir taraftan da bu gibi kuruluşlardan alacaklı olmaktadır. Sonuç olarak, Hazine bilançosunda bir değişme yaratılmamış olmaktadır. Bu da üstü kapalı olarak işlemin bütçeleştirilmemesinin gerekçesi olmaktadır.
 - İşin püf noktası, Hazine bilançosundaki özel tertip devlet tahvilleri likit bir yükümlülük iken, Hazine'nin bu kuruluşlardan olan alacağının “donmuş/ non-performing” bir alacak olmasıdır. Nitekim 4749 Sayılı Kamu Finansmanı ve Borç Yönetim Kanunu'nun 6'ncı Maddesi'nde, bu tür alacakların silinmesi halinde silinen miktarın ilgili yıl bütçesine gider kaydedileceğinden

bahsedilmektedir. Daha sonra Kanun'da yapılan bir değişiklik ile TMSF'den olan Hazine alacaklarının (kesinleşen tutarı ile 93.3 milyar YTL civarında) silinmesi halinde gider kaydedilmemesinin önü açılmıştır.¹¹ (23 Temmuz 2008 tarihli 5787 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanan Kanun'un geçici 17'inci Madde'si)

- o Benzer şekilde, 5787 sayılı Kanun'un geçici 18'inci Maddesi ile, KEY ödemeleri için ihraç olunan tahviller nedeni ile Hazine'nin EGYO'dan olan alacaklarının da silinmesi ve bu işlemin bütçe dışında yapılmasına imkan sağlandığı anlaşılmaktadır.
- o Burada şu soruların yanıtı aranmaktadır:
 - 4749 sayılı Kanun'da 5787 sayılı Kanun ile yapılan değişiklikler ile bu alacakların silinmesi yolu açılmak suretiyle "KEY ödemelerinden doğan Hazine alacaklarının" ileride tahsilinin mümkün olmadığı daha baştan kabul edilmiş olunmamakta mıdır? Bu alacakların ödenmeyeceği baştan belli iken, bu tür ödemelerin Hazine tarafından ikraz anlaşmasına bağlanmasının ve bütçe dışına çıkarılmasının bütçe açığının doğru ölçülmemesine ve mali saydamlığın bozulmasına yol açması söz konusu değil midir? Bu yola neden gidilmiştir?
 - GFS 2001 kurallarına göre "diğer ekonomik akımlar - other economic flows" kategorisine girdiğini düşündüğümüz bu tür ödemeler, Hazine tahvili ihracı yerine Hazine tarafından nakit olarak EGYO'ya ödenmiş

¹¹ Nitekim bu silme işlemi Kasım ayı içinde gerçekleştirilmiştir.
Bkz. www.hazine.gov.tr basın açıklamaları bölümü

midir? Ödenmiş ise nasıl ödenmiştir ve bu tür nakit işlemler ileride Hazine alacağıının tahsili mümkün olamayacağı baştan bilindiği halde birer transfer kalemi olarak kabul edilip neden bütçeye gider olarak kaydedilmemiştir ?

Sonuç olarak, her iki konuda da uluslar arası standart ve teamüllere, mali saydamlığa aykırı olarak yürütülen bu işlemler konusundaki soru işaretlerinin kamu otoritesi tarafından giderilmesi gerektiğini düşünmekteyiz. Bu açıdan mevcut bütçe istatistiklerinde gelir kaydedilen kısımları düşerek ve gider kaydedilmeyen kısımları da gider kaydederek kamuoyunun bütçe açığı konusunda daha doğru bilgilenmesine yardımcı olmaya devam edeceğiz.

EKLER

Ek Tablo 1. 2008 Merkezi Yönetim Bütçe Ödenek ve Giderleri (Ekim Sonu)

	Oca-Mar.	Nis.-Haz.	Tem-Eyl.	Ekim	Toplam	2008 Bütçe	(%) Gerçekleşme	Harcamaların (%) Dağılımı
Giderler	51.581.873	49.028.859	64.889.168	15.177.847	180.685.345	286.558.520	67,77	100,00
Faiz Harıç Giderler	37.811.036	42.037.887	44.291.174	13.184.798	137.304.895	155.513.420	88,29	78,00
I. Personel Giderleri	12.512.628	11.983.390	12.841.198	4.147.381	41.294.636	48.872.049	84,84	22,88
Memur	10.728.264	9.845.034	10.576.174	3.482.962	34.632.434	40.520.597	85,47	19,17
İşçi	678.693	939.670	1.023.684	241.431	2.883.478	3.707.208	77,78	1,60
Diğer	1.105.671	1.208.686	1.041.278	422.988	3.778.623	4.444.244	85,02	2,09
II. Sosyal Güvenlik Kurum. Devlet Primi	1.585.378	1.487.448	1.481.588	495.624	5.030.038	6.405.463	78,53	2,78
Memur	1.331.074	1.151.581	1.200.483	403.309	4.086.447	5.249.058	77,85	2,26
İşçi	110.024	162.542	163.131	45.918	481.615	649.292	74,18	0,27
Diğer	144.280	153.325	117.974	46.397	461.976	507.113	91,10	0,26
III. Mal ve Hizmet Alımları	3.779.834	5.381.078	5.907.010	1.759.915	16.827.837	22.905.423	73,47	9,31
Savunma-Güvenlik	736.380	1.895.036	2.091.858	560.636	5.283.710	6.410.568	82,82	2,82
M.S.B	568.248	1.497.730	1.594.385	378.475	4.038.838	6.783.580	59,54	2,24
Jandarma Genel Komutanlığı	89.847	255.127	290.198	122.786	757.958	1.033.708	73,32	0,42
Emniyet Genel Müdürlüğü	78.285	142.179	207.075	59.375	486.914	593.280	82,07	0,27
Sağlık Harcamaları	1.809.573	1.482.835	1.730.291	443.537	5.276.038	6.741.000	78,27	2,92
Yeşil Kart Uygulamasına İlişkin Sağlık Hizmetleri	1.004.306	958.664	954.515	297.396	3.214.881	3.850.000	83,50	1,78
İlaç	224.516	199.712	197.473	54.921	676.622	1.089.414	62,11	0,37
Tedavi ve Sağlık Malzemesi	380.751	334.259	578.303	91.220	1.384.533	1.801.586	76,85	0,77
Devlet Boşlan Genel Giderleri	14.325	33.089	18.287	13.887	79.842	130.000	61,26	0,04
Diğer Mal ve Hizmet Giderleri	1.419.558	1.860.314	2.068.774	741.605	6.188.449	7.623.855	81,17	3,43
IV. Cari Transferler	17.514.374	17.711.132	17.281.670	4.856.114	57.363.290	69.208.600	82,89	31,75
Görev Zararları	467.648	302.814	568.225	137.623	1.476.111	1.551.334	95,02	0,82
KIT Görev Zararları	260.000	142.000	355.973	75.000	832.973	733.000	113,64	0,46
Mali Kurumlar	161.034	109.000	171.562	46.565	488.161	611.000	79,90	0,27
Diğer Görev Zararları	46.615	51.614	38.690	16.058	152.977	207.334	73,78	0,08
Hazne Yardımları	9.647.589	9.657.112	9.846.972	2.758.187	31.709.840	39.912.218	79,45	17,55
Sosyal Güvenlik Kurumlarına Hazne Yardımları	222.111	227.253	298.822	94.384	843.570	932.000	90,51	0,47
İşsizlik Sigortası Fonu	222.111	227.253	298.822	94.384	843.570	932.000	90,51	0,47
Mahallî İdareler	385.442	527.442	507.648	183.901	1.604.433	1.235.100	129,90	0,89
Belediyelere Yardım	1.100	50.305	6.978	575	58.958	50.000	117,92	0,03
Diğer (il özel id. ve köyler)	384.342	477.137	500.670	183.326	1.545.475	1.185.100	130,41	0,86
Diğer Hazne Yardımları	165.047	183.665	178.321	46.019	573.052	714.116	80,25	0,32
DFİF	89.000	87.000	87.000	29.000	292.000	350.000	83,43	0,16
Diğer	76.047	96.665	91.321	17.019	281.052	364.116	77,19	0,16
Kar Amacı Götmeyen Kuruluşlara Yapılan Transferler	118.161	82.897	55.520	18.285	270.863	335.898	80,84	0,15
Hane Halkına Yapılan Transferler	215.396	317.861	212.571	101.925	847.753	1.101.438	76,97	0,47
Burslar ve Harçlıklar	119.830	157.727	123.893	60.563	462.013	508.386	90,88	0,26
Eğitim Amaçlı Diğer Transferler	56.704	98.589	58.100	32.108	245.501	466.521	52,62	0,14
Sağlık Amaçlı Transfer	10.884	14.446	13.498	3.595	42.423	65.271	65,00	0,02
Yıyecek Amaçlı Transfer	25.059	44.905	14.262	5.031	89.257	54.894	162,60	0,05
Barınma Amaçlı Transfer	2.919	2.194	2.818	628	8.559	6.366	134,45	0,00
Tarım ve Destekleme Ödemeleri	2.269.962	2.182.282	728.780	324.009	5.503.023	5.400.000	101,91	3,05
Doğrudan Gelir Desteği	844.000	570.000	581.691	306.524	2.302.215	2.554.000	90,14	1,27
Ürün Destekleme Ödemeleri	563.000	1.285.000	0	0	1.848.000	1.758.000	105,12	1,02
Hayvancılık Destekleme Ödemeleri	773.872	255.000	56.540	-5	1.085.407	731.000	148,48	0,60
Diğer	89.080	72.282	88.549	17.490	267.401	357.000	74,90	0,15
Hane Halkına Yapılan Diğer Transferler	131.323	143.441	191.027	37.680	503.471	632.826	79,56	0,28
Sosyal Amaçlı Transferler	40.808	80.883	156.764	50.098	328.553	227.791	144,15	0,18
Yurtdışına Yapılan Transferler	135.199	119.813	154.475	33.913	443.200	654.057	67,76	0,28
Gelirden Ayrılan Paylar	4.490.517	4.824.429	5.571.336	1.398.394	16.282.676	19.391.040	83,97	9,01
V. Sermaye Giderleri	930.236	3.748.764	5.146.054	1.328.364	11.151.417	117.862	9.477,50	6,17
VI. Sermaye Transferleri	545.999	580.197	826.420	222.628	2.275.244	729.213	312,01	1,28
VII. Borç Verme	942.588	1.155.678	907.296	356.772	3.362.334	7.477.010	44,97	1,86
Yurtiçi Borç Verme	922.588	1.077.374	774.196	356.772	3.130.930	7.027.010	44,56	1,73
KIT	631.100	624.489	269.275	162.300	1.687.164	3.708.510	45,49	0,93
Risk Hesabı	0	36.950	51.100	34.320	122.370	1.577.500	7,76	0,07
Diğer	291.488	415.935	453.821	160.152	1.321.396	1.741.000	75,90	0,73
Yurtdışı Borç Verme	20.000	78.304	133.100	0	231.404	450.000	51,42	0,13
Kıbrıs	20.000	78.304	133.100	0	231.404	450.000	51,42	0,13
VIII. Yedek Ödenekler	0	0	0	0	0	0	0	0,00
Faiz Giderleri	13.750.837	6.988.972	20.597.992	2.012.849	43.360.650	111.045.100	39,04	24,00
I. İq Borç Faizi	11.243.443	6.193.724	18.966.197	1.660.376	38.003.740	56.000.050	67,86	21,04
II. Dış Borç Faizi	2.332.315	848.094	1.561.299	198.795	4.940.473	46.055.000	10,73	2,73
III. İskonto ve Kısa Vadeli İşlemlere Ait Faiz	175.079	7.154	70.496	153.708	406.437	8.990.050	4,52	0,22

Ek Tablo 2. Merkezi Yönetim Bütçe Giderleri Karşılaştırmalı 2007-2008 (Ekim Sonu)

	2007				2008				Artış Oranı	
	Ekim	Toplam	Gerçekleşen	Gerçekleşme Oranı	Ekim	Toplam	Bütçe Tahmini	Gerçekleşme Oranı	Ekim	Toplam
Merkezi Yönetim Bütçe Giderleri	14.253.957	168.213.519	203.500.684	82,7	15.177.647	180.655.345	222.553.217	81,2	6,5	7,4
Faiz Hariç Bütçe Giderleri	12.339.548	123.527.490	154.769.069	79,8	13.164.798	137.304.695	166.553.167	82,4	6,7	11,2
Personel Giderleri	3.744.446	36.782.133	43.554.730	84,5	4.147.381	41.294.535	48.672.049	84,8	10,8	12,3
Sosyal Güvenlik Kurumlarına Devlet Primi G	456.905	4.549.584	5.800.916	78,4	495.624	5.030.038	6.405.463	78,5	8,5	10,6
Mal ve Hizmet Alım Giderleri	1.675.241	15.307.118	22.154.275	69,1	1.759.915	16.827.837	22.905.423	73,5	5,1	9,9
Savunma-Güvenlik	572.141	4.664.308	7.576.376	61,6	560.636	5.283.710	8.410.568	62,8	-2,0	13,3
Sağlık Giderleri	458.847	5.133.357	6.624.064	77,5	443.537	5.276.036	6.741.000	78,3	-3,3	2,8
Genel Tedavi ve Sağlık Malzemesi Giderleri	93.795	1.210.902	1.735.246	69,8	91.220	1.384.533	1.801.586	76,9	-2,7	14,3
Genel İlaç Giderleri	60.189	694.861	974.930	71,3	54.921	676.622	1.089.414	62,1	-8,8	-2,6
Yeşil Kart Sağlık Hizmetleri	304.863	3.227.594	3.913.888	82,5	297.396	3.214.881	3.850.000	83,5	-2,4	-0,4
Devlet Borçları Genel Giderleri	7.927	55.550	59.111	94,0	13.937	79.642	130.000	61,3	75,8	43,4
Diğer Mal ve Hizmet Alım Giderleri	636.326	5.453.903	7.894.724	69,1	741.805	6.188.449	7.623.855	81,2	16,6	13,5
Cari Transferler	5.069.236	52.760.974	63.249.159	83,4	4.856.114	57.363.290	69.206.600	82,9	-4,2	8,7
Görev Zararları	220.348	1.113.843	1.401.345	79,5	137.623	1.474.111	1.551.334	95,0	-37,5	32,3
KIT' Görev Zararları	167.000	669.891	699.891	95,7	75.000	832.973	733.000	113,6	-55,1	24,3
Mali Kurumlar	37.500	305.000	376.432	81,0	46.565	488.161	611.000	79,9	24,2	60,1
Diğer Görev Zararları	15.848	138.952	325.022	42,8	16.058	152.977	207.334	73,8	1,3	10,1
Hazine Yardımları	3.381.422	30.619.253	36.273.127	84,4	2.758.187	31.709.840	39.912.216	79,4	-18,4	3,6
Sosyal Güvenlik Kuruluşlarına Hazine Yardım	72.319	654.197	807.545	81,0	94.384	843.570	932.000	90,5	30,5	28,9
İşsizlik Sigorta Fonu	72.319	654.197	807.545	81,0	94.384	843.570	932.000	90,5	30,5	28,9
Sağlık, Emeklilik ve Sosyal Yardım Giderleri	3.123.032	27.981.333	33.063.333	84,6	2.433.883	28.688.785	37.031.000	77,5	-22,1	2,5
Sosyal Güvenlik Açık Finansmanı	2.541.327	22.259.853	25.823.450	86,2	1.935.000	22.415.685	28.804.000	77,8	-23,9	0,7
Mahalli İdarelere Hazine Yardımları	133.400	1.438.007	1.706.350	84,3	183.901	1.604.433	1.235.100	129,9	37,9	11,6
Diğer Hazine Yardımları	52.671	545.716	695.899	78,4	46.019	573.052	714.116	80,2	-12,6	5,0
Kar Amacı Gütmeyen Kuruluşlara Yapılan	16.226	590.223	681.416	86,6	16.285	270.863	335.898	80,6	0,4	-54,1
Hane Halkına Yapılan Transferler	101.545	804.853	994.286	80,9	101.925	847.753	1.101.438	77,0	0,4	5,3
Tarımsal Amaçlı Transferler	40.890	5.167.131	5.555.090	93,0	324.009	5.503.023	5.400.000	101,9	692,4	6,5
Ürün Destekleme Ödemeleri	0	1.708.455	1.708.455	100,0	0	1.848.000	1.758.000	105,1		8,2
Hayvancılık Destekleme Ödemeleri	9.206	697.550	740.690	94,2	-5	1.085.407	731.000	148,5	-100,1	55,6
Diğer Tarımsal Amaçlı Transferler	31.684	2.761.126	3.105.945	88,9	324.014	2.569.616	2.911.000	88,3	922,6	-6,9
Hane Halkına Yapılan Diğer Transferler	11.340	313.817	617.967	50,8	37.680	503.471	632.826	79,6	232,3	60,4
Sosyal Amaçlı Transferler	6.116	33.976	67.400	50,4	50.098	328.353	227.791	144,1	719,1	866,4
Yurtdışına Yapılan Transferler	31.768	403.826	500.571	80,7	33.913	443.200	654.057	67,8	6,8	9,8
Gelirden Ayrılan Paylar	1.259.581	13.714.052	17.157.957	79,9	1.396.394	16.282.676	19.391.040	84,0	10,9	18,7
Mahalli İdare Payları	1.001.923	10.700.506	13.285.805	80,5	1.176.542	12.895.644	15.059.000	85,6	17,4	20,5
Fonlara Verilen Paylar	208.134	2.499.965	3.223.685	77,5	166.282	2.835.494	3.822.378	74,2	-20,1	13,4
Diğer Paylar	49.524	513.581	648.467	79,2	53.570	551.538	509.662	108,2	8,2	7,4
Sermaye Giderleri	958.439	8.509.471	12.915.236	65,9	1.326.364	11.151.417	11.775.030	94,7	38,4	31,0
Sermaye Transferleri	80.113	2.706.169	3.542.631	76,4	222.628	2.275.244	2.084.420	109,2	177,9	-15,9
Yurtiçi Sermaye Transferleri	71.871	2.640.451	3.354.759	78,7	201.286	2.226.839	1.862.447	119,6	180,1	-15,7
Yurtdışı Sermaye Transferleri	8.242	65.718	187.872	35,0	21.342	48.405	221.973	21,8	158,9	-26,3
Borç Verme	355.168	2.912.041	3.552.122	82,0	356.772	3.362.334	3.933.510	85,5	0,5	15,5
Yurtiçi Borç Verme	340.168	2.752.041	3.267.122	84,2	356.772	3.130.930	3.708.510	84,4	4,9	13,8
Yurtdışı Borç Verme	15.000	160.000	285.000	56,1	0	231.404	225.000	102,8	-100,0	44,6
Yedek Ödemeler	0	0	0	0	0	0	1.570.672	0,0		
Faiz Giderleri	1.914.409	44.686.029	48.731.615	91,7	2.012.849	43.350.650	56.000.050	77,4	5,1	-3,0

**Ek Tablo 3. Merkezi Yönetim Bütçe Gelirleri Karşılaştırmalı 2007-2008
(Ekim Sonu)**

	2008 Ekim	2007 Ekim	Artış (%)	2008 Bütçede Ön Görülen	2007 Yılsonu	2008 Bütçeye Göre Gerçekleşen (%)	2007 Yılsonuna Göre Gerçekleşen (%)
Merkezi Yönetim Gelirleri	175.768.496	155.938.120	12,72	204.556.459	189.617.246	85,93	82,24
Genel Bütçe Gelirleri	170.976.819	151.857.896	12,59	199.410.938	184.235.392	85,74	82,43
I-Vergi Gelirleri	140.320.795	123.833.138	13,31	171.206.312	152.831.736	81,96	81,03
Gelir, Kar ve Sermaye Kazanç. Üz. Al. Ver.	44.271.925	37.912.208	16,77	52.600.000	48.197.403	84,17	78,66
Gelir Vergisi	31.806.332	28.110.189	13,15	38.100.000	34.446.780	83,48	81,60
Beyana Dayanan Gelir Vergisi	1.758.358	1.437.267	22,34	1.512.910	1.505.819	116,22	95,45
Basit Usulde Gelir Vergisi	199.890	185.166	7,95	214.798	197.097	93,06	93,95
Gelir Vergisi Tevkifatı	28.958.562	25.697.421	12,69	35.141.082	31.678.554	82,41	81,12
Gelir Geçici Vergisi	889.522	790.335	12,55	1.231.210	1.065.310	72,25	74,19
Kurumlar Vergisi	12.465.593	9.802.019	27,17	14.500.000	13.750.623	85,97	71,28
Beyana Dayanan Kurumlar Vergisi	548.868	131.253	318,18	220.000	156.122	249,49	84,07
Kurumlar Vergisi Tevkifatı	153.600	17.056	-800,56	16.000	42.494	960,00	40,14
Kurumlar Geçici Vergisi	11.763.125	9.653.710	21,85	14.264.000	13.552.007	82,47	71,23
Mülkiyet Üzerinden Alınan Vergiler	3.810.146	3.334.018	14,28	4.029.000	3.645.419	94,57	91,46
Veraset ve İhtikal Vergisi	95.798	86.183	11,16	152.000	124.603	63,03	69,17
Motorlu Taşıtlar Vergisi	3.714.348	3.247.835	14,36	3.877.000	3.520.816	95,80	92,25
Dahilde Alınan Mal ve Hizmet Vergileri	56.478.224	52.040.032	8,53	71.382.312	63.589.293	79,12	81,84
Dahilde Alınan Katma Değer Vergisi	14.267.023	13.965.728	2,16	17.652.000	16.792.632	80,82	83,17
Özel Tüketim Vergisi	35.015.205	31.711.365	10,42	44.719.366	39.110.505	78,30	81,08
Petrol ve Doğalgaz Ürünlerine İlişkin ÖTV	20.077.059	18.079.436	11,05	25.638.366	22.051.751	78,31	81,99
Motorlu Taşıt Araçlarına İlişkin ÖTV	3.292.131	3.157.535	4,26	4.611.000	4.293.326	71,40	73,55
Kolalı Gazoz, Alkollü İç. Ve Tüt Mam.	10.803.862	9.606.292	12,47	13.207.000	11.720.469	81,80	81,96
Dayanıklı Tüketim ve Diğer Mallara İlişkin ÖTV	842.153	868.102	-2,99	1.263.000	1.044.959	66,68	83,08
Banka ve Sigorta Muameleleri Vergisi	3.063.250	2.616.445	17,08	3.975.946	3.149.139	77,04	83,08
Mal ve Hizmetlerden Alınan Diğer V.	4.132.746	3.746.494	10,31	5.035.000	4.537.017	82,08	82,58
Uluslararası Ticaret ve Muame. Al. Ver.	28.218.257	23.657.130	19,28	33.502.000	28.970.325	84,23	81,66
Gümrük Vergileri	2.374.453	2.040.417	16,37	2.952.000	2.440.591	80,44	83,60
İthalde Alınan Katma Değer Vergisi	25.811.116	21.585.890	19,57	30.500.000	26.492.642	84,63	81,48
Diğer Dış Ticaret Gelirleri	32.688	30.823	6,05	50.000	37.092	65,38	83,10
Damga Vergisi	3.277.385	2.997.608	9,33	4.200.000	3.641.947	78,03	82,31
Harçlar	4.222.691	3.852.827	9,60	5.400.000	4.741.541	78,20	81,26
Başka Yerde Sınıflandırılmayan Diğer Ver.	42.167	39.315	7,25	93.000	45.808	45,34	85,83
II-Teşebbüs ve Mülkiyet Gelirleri	6.662.086	7.174.288	-7,14	8.978.314	7.903.902	74,20	90,77
Mal ve Hizmet Satış Gelirleri	1.272.182	1.216.361	4,59	1.687.000	1.468.088	75,41	82,85
KİT ve Kamu Bankaları Gelirleri	3.803.156	4.316.672	-11,90	4.247.707	4.454.737	89,53	96,90
Kurumlar Karları	692.383	777.353	-10,93	1.715.807	918.321	40,35	84,65
Kira Gelirleri	604.733	557.690	8,44	792.000	680.612	76,36	81,94
Diğer Teşebbüs ve Mülkiyet Gelirleri	289.632	306.212	-5,41	535.800	382.144	54,06	80,13
III-Alınan Bağışlar ve Yardımlar İle Özel Gel.	713.185	1.651.178	-56,81	801.520	1.801.328	88,98	91,66
Yurt Dışından Alınan Bağış ve Yardımlar	9.319	14	-57,37	0	51.820	0,00	0,03
Özel Gelirler	703.866	1.651.164	-57,37	801.520	1.749.508	87,82	94,38
IV-Faizler, Paylar ve Cezalar	14.708.132	13.171.853	11,66	14.118.022	15.621.495	104,18	84,32
Faiz Gelirleri	3.832.530	4.105.627	-6,65	2.225.152	4.615.880	172,24	88,95
Kişi ve Kurumlardan Alınan Paylar	5.833.149	4.482.906	30,12	6.393.236	5.438.273	91,24	82,43
Devlet Payları	263.850	182.020	44,96	240.000	216.235	109,94	84,18
Genel Bütçeli İdarelere Ait Paylar	5.569.299	4.300.886	29,49	6.153.236	5.222.038	90,51	82,36
Para Cezaları	2.445.965	3.028.545	-19,24	3.399.900	3.675.028	71,94	82,41
Yargı Para Cezaları	153.583	131.919	16,42	162.580	159.837	94,47	82,53
İdari Para Cezaları	760.005	553.625	37,28	657.291	711.427	115,63	77,82
Vergi Cezaları	1.461.320	2.242.616	-34,84	2.557.218	2.687.174	57,14	83,46
Diğer Para Cezaları	71.057	100.385	-29,22	22.811	116.590	311,50	86,10
Diğer Çeşitli Gelirler	2.596.488	1.554.775	67,00	2.099.734	1.892.314	123,66	82,16
V-Sermaye Gelirleri	8.274.031	6.027.439	37,27	4.306.770	6.076.931	192,12	99,19
Taşınmaz Satış Gelirleri	184.186	182.246	1,06	401.300	231.148	45,90	78,84
Taşınır Satış Gelirleri	1.180	3.222	63,38	5.470	3.812	21,57	84,52
Diğer Sermaye Satış Gelirleri	8.088.665	5.841.971	39,00	3.900.000	5.841.971	207,40	100,00
VI-Alacaklardan Tahsilat	298.590	298.590	0,00	0	0	0,00	0,00
Özel Bütçeli İdarelerin Gelirleri	3.294.544	2.679.909	22,93	3.417.133	3.795.238	96,41	70,61
Düzenleyici ve Denetleyici Kurumların Gelirleri	1.497.133	1.400.315	6,91	1.728.388	1.586.616	86,62	88,26

Ek Tablo 4. 2008 Merkezi Yönetim Bütçe Giderlerinin Fonksiyonel ve Ekonomik Sınıflandırmaya Göre % Dağılımı (Ekim Sonu)

4 a)

	Personel Gid.	SGK Prim Öd.	Mal ve Hiz. Al.	Faiz Harc.	Cari Trans.	Sermaye Gid.	Sermaye Trans.	Borç Verme	Toplam
Genel Kamu Hizmetleri	6,3	0,7	2,6	64,3	24,2	0,6	0,9	0,5	100
Savunma Hizmetleri	50,1	5,6	43,8	0,0	0,0	0,5	0,0	0,0	100
Kamu Düzeni ve Güvenlik Hizmetleri	68,8	6,8	20,3	0,0	0,0	4,1	0,0	0,0	100
Ekonomik İşler ve Hizmetler	15,2	2,3	5,5	0,0	38,4	28,6	1,3	8,7	100
Çevre Koruma Hizmetleri	48,0	6,7	8,8	0,0	1,2	3,3	32,0	0,0	100
İskan ve Toplum Refahı Hizmetleri	0,4	0,1	0,2	0,0	51,7	12,1	35,4	0,0	100
Sağlık Hizmetleri	41,4	6,3	37,7	0,0	0,1	14,5	0,0	0,0	100
Dinlenme, Kültür ve Din Hizmetleri	58,6	7,7	12,4	0,0	8,5	10,3	1,2	1,3	100
Eğitim Hizmetleri	63,0	7,8	12,0	0,0	4,1	7,8	1,0	4,4	100
Sosyal Güv.ve Sosyal Yardımlar	0,6	0,1	1,1	0,0	97,9	0,2	0,0	0,2	100

4 b)

	Personel Gid.	SGK Prim Öd.	Mal ve Hiz. Al.	Faiz Harc.	Cari Trans.	Sermaye Gid.	Sermaye Trans.	Borç Verme	Toplam
Genel Kamu Hizmetleri	10,2	9,1	10,5	100,0	28,4	3,3	25,3	10,5	
Savunma Hizmetleri	11,2	10,4	24,2	0,0	0,0	0,4	0,0	0,0	
Kamu Düzeni ve Güvenlik Hizmetleri	17,9	14,6	13,0	0,0	0,0	4,0	0,0	0,0	
Ekonomik İşler ve Hizmetler	7,9	9,6	7,0	0,0	14,3	54,8	12,1	55,0	
Çevre Koruma Hizmetleri	0,2	0,2	0,1	0,0	0,0	0,0	2,3	0,0	
İskan ve Toplum Refahı Hizmetleri	0,0	0,0	0,0	0,0	2,8	3,3	47,8	0,0	
Sağlık Hizmetleri	10,6	13,3	23,7	0,0	0,0	13,7	0,0	0,0	
Dinlenme, Kültür ve Din Hizmetleri	4,4	4,8	2,3	0,0	0,5	2,9	1,7	1,2	
Eğitim Hizmetleri	37,1	37,7	17,3	0,0	1,7	17,0	10,5	31,7	
Sosyal Güv.ve Sosyal Yardımlar	0,4	0,4	1,9	0,0	52,3	0,5	0,2	1,5	
TOPLAM	100	100	100	100	100	100	100	100	100

Ek Tablo 5. Genel Bütçe Finansmanı (Ekim Sonu)

	Ocak	Şubat	Mart	Nisan	Mayıs	Haziran	Temmuz	Ağustos	Eylül	Ekim
FÂİZ DIŞI DENGE	3.879.409	8.965.871	8.210.166	12.067.371	17.488.732	22.708.184	27.393.169	41.266.078	36.810.707	38.533.803
BÜTÇE DENGESİ	-403.733	-31.634	-5.540.671	-5.849.086	-2.109.123	1.968.379	-782.487	4.950.121	-4.527.090	-4.816.842
BÜTÇE EMANETLERİ	1.588.679	-780.983	-928.970	-826.479	-971.903	-1.314.840	-1.121.043	-1.417.161	-640.179	-1.122.173
DİĞER EMANETLER	-1.603.277	-907.278	-1.675.375	-852.663	-580.719	-318.475	-398.381	-1.640.103	-1.454.767	-1.580.903
AVANSLAR	1.473.750	1.389.617	749.179	735.199	617.408	535.029	572.074	360.561	569.867	5.565
Nakit Dengesi	1.055.419	-330.278	-7.395.837	-6.793.029	-3.044.337	870.093	-1.729.837	2.253.418	-6.052.169	-7.514.353
Hazine Finansmanı	-1.055.419	330.278	7.395.837	6.793.029	3.044.337	-870.093	1.729.837	-2.253.418	6.052.169	7.514.353
Toplam Net Borçlanma (Borçlanma eksi geri ödeme)	1.891.361	4.650.097	5.757.359	8.464.671	7.004.996	6.540.522	8.014.869	11.215.691	14.178.142	14.907.261
Yapılan Borçlanmaların toplamı	8.327.310	15.529.712	21.219.464	33.696.425	41.356.531	46.106.358	66.516.616	81.549.110	87.242.743	95.041.638
İç Borçlanma	7.167.997	14.266.598	18.687.985	30.277.607	32.925.646	36.710.644	56.378.877	71.169.974	74.614.676	82.217.993
Tahvil	5.566.997	11.750.598	15.340.985	25.649.607	28.297.646	32.082.644	48.231.877	58.121.258	60.913.960	68.517.276
Bono	1.601.000	2.516.000	3.347.000	4.628.000	4.628.000	4.628.000	8.147.000	13.048.716	13.700.716	13.700.716
Diş Borçlanma	1.159.313	1.263.113	2.531.479	3.418.818	8.430.886	9.395.715	10.137.739	10.379.137	12.628.067	12.823.645
Anapara Geri Ödemeleri Toplamı	-6.435.949	-10.879.614	-15.462.104	-25.231.754	-34.351.535	-39.565.836	-58.501.747	-70.333.419	-73.064.601	-80.134.377
İç Borçlanma	-4.226.664	-8.051.927	-10.478.559	-19.671.755	-28.375.777	-32.884.707	-51.702.789	-62.938.348	-65.045.981	-71.134.571
Tahvil	-1.154.664	-4.188.927	-4.344.559	-12.894.970	-21.598.992	-26.107.922	-42.684.004	-53.007.348	-54.283.981	-60.372.571
Bono	-3.072.000	-3.863.000	-6.134.000	-6.776.785	-6.776.785	-6.776.785	-9.018.785	-9.931.000	-10.762.000	-10.762.000
Diş Borçlanma	-2.209.285	-2.827.687	-4.983.545	-5.559.999	-5.975.759	-6.681.129	-6.798.959	-7.395.071	-8.018.620	-8.999.805
Borçlanma Dışı Diğer Finansman	90.365	79.024	116.137	134.031	140.302	143.907	-1.129.481	-1.133.103	-1.096.064	-1.051.406
Özelleştirme Gelirlerinden										
Hazineye Aktarılan	63.795	63.795	63.795	63.795	63.795	63.795	63.795	63.795	63.795	63.795
Net Borç Verme (-)	-26.570	-15.229	-52.342	-70.236	-76.507	-80.111	1.193.277	1.196.898	1.159.859	1.115.201
Kasa hareketi (- giriş, + çıkış)	-3.037.145	-4.398.844	1.522.341	-1.805.674	-4.100.961	-7.554.521	-5.155.551	-12.336.006	-7.029.909	-6.341.502
Kaynak : Hazine Müsteşarlığı										

Ek Tablo 6. Merkezi Yönetim Borç Stokunun Kompozisyonu (Ekim Sonu)

(milyon YTL)	Merkezi Yönetim Borç Stoku (2007 Sonu)	%	Merkezi Yönetim Borç Stoku (Ocak 2008)	%	Merkezi Yönetim Borç Stoku (Şubat2008)	%	Merkezi Yönetim Borç Stoku (Mart2008)	%	Merkezi Yönetim Borç Stoku (Nisan2008)	%	Merkezi Yönetim Borç Stoku (Mayıs2008)	%	Merkezi Yönetim Borç Stoku (Haziran2008)	%	Merkezi Yönetim Borç Stoku (Temmuz2008)	%	Merkezi Yönetim Borç Stoku (Ağustos2008)	%	Merkezi Yönetim Borç Stoku (Eylül2008)	%	Merkezi Yönetim Borç Stoku (Ekim2008)	%
İç Borç Stokunun Yapısı	255.310	100,0	258.468	100,0	262.019	100,0	266.477	100,0	268.794	100,0	261.317	100,0	261.000	100,0	261.149	100,0	264.176	100,0	266.364	100,0	271.333	100,0
<i>Kağıdı Elinde Tutanlar Açısından</i>	255.310	100,0	258.468	100,0	262.019	100,0	266.477	100,0	268.794	100,0	261.317	100,0	261.000	100,0	261.149	100,0	264.176	100,0	266.364	100,0	271.333	100,0
Kamuya	66.876	26,2	67.423	26,1	68.499	26,1	69.038	25,9	69.120	25,7	67.488	25,8	67.675	25,9	68.287	26,1	69.629	26,4	68.903	25,9	68.813	25,4
Piyasaya	188.434	73,8	191.044	73,9	193.519	73,9	197.439	74,1	199.674	74,3	193.829	74,2	193.325	74,1	192.861	73,9	194.547	73,6	197.460	74,1	202.519	74,6
<i>Faiz Yapısı Açısından</i>	255.310	100,0	258.468	100,0	262.019	100,0	266.477	100,0	268.794	100,0	261.317	100,0	261.000	100,0	261.149	100,0	264.176	100,0	266.364	100,0	271.333	100,0
Sabit Faizliler	128.148	50,2	131.184	50,8	135.278	51,6	138.386	51,9	136.920	50,9	138.354	52,9	136.773	52,4	137.586	52,7	135.861	51,4	138.746	52,1	141.720	52,2
Değişken Faizliler	127.162	49,8	127.284	49,2	126.741	48,4	128.091	48,1	131.874	49,1	122.963	47,1	124.227	47,6	123.563	47,3	128.315	48,6	127.618	47,9	129.613	47,8
<i>Döviz Kompozisyonu açısından</i>	255.310	100,0	258.468	100,0	262.019	100,0	266.477	100,0	268.794	100,0	261.317	100,0	261.000	100,0	261.149	100,0	264.176	100,0	266.364	100,0	271.333	100,0
Türk Lirası Cinsinden	229.168	89,8	232.109	89,8	236.761	90,4	238.756	89,6	241.152	89,7	240.100	91,9	239.664	91,8	241.510	92,5	245.065	92,8	246.707	92,6	249.061	91,8
Döviz Cinsinden	24.931	9,8	25.132	9,7	24.007	9,2	26.316	9,9	26.250	9,8	19.907	7,6	19.991	7,7	18.347	7,0	17.886	6,8	18.700	7,0	21.560	7,9
Döviz Endeksli TL	1.211	0,5	1.226	0,5	1.251	0,5	1.405	0,5	1.391	0,5	1.309	0,5	1.344	0,5	1.292	0,5	1.225	0,5	956	0,4	712	0,3
Dış Borç Stokunun Yapısı	78.168	100,0	78.180	100,0	79.739	100,0	86.571	100,0	85.938	100,0	85.248	100,0	87.190	100,0	84.687	100,0	81.861	100,0	87.305	100,0	101.953	100,0
<i>Faiz Yapısı açısından</i>	78.168	100,0	78.180	100,0	79.739	100,0	86.571	100,0	85.938	100,0	85.248	100,0	87.190	100,0	84.687	100,0	81.861	100,0	87.305	100,0	101.953	100,0
Sabit Faizliler	57.731	73,9	57.689	73,8	59.585	74,7	64.347	74,3	63.922	74,4	60.166	70,6	61.797	70,9	59.659	70,4	58.007	70,9	62.517	71,6	73.466	72,1
Değişken Faizliler	20.437	26,1	20.491	26,2	20.154	25,3	22.223	25,7	22.016	25,6	25.082	29,4	25.393	29,1	25.027	29,6	23.854	29,1	24.789	28,4	28.487	27,9
Toplam Borç Stokunun Yapısı	333.478	100,0	336.647	100,0	341.758	100,0	353.048	100,0	354.732	100,0	346.564	100,0	348.190	100,0	345.835	100,0	346.037	100,0	353.669	100,0	373.286	100,0
<i>Kağıdı Elinde Tutanlar Açısından</i>																						
Kamuya	66.876	20,1	67.423	20,0	68.499	20,0	69.038	19,6	69.120	19,5	67.488	19,5	67.675	19,4	68.287	19,7	69.629	20,1	68.903	19,5	68.813	18,4
Piyasaya (1)	266.602	79,9	269.224	80,0	273.259	80,0	284.010	80,4	285.612	80,5	279.077	80,5	280.515	80,6	277.548	80,3	276.408	79,9	284.766	80,5	304.472	81,6
<i>Faiz Yapısı Açısından</i>	333.478	100,0	336.647	100,0	341.758	100,0	353.048	100,0	354.732	100,0	346.564	100,0	348.190	100,0	345.835	100,0	346.037	100,0	353.669	100,0	373.286	100,0
Sabit Faizliler	185.879	55,7	188.872	56,1	194.863	57,0	202.734	57,4	200.842	56,6	198.520	57,3	198.570	57,0	197.245	57,0	193.868	56,0	201.262	56,9	215.186	57,6
Değişken Faizliler	147.599	44,3	147.775	43,9	146.895	43,0	150.315	42,6	153.890	43,4	148.044	42,7	149.620	43,0	148.590	43,0	152.170	44,0	152.407	43,1	158.100	42,4
<i>Döviz Kompozisyonu açısından</i>	333.478	100,0	336.647	100,0	341.758	100,0	353.048	100,0	354.732	100,0	346.564	100,0	348.190	100,0	345.835	100,0	346.037	100,0	353.669	100,0	373.286	100,0
Türk Lirası Cinsinden	229.168	68,7	232.109	68,9	236.761	69,3	238.756	67,6	241.152	68,0	240.100	69,3	239.664	68,8	241.510	69,8	245.065	70,8	246.707	69,8	249.061	66,7
Döviz Cinsinden	103.099	30,9	103.312	30,7	103.746	30,4	112.887	32,0	112.189	31,6	105.155	30,3	107.181	30,8	103.034	29,8	99.747	28,8	106.006	30,0	123.513	33,1
Döviz Endeksli TL	1.211	0,4	1.226	0,4	1.251	0,4	1.405	0,4	1.391	0,4	1.309	0,4	1.344	0,4	1.292	0,4	1.225	0,4	956	0,3	712	0,2
<i>İç Borç Stokunun Ortalama Vadesi (Ay)</i>	25,7		24,9		24,4		23,4		23,5		23,3		23,0		24,2		24,4		23,6		23,6	
<i>İç Borçlanmanın Ortalama Vadesi (Ay)*</i>	22,0		21,2		27,6		20,4		30,7		28,1		40,1		35,2		29,7		30,3		42,6	
<i>İç Borç İhaleleri Ortalama Faiz Oranı: % (2)*</i>	16,52		16,23		16,72		17,49		18,28		19,57		21,54		20,53		18,94		18,75		20,57	

*2007 Aralık ayı verileri kullanılmıştır

(1) Dış Borç Stokunun tamamının piyasaya olduğu varsayılmıştır.

(2) İskontolu Satışlar